

# Vijeće Europe Akcijski plan za Bosnu i Hercegovinu 2022.-2025.

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

## Akcijski plan Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2022. – 2025.

Dokument pripremio Ured Generalne direkcije za programe

*Stavka za razmatranje na sastanku grupe GR-DEM 7. 12. 2021.*

### SAŽETAK

Akcijski plan Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2022. – 2025. (Akcijski plan) je instrument strateškog planiranja kojem je cilj propise, institucije i praksu Bosne i Hercegovine još više usuglasiti s europskim standardima u oblastima ljudskih prava, vladavine zakona i demokracije. Svrha Akcijskog plana je podržati napore koje zemlja ulaže u ispunjenje obveza kao država članica Vijeća Europe.

Prioriteti Akcijskog plana uzimaju u obzir odluke, rezolucije, preporuke, zaključke izvješća i mišljenja, i to Komiteta ministara Vijeća Europe (CM), Parlamentarne skupštine Vijeća Europe (PACE), Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe (Kongres), Komesara za ljudska prava Vijeća Europe (Komesar), Europskog povjerenstva za demokraciju putem prava (Venecijansko povjerenstvo), te drugih savjetodavnih i nadzornih tijela Vijeća Europe. Uzimaju u obzir i reformski program Bosne i Hercegovine, uključujući<sup>2</sup> *Strategiju reforme sektora pravosuđa (2021. – 2027.)*, *Strategiju Bosne i Hercegovine za migracije i azil (2021. – 2026.)*, *Gender akcijski plan Bosne i Hercegovine 2018. – 2022.*, *Akcijski plan za unapređenje zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. – 2023.*, *Strategiju za suzbijanje trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini 2020. – 2023.*, *Strateške preporuke i mapu puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja* i dr. Njime se daje doprinos i procesu europskih integracija.

Prema ovom Akcijskom planu, Vijeće Europe i vlasti Bosne i Hercegovine suglasne su da zajedno, programima suradnje, provode reforme kojima se nastoji unaprijediti djelotvornost sustava Europske konvencije o ljudskim pravima (uključujući primjenu europskih standarda u oblastima slobode izražavanja, slobode medija, zaštite novinara, socijalne inkluzije i borbe protiv govora mržnje); osigurati socijalna prava; unaprijediti djelotvornost pravosuđa; boriti se protiv cyber-kriminala; smanjiti prevalenciju trgovine ljudima i pomoći žrtvama; osigurati poštovanje europskih standarda u oblastima policijskog rada i zatvorskog sustava; napredovati u izbornoj reformi; unaprijediti lokalnu demokraciju inovativnim oblicima deliberativne demokracije; poticati međuetnički dijalog i osigurati inkluzivno obrazovanje. Naglasak će se staviti na potporu Bosni i Hercegovini u provođenju preporuka tijela Vijeća Europe u oblasti borbe protiv ekonomskog kriminala.

Da bi se djelotvornije pomoglo Bosni i Hercegovini u ostvarivanju svog reformskog programa, Akcijski plan za cilj ima potporu Vijeća Europe proširiti novim oblastima suradnje, kao što su upravljanje migracijama i osiguravanje prava ranjivih osoba u kontekstu migracija i azila, garancija prava na informacije, osiguravanje zaštite podataka, unapređenje pristupa pravdi za žene, potpora Ustavnom sudu i borba protiv zlouporabe droge i nezakonite trgovine drogom.

Akcijski plan nadograđuje se i na ishode ranijih dokumenata koji su utrli put osiguravanju inkluzivnog obrazovanja, kao i unapređenju pravne sigurnosti, ustanovljavanjem i jačanjem odjela za sudbenu praksu u višim sudovima. Uz to, ostvareni su i dobri rezultati u reformi zatvorskog sustava.

Također, dat će doprinos u provođenju [Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj do 2030.](#) potporom [UN-ovim ciljevima održivog razvoja](#) (SDG), konkretno ciljevima br. 3, 4, 5, 8, 10, 11 i 16.

Ukupni proračun za ovaj Akcijski plan procjenjuje se na 19,1 milijun eura. Osigurano je financiranje u iznosu od 2,9 milijuna eura, a dodatno financiranje neophodno je za potpunu provedbu prioritetnih aktivnosti identificiranih za razdoblje 2022. – 2025., te za osiguravanje opipljivih rezultata za stanovništvo Bosne i Hercegovine.

<sup>1</sup> Ovaj dokument ima status povjerljivog dok ga ne razmotri Komitet ministara.

<sup>2</sup> Prioriteti su identificirani u usvojenim dokumentima ili dokumentima koji će uskoro biti usvojeni.



**SADRŽAJ**

<b>SAŽETAK</b> .....	1
<b>Lista akronima i skraćenica</b> .....	3
<b>DIO I – UVOD</b> .....	5
1.1 PREGLED.....	5
1.1.1 BOSNA I HERCEGOVINA I VIJEĆE EUROPE.....	5
1.1.2 DODANA VRIJEDNOST PROGRAMA TEHNIČKE POMOĆI VIJEĆA EUROPE.....	5
1.1.3 KLJUČNI NALAZI MEHANIZAMA ZA MONITORING I EKSPERTNIH SAVJETODAVNIH TIJELA.....	6
1.2 CILJEVI AKCIJSKOG PLANA .....	9
<b>DIO II – PREDLOŽENE AKTIVNOSTI ZA RAZDOBLJE OD 2022. DO 2025. GODINE</b> .....	10
2.1 LJUDSKA PRAVA .....	10
2.1.1 DJELOTVORNA PRIMJENA EUROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA..	11
2.1.2 JEDNAKOST I LJUDSKO DOSTOJANSTVO.....	15
2.1.3 SOCIJALNA PRAVA .....	18
2.2 VLADAVINA ZAKONA .....	19
2.2.1 INSTITUCIJE KOJE SE TEMELJE NA VLADAVINI ZAKONA.....	20
2.2.2 BORBA PROTIV KRIMINALA, SIGURNOST I ZAŠTITA GRAĐANA.....	22
2.3 DEMOKRACIJA.....	27
2.3.1 DEMOKRATSKO UPRAVLJANJE .....	28
2.3.2 DEMOKRATSKO UČEŠĆE .....	31
<b>DIO III – PROVEDBA</b> .....	32
3.1 METODOLOGIJA.....	32
3.2 DOPRINOS CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA UJEDINJENIH NARODA .....	34
3.3 KOORDINACIJA .....	36
3.4 FINANCIRANJE .....	37
3.5 UPRAVLJANJE .....	38
DODATAK I: LOGIČKI OKVIR.....	39
DODATAK II: REGISTAR RIZIKA.....	51
DODATAK III: FINACIJSKA TABLICA .....	56
DODATAK IV: IZVORI / RELEVANTNI DOKUMENTI.....	57

## Lista akronima i skraćenica

ACFC	Savjetodavni komitet za Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina
Akcijski plan	Akcijski plan Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2022. – 2025.
AIMMA	<i>Academic Integrity Maturity Model</i> / Model zrelosti akademskog integriteta
AML/CFT	Borba protiv pranja novca / financiranja terorizma
APOSO	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje
Budimpeštanska konvencija	Konvencija Vijeća Europe o cyber-kriminalu
CBM	Mjere izgradnje povjerenja
CEB	Razvojna banka Vijeća Europe
CEPEJ	Europsko povjerenstvo za djelotvornost pravosuđa
CERT/CIRT	Tim za odgovor na računarske incidente / Tim za odgovor na cyber-incidente
CETS	<i>Council of Europe Treaty Series</i> / Službeni tekstovi Vijeća Europe
CM	Komitet ministara Vijeća Europe
CPT	Europski komitet za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
CSO	Organizacija civilnog društva
DIO	Direkcija Vijeća Europe za unutarnji nadzor
DNFBP	Imenovane nefinancijske tvrtke i struke
ECHR	Europska konvencija o ljudskim pravima
ECRI	Europsko povjerenstvo protiv rasizma i netolerancije
ECRML	Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima
ECSR	Europski komitet o socijalnim pravima
ECtHR	Europski sud za ljudska prava
ESC	Europska socijalna povelja
ETINED	Platforma Vijeća Europe za etiku, transparentnost i integritet obrazovanja
ETS	<i>European Treaty Series</i> / Službeni tekstovi
FATF	Radna grupa za financijske aktivnosti
FCNM	Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina
FID	Financijsko-obavještajni odjel
FIU	Financijsko-obavještajna jedinica
GPR	Opća strateška preporuka
GRECO	Grupa država protiv korupcije
GR-DEM	Grupa izvjestitelja Komiteta ministara Vijeća Europe za demokraciju
GRETA	Grupa eksperata za suzbijanje trgovine ljudima
GREVIO	Grupa eksperata za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici
Grupa Pampidou	Grupa Vijeća Europe za suradnju u borbi protiv zlouporabe droge i ilegalne trgovine drogom
HDZ BiH	Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine
HELP	Europski program za obrazovanje pravnika u oblasti ljudskih prava
ICRG	Grupa za reviziju međunarodne suradnje
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
IPMIS	Informacijski sustav za integrirano upravljanje zatvorima
ISP	Pružatelj internetskih usluga
Istanbulska konvencija	Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici
IT	Informacijska tehnologija
Komesar	Komesar Vijeća Europe za ljudska prava
Kongres	Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe
Konvencija MEDICRIME	Konvencija Vijeća Europe o krivotvorenju medicinskih proizvoda i sličnih krivičnih djela koja predstavljaju prijetnju javnom zdravlju
KPI	Ključni pokazatelj uspjeha
Lanzarotski komitet	Komitet potpisnica Konvencije o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja
Lanzarotska konvencija	Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja
LDA	Agencija lokalne demokracije
LGBTI	Lezbijke, gej, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe
MCG	Grupa za koordinaciju za pitanja manjina



MLA	Uzajamna pravna pomoć
MONEYVAL	Komitet eksperata za procjenu mjera borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma
NATO	Sjevernoatlantski savez
NPO	Neprofitna organizacija
OB	Redovni proračun
ODGP	Ured Generalne direkcije za programe
ODIHR	Ured za demokratske institucije i ljudska prava
OHR	Ured Visokog predstavnika
OSCE	Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi
PACE	Parlamentarna skupština Vijeća Europe
PHI	Javna zdravstvena ustanova
PIU	Jedinica za obavještajni rad u zatvoru
PMM	Metodologija Vijeća Europe za upravljanje projektima
RAK	Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine
RFCDC	Referentni okvir kompetencija za demokratsku kulturu
SDA	Stranka demokratske akcije
SDGs	Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda
SIP	Središnje izorno povjerenstvo
SIPA	Državna agencija za istrage i zaštitu
SRSG	Specijalni predstavnik Generalnog tajnika Vijeća Europe za migracije i izbjeglice
T-CY	Komitet Konvencije o cyber-kriminalu
Tromso konvencija	Konvencija Vijeća Europe o pristupu zvaničnim dokumentima
UN	Ujedinjeni narodi
Varšavska konvencija	Konvencija Vijeća Europe o pranju, traženju, privremenom ili trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalom ili financiranjem terorizma
Venecijansko povjerenstvo	Europsko povjerenstvo za demokraciju putem prava
VEP	Nasilni i ekstremistički zatvorenici
VSTV	Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće

## DIO I – UVOD

### 1.1 PREGLED

#### 1.1.1 BOSNA I HERCEGOVINA I VIJEĆE EUROPE

Bosna i Hercegovina je 24. 4. 2002. godine postala 44. država članica Vijeća Europe. Shodno tome, preuzela je i obvezala se da će ispoštovati određeni broj konkretnih obveza navedenih u Mišljenju br. 234 (2002) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe (PACE).

Bosna i Hercegovina prihvatila je obveze koje, po članku 3. Statuta,<sup>3</sup> ima svaka država članica: poštovanje načela pluralističke demokracije, vladavine zakona i poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba pod njenom jurisdikcijom.

Do danas je BiH potpisala 94 međunarodna ugovora Vijeća Europe, a 91 je i ratificiran,<sup>4</sup> te podliježe određenom broju mehanizama Vijeća Europe, uključujući mehanizme Europskog suda za ljudska prava (ECtHR), Komiteta ministara (CM), PACE-a, Komesara Vijeća Europe za ljudska prava (Komesar), Europskog povjerenstva za demokraciju putem prava (Venecijansko povjerenstvo), Europskog povjerenstva protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Europskog komiteta za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), Grupe država protiv korupcije (GRECO), Komiteta eksperata za ocjenu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma (MONEYVAL), Europskog komiteta za socijalna prava (ECSR), Savjetodavnog komiteta za Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina (ACFC), Komiteta potpisnica Konvencije o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja (Lanzarotski komitet), Grupe eksperata za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), Grupe eksperata za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA), Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (ECRML) i Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe (Kongres).

Programne suradnje Vijeća Europe zemlja koristi od 2003. godine. Provedba dva sukcesivna akcijska plana za razdoblja 2015. – 2017. i 2018. – 2021. ukupnoj suradnji dala je više strateški pristup. Prethodni programi su, uz potporu Europske unije, provedeni s ciljem pomoći zemlji u poštovanju standarda Vijeća Europe i pravne stečevine (*acquis*) Europske unije u kontekstu procesa proširenja, konkretno u oblastima borbe protiv diskriminacije, obrazovanja, socijalne inkluzije, slobode izražavanja, reforme zatvorskog sustava, temeljnih prava, borbe protiv trgovine ljudima i cyber-kriminala. Slično tome, dobrovoljni prilozi država članica ili promatrača u Vijeću Europe omogućili su provedbu projekata u oblastima osnaživanja kapaciteta pravosuđa, odvratanja od nasilnog ekstremizma u zatvorima, promocije slobode medija i medijske pismenosti, jačanja zaštite ljudskih prava, pružanja pomoći pri izborima, potpore pomirenju podijeljenih općina uz izgradnju demokratskog učešća, te osnaživanja mladih da preuzmu aktivniju ulogu u političkim procesima.

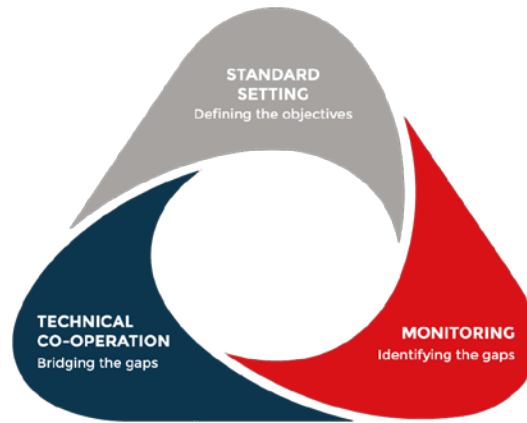
Bosna i Hercegovina je od 2003. godine članica Razvojne banke Vijeća Europe (CEB). CEB ima aktivnu ulogu u BiH, naročito u potpori investicijama vlasti u infrastrukturu za zdravstvo i zatvorski sustav, te nepovratnoj pomoći (grant) usmjerenoj ka unapređenju životnih uvjeta za migrante i izbjeglice.

#### 1.1.2 DODANA VRIJEDNOST PROGRAMA TEHNIČKE POMOĆI VIJEĆA EUROPE

Programi tehničke pomoći Vijeća Europe predstavljaju dio jedinstvenog strateškog trokuta uspostave standarda, monitoringa i suradnje. Izrada zakonski obvezujućih standarda vezuje se za monitoring tih standarda putem nezavisnih mehanizama, uz dodatak tehničke suradnje koja omogućava njihovu provedbu. Aktivnosti Vijeća Europe razvijaju se i provode u oblastima u kojima ono ima jaka ekspertna znanja i dodanu vrijednost.

<sup>3</sup> Vijeće Europe, *Statut Vijeća Europe*, Službeni tekstovi *European Treaty Series* – br. 1, London, 5.V.1949, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=001>.

<sup>4</sup> Ured za službene tekstove Vijeća Europe, Bosna i Hercegovina, pretraživanje na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>.



**Slika 1: Strateški trokut Vijeća Europe**

### 1.1.3 KLJUČNI NALAZI MEHANIZAMA ZA MONITORING I EKSPERTNIH SAVJETODAVNIH TIJELA

Akcijski plan Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2022. – 2025. (Akcijski plan) se u velikoj mjeri nadograđuje na najnovije odluke, rezolucije, preporuke i nalaze monitoringa i ekspertnih savjetodavnih tijela Vijeća Europe u vezi s BiH, te na rezultate prethodnog Akcijskog plana Vijeća Europe. U obzir uzima i izazove koje je Generalni tajnik identificirao u svom Godišnjem izvješću o stanju demokracije, ljudskih prava i vladavine zakona u Europi. Uz to, on odražava prioritete reformi koje se u zemlji poduzimaju, naročito onih identificiranih<sup>5</sup> u *Strategiji reforme sektora pravde (2021. – 2027.)*, *Strategiji za suzbijanje trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2020. – 2023.*, *Dokumentu strateške politike za postupanje s nasilnim zatvorenicima u zatvorima i za međugencijsku suradnju za razdoblje 2020. – 2025.*, *Gender akcijskom planu Bosne i Hercegovine za razdoblje 2018. – 2022.*, *Akcijskom planu za unapređenje stanja ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba za razdoblje 2021. – 2023.*, *Preporukama za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja, Zajedničkim jezgrama nastavnih planova i programa* koje je izradila Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO), *Strategiji Bosne i Hercegovine za migracije i azil (2021. – 2026.)*, *Strategiji Republike Srpske za borbu protiv cyber-kriminaliteta za razdoblje 2020. – 2024.*, *Akcijskom planu Republike Srpske za borbu protiv cyber-kriminaliteta*, *Akcijskom planu Republike Srpske za zaštitu od dječje pornografije* i *Akcijskom planu Republike Srpske za digitalnu forenziku*, te *Prioritetima za razdoblje 2016. – 2026. u razvoju visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini*.

Pri izradi ovog Akcijskog plana, a naročito pri uobličavanju potpore reformama kroz tehničku suradnju, u obzir su uzete i praznine koje su identificirale institucije, mehanizmi za monitoring i stručna savjetodavna tijela Vijeća Europe, kako slijedi:

#### Ljudska prava

- **Sudbena praksa Europskog suda za ljudska prava** u pogledu diskriminacije, zabrane neljudskog i/ili ponižavajućeg postupanja s osobama s mentalnim oboljenjima i lišavanja slobode takvih osoba; prava na pravično suđenje / raspravu; zaštite imovine
- **Izvješća Komiteta ministara o Bosni i Hercegovini**, poštovanje obveza, 19. Izvješće (svibanj 2016. – svibanj 2018.); Preporuka o primjeni **Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima** (o potrebi da se omogući primjena Povelje, naročito kad su u pitanju manjinski jezici – nastava, javni emiteri itd.); usvajanje i korištenje tradicionalnih toponima na manjinskim jezicima)
- **ECRI**, izvješće i preporuke iz 2017. godine, koje naglašavaju potrebu da se dalje grade kapaciteti Institucije ombudsmana za ljudska prava, da se unaprijedi izvršenje određenih presuda Europskog suda za ljudska prava, i rad na borbi međuetničkih tenzija i govora mržnje
- **PACE**, Rezolucija o izvršenju obveza koje je preuzela Bosna i Hercegovina (2018)
- **Mišljenje Venecijanskog povjerenstva o Nacrtu zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine** (CDL-AD (2015)034)
- **Specijalni predstavnik Generalnog tajnika Vijeća Europe za migracije i izbjeglice (SRSG)**, Izvješće veleposlanika Tomáša Bočka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj 24. – 27. 7. i 26. – 30. 11. 2018. (23. 4. 2019.); Izvješće veleposlanika Drahoslava Štefáneka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini 24. – 30. 1. 2021. (28. 6. 2021.)
- Preporuke **Komesara** o potrebi osnaživanja ljudskih prava migranata i djece, te o efektima nacionalnih akcijskih planova za ljudska prava
- **ACFC**, Preporuke za potporu jednakim mogućnostima i pristupu uslugama za nacionalne manjine, promocija interkulturalnog dijaloga i uzajamnog razumijevanja među različitim etničkim i vjerskim grupama, te borba protiv govora mržnje
- **ECSR** – Temeljne činjenice o zemlji (*fact sheet*) i Izvješće o primjeni Povelje u Bosni i Hercegovini

<sup>5</sup> Prioriteti su identificirani u usvojenim dokumentima ili dokumentima koji će uskoro biti usvojeni.



## Vladavina zakona

- **Izvešće Komiteta ministara**, poštovanje preuzetih obveza, 19. Izvešće (svibanj 2016. – svibanj 2018.)
- **Europsko povjerenstvo za djelotvornost pravosuđa (CEPEJ)** – ocjena kapaciteta Bosne i Hercegovine da prikuplja, obrađuje i prenosi statističke podatke o pravosuđu
- Preporuka **Komesara** (Dunja Mijatović) o osiguravanju pravde, naročito za zločine izvršene tijekom rata, te o osiguranju zaštite i potpore za svjedoke; mišljenje o Dejtonskom sporazumu; izvješće Nilsa Muižnieksa, (bivšeg) komesara, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017.
- Mišljenja **Venecijanskog povjerenstva** o pravnoj sigurnosti, nezavisnosti pravosuđa, zakonskim tekstovima o funkcioniranju pravosuđa (nacrta zakona o Ustavnom sudu i Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću (VSTV) Bosne i Hercegovine) i o sprečavanju sukoba interesa unutar institucija;
- **PACE**, Rezolucija o izvršenju obveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela (2018)
- Preporuke **GRECO-a**, naročito o sprečavanju korupcije u vezi s članovima parlamenta, sucima i tužiteljima
- **MONEYVAL**, izvješća o ocjeni nakon posjeta i dodatna izvješća o nadzoru, sankcijama i sprečavanju zlouporabe nevladinih organizacija za financiranje terorizma, te provođenje režima privremenog ili trajnog oduzimanja imovine
- Preporuke **GRETA-a** koje naglašavaju potrebu intenzivnijeg rada na sprečavanju trgovine ljudima
- **Grupa Vijeća Europe za suradnju u borbi protiv zlouporabe droga i nezakonite trgovine drogom (Grupa Pompidou)**, Regionalna studija o sustavu liječenja od droge u zatvorima u Istočnoj i Jugoistočnoj Europi (2017.)
- **CPT**, Izvješće i preporuke (2017.) o aktivnostima koje treba poduzeti da se istraže navodi o zlostavljanju i otklone nedostaci u zatvorskom sustavu i psihijatrijskim ustanovama
- **Venecijansko povjerenstvo, Zajedničko mišljenje<sup>6</sup> o zakonskom okviru koji uređuje slobodu mirnog okupljanja u Bosni i Hercegovini, njena dva entiteta i Brčko distriktu** (CDL-AD (2019)026)

## Demokracija

- **Izvešće Komiteta ministara o Bosni i Hercegovini**, Poštovanje preuzetih obveza, 19. Izvešće (svibanj 2016. – svibanj 2018.) – preporuke o izbornoj reformi; unapređenje suradnje između različitih razina vlasti i ukidanje etničke segregacije u školama
- **Sudbena praksa Europskog suda za ljudska prava** o izbornim pravima
- **PACE**, Rezolucija o izvršenju obveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela (2018.) u pogledu potrebe da se usvoje ustavne izmjene kojima će se iz izbora ukloniti diskriminatorna praksa; jačanje lokalne samouprave; ukidanje segregacije u obrazovanju
- **Venecijansko povjerenstvo**, izvješće *prijatelja suda (amicus curiae)* za Ustavni sud Bosne i Hercegovine o načinu izbora delegata u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (CDL-AD (2016)024)
- Preporuka **Kongresa** o lokalnoj i regionalnoj demokraciji u Bosni i Hercegovini (442 (2019))
- Izvješće **Kongresa** o njegovom doprinosu ponovnoj uspostavi lokalnih izbora u Mostaru u vezi s općim lokalnim izborima u Bosni i Hercegovini u listopadu 2020. (CPL38(2020)02prov – 19. 2. 2020.)<sup>7</sup>
- Preporuke **ECRI-ja** o ukidanju segregacije u školama
- Preporuke **ACFC-a** o ukidanju segregacije u školama
- Izvješće Nilsa Muižnieksa, (bivšeg) komesara, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017.

Kao referentni materijal za suradnju u aktivnostima sadržanim u ovom Akcijskom planu korištene su i relevantne konvencije i drugi instrumenti Vijeća Europe, kao što je Povelja o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju o ljudskim pravima.

### - Najznačajniji rezultati prethodnog Akcijskog plana

Da bi se odgovorilo na izvanrednu i nepredviđenu situaciju izazvanu izbijanjem pandemije COVID-19, te da bi se u takvim okolnostima nastavilo s provođenjem prethodnog Akcijskog plana, radni planovi pojedinačnih projekata modificirani su tijekom proljeća 2020., na temelju ukupnih prioriteta i sukladno tada važećim ograničenjima. To je podrazumijevalo primjenu mjera ublažavanja, gdje je to bilo neophodno, s fokusom i na prilagođavanje programa i na tehnička rješenja, naročito u oblasti rješenja koja se temelje na informacijskim tehnologijama (IT). Isti pristup koristit će se u provođenju ovog Akcijskog plana, ako to okolnosti budu zahtijevale.

<sup>6</sup> Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE) / Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).

<sup>7</sup> Lokalni izbori u Mostaru održani su 20. 12. 2020. godine, prvi put nakon više od decenije.

Najznačajnije strategije, odnosno prilagođavanja ograničenjima vezanim za pandemiju, mogu se rezimirati ovako:

- programska prilagođavanja: usmjeravanje na vrste aktivnosti koje su jednostavnije za prijenos u *online* format, odnosno korištenje *lockdowna* za specifične *online* aktivnosti. To je uključivalo, npr., učenje na daljinu, obučavanje predavača, tekstualne studije, stručne analize, *online* kampanje i skupove, uz značajno korištenje objava na društvenim mrežama i u biltenima, itd.;
- tehnička rješenja: prijenos aktivnosti kao što su sastanci, konzultacije ili obuke na *online* formate. To je uključivalo, između ostalog, *online* monitoring procesa učenja kod krajnjih korisnika, izradu materijala za *online* obuke, pisane procedure, provjere znanja na temelju upitnika, uz konzultacije putem videokonferencija, pripremu materijala za izgradnju svijesti i komunikacije, te izradu specifičnih dodatnih materijala za *online* rad;
- odgovor na specifične zahtjeve partnera zbog zdravstvene krize, uz istovremeno održavanje ciljeva Akcijskog plana.

Ovaj Akcijski plan uzima u obzir ishode Akcijskog plana Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2018. – 2021., kao što su:

- usvajanje *Preporuka za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja* na razini Vijeća ministara Bosne i Hercegovine;
- jače osnaživanje Roma – kampanje izgradnje svijesti, provedba brzih aktivnosti manjeg obima, finalizacija izrade novog *Akcijskog plana za društvenu inkluziju Roma u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. – 2025.*;
- kreiranje prilagođene metodologije za deliberativni proces u Mostaru i pokretanje *internetske stranice* s ciljem osiguravanja transparentne komunikacije između građana Mostara i lokalnih vlasti;
- jače usmjerenje na pitanje roda (*gender*) u potpori koja se pruža u polju sprečavanja i suzbijanja trgovine ljudima, naročito uključivanjem rodne dimenzije u lokalne akcijske planove za borbu protiv trgovine ljudima;
- evidentirani uspjeh i održivost potpore u oblasti zatvora (potpora postepenom uvođenju elektronskog sustava razmjene zatvorskih podataka; unapređenje znanja i vještina zatvorskog osoblja o vođenju zatvorenika; izrađene različite smjernice i strategije na temu postupanja s nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima (VEP) za upravljanje kadrovima u odjeljenjima zatvorenog tipa koja se bave zatvorenicima sklonim nasilju i ekstremizmu, koje će usvojiti Ministarstvo pravde);
- pravovremeno pružanje kvalitetnih podataka o pravosudnoj statistici u regionalnoj operaciji *Dashboard* koju vodi CEPEJ;
- značajan doprinos u oblasti pravne sigurnosti uspostavom i jačanjem odjela za sudbenu praksu u višim sudovima;
- uspostava grupe „Žene za Bosnu i Hercegovinu“, koju čine političarke i žene na pozicijama odlučivanja u pilot-općinama;
- uspostava 21 asocijacije mladih, s vlastitim prostorijama za njihove aktivnosti, čime se osigurava utemeljena i održiva suradnja mladih i općina;
- unapređenje kapacitete više od 170 pravnika (sudaca, tužitelja i odvjetnika) u vezi s temama kao što su kleveta, govor mržnje, zaštita zviždača i općih načela slobode izražavanja sukladno Europskoj konvenciji o ljudskim pravima (ECHR).

## - Proces konzultacija

Ovaj Akcijski plan izrađen je nakon konzultacija s vlastima Bosne i Hercegovine. Tijekom pripreme dokumenta odvijale su se i konzultacije s međunarodnim partnerima, uključujući Europsku uniju, putem koordinacije i upravnih odbora projekata.

Komite ministara, odnosno njegova Grupa izvjestitelja o demokraciji (GR-DEM), na sastanku održanom 18. 6. 2020. godine razmatrao je *Izvešće o pregledu napretka* (koje je obuhvatilo razdoblje od lipnja 2018. do ožujka 2020.) u izvršenju Akcijskog plana Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2018. – 2021. godine. Članovi su pozdravili napredak ostvaren u provedbi Akcijskog plana i politički dogovor o organizaciji lokalnih izbora u Mostaru. Također, skrenuli su pažnju na značaj izborne reforme, na izvršenje presuda Suda za ljudska prava, uključujući i grupu presuda *Sejdić i Finci*,<sup>8</sup> na značaj borbe protiv diskriminacije, na značaj pravde, slobode medija i borbe protiv terorizma. Potaknuli su vlasti Bosne i Hercegovine da ubrzaju provedbu reformi.

<sup>8</sup> Kako je to utvrdio Europski sud za ljudska prava (ECtHR), izborna pravila definirana Ustavom predstavljaju diskriminaciju protiv državljanina koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici bošnjačkog, srpskog ili hrvatskog „naroda“.

*Vanjska evaluacija Akcijskog plana za razdoblje 2018. – 2021.* završena je u travnju 2021. godine. Evaluacijsko izvješće u cjelini je bilo pozitivno, te je naglasilo relevantnost Akcijskog plana usuglašenog s potrebama i prioritetima institucija vlasti u Bosni i Hercegovini, kao i s najznačajnijim inicijativama Strategije Europske unije za Zapadni Balkan<sup>9</sup> i 14 ključnih prioriteta koje zemlja treba ispuniti s ciljem otvaranja pregovora za pristupanje Europskoj uniji.<sup>10</sup> Vijeće Europe ohrabreno je da nastavi njegovati višestrani pristup u svim fazama ciklusa Akcijskog plana (planiranje, provedba, monitoring i evaluacija) i na svim razinama provedbe (europskoj, nacionalnoj, lokalnoj). Evaluacija je preporučila da se nastoji osigurati da projekti provedeni u okviru Akcijskog plana budu jasni ne samo po pitanju postavljenih ciljeva, već i u pogledu načina mjerenja postignuća. Vijeće Europe treba nastaviti jačati mehanizme kojima se osigurava unutarnja koordinacija i konzistentnost u svim projektima koji se provode u okviru Akcijskog plana, što uključuje i zajedničke aktivnosti i razmjenu lekcija u svim sektorima i segmentima. Savjetuje mu se i da nastavi unapređivati veze između projekata i svojih instrumenata. Relevantne preporuke i naučene lekcije uzete su u obzir pri izradi ovog dokumenta.

## 1.2 CILJEVI AKCIJSKOG PLANA

Ovaj Akcijski plan je instrument strateškog programiranja za razdoblje od 1. 1. 2022. do 31. 12. 2025. godine. Cilj mu je podržati reforme u Bosni i Hercegovini koje će zakonodavstvo, institucije i praksu u zemlji još više usuglasiti s europskim standardima u oblastima ljudskih prava, vladavine zakona i demokracije, a time i podržati napore koje zemlja ulaže kako bi ispunila svoje obveze države članice Vijeće Europe. Tako doprinosi i procesima europskih integracija u zemlji.

Područja suradnje koja obuhvaća Akcijski plan su sljedeća:

- Vijeće Europe će nastaviti podržavati vlasti Bosne i Hercegovine u napretku (i završetku, gdje je to moguće) u reformama poduzetim u strateškim oblastima sukladno europskim standardima, konkretno u sljedećim oblastima:
  - primjena Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i sudbene prakse Europskog suda za ljudska prava na domaćoj razini;
  - sloboda izražavanja i sloboda medija;
  - zaštita ljudskih prava i borba protiv diskriminacije;
  - reforme pravosuđa;
  - borba protiv korupcije, pranja novca i financiranja terorizma, te borba protiv cyber-kriminala;
  - borba protiv trgovine ljudima;
  - reforma policije i zatvorskog sustava, uključujući rad na reintegraciji ekstremističkih zatvorenika u društvo;
  - izborne reforme;
  - lokalna demokracija i samouprava;
  - međuetnički dijalog i pomirenje;
  - obrazovanje.
- Vijeće Europe i vlasti Bosne i Hercegovine zajednički su identificirali nove oblasti suradnje, kao i oblasti gdje bi bilo potrebno intenzivirati rad, i to na temelju nedavnih aktivnosti institucija Vijeća Europe, mehanizama monitoringa i ekspertnih savjetodavnih tijela, kao i novih izazova, uključujući pandemiju COVID-19, i to naročito u sljedećem:
  - upravljanje migracijama i prava ranjivih osoba u kontekstu migracija i azila;
  - čovjekova okolina i ljudska prava;
  - pravno na informacije;
  - zaštita podataka;
  - pristup pravdi za žene i sprečavanje nasilja nad ženama;
  - pomoć Ustavnom sudu;
  - borba protiv zlouporabe droge i nezakonite trgovine;
  - građansko učešće u demokratskom procesu donošenja odluka.

Aktivnosti poduzete u ovim oblastima temeljit će se na konvencijama i/ili preporukama relevantnih savjetodavnih tijela ili tijela monitoringa Vijeća Europe. Akcijski plan će obuhvatiti sva tri stuba suradnje, te pružati ekspertnu i tehničku pomoć u praktičnoj primjeni standarda Vijeća Europe u prioritetnim područjima i u unapređenju kapaciteta relevantnih institucija da djelotvorno funkcioniraju. To će uključivati mjere unapređenja koordiniranih aktivnosti različitih aktera, što je preduvjet za odgovor na složene izazove uprave i za poticanje dijaloga s civilnim društvom.

<sup>9</sup> Europsko povjerenstvo, *Vjerodostojna perspektiva proširenja za Zapadni Balkan i brže proširenje Europske unije prema Zapadnom Balkanu*, Strazbur, 6. 2. 2018., COM(2018) 65 final, dostupno na [https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf).

<sup>10</sup> Europsko povjerenstvo, *Mišljenje Europskog povjerenstva o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji*, Brisel, 29. 5. 2019., COM(2019) 261 final, dostupno na <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/20190529-bosnia-and-herzegovina-opinion.pdf>.



Vijeće Europe na svim razinama i u svim fazama aktivnosti primjenjuje pristup temeljen na ljudskim pravima. Takav pristup u proces upravljanja projektima ugrađuje norme ljudskih prava. U isto vrijeme, on nastoji izbjeći bilo kakvu nenamjernu štetu po ljudska prava, neravnotežu ili negativne efekte djelovanja. Stoga je sveobuhvatni prioritet Akcijskog plana. Kao dio pristupa temeljenog na ljudskim pravima, promocija rodne ravnopravnosti i dalje je na prvom mjestu, tako da će uvođenje rodnog aspekta u sve aktivnosti biti prioritet i za ovaj Akcijski plan. Uvođenje rodnog aspekta u redovne aktivnosti (tzv. *gender mainstreaming*), utemeljeno na europskim standardima i preporukama Vijeća Europe, na djelotvorniji će način, bez diskriminacije, odgovarati na potrebe osoba koje žive u Bosni i Hercegovini, te unaprijediti kvalitetu provedbe Akcijskog plana.

Postizanjem svojih ciljeva Akcijski plan će dati doprinos ostvarenju [Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj do 2030.](#) godine.

## DIO II – PREDLOŽENE AKTIVNOSTI ZA RAZDOBLJE OD 2022. DO 2025. GODINE

Aktivnosti predložene po svakom segmentu, onako kako ih definiraju Program i proračun za 2022. – 2023, predstavljene su u daljnjem tekstu.

### 2.1 LJUDSKA PRAVA

Bosna i Hercegovina ratificirala je sve najznačajnije europske i međunarodne instrumente za zaštitu ljudskih prava, a većina ih je uključena u Ustav.<sup>11</sup> Međutim, Bosna i Hercegovina nema sveobuhvatan strateški okvir za promociju i primjenu ljudskih prava. Vijeće Europe spremno je podržati vlasti u izradi takvog okvira, sukladno europskim i međunarodnim standardima, te raditi na izgradnji domaćih kapaciteta za praćenje njegove primjene. Etničke podjele, diskriminacija i prava manjina i tražitelja azila i dalje su problematična.<sup>12</sup>

Prema informacijama Odjela Vijeća Europe za izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava (ECtHR), pred Komitetom ministara Vijeća Europe nalazi se 45 slučajeva vezanih za Bosnu i Hercegovinu.<sup>13</sup> Naravno izazovna je grupa predmeta vezanih za presudu *Sejdić i Finci* (2009) koja je dugo na čekanju i koja se tiče diskriminacije onih koji nisu spremni ili u mogućnosti da se izjasne kao pripadnici jednog od konstitutivnih naroda (tj. kao Bošnjaci, Hrvati ili Srbi) ili ne zadovoljavaju kombinaciju uvjeta etničkog podrijetla i mjesta stanovanja u vezi s pravom da se kandidiraju za Dom naroda i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Sud je identificirao uzorke ponovljenih kršenja Europske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) u pogledu čuvanja osoba s mentalnim oboljenjima, zaštite imovine i izbornih prava. Izvršenje tri grupe predmeta u kojima je Sud donio presudu pod pojačanim je nadzorom Komiteta ministara (zaštita imovine i izborna prava), a šest pod standardnim nadzorom (uvjeti čuvanja osoba s mentalnim oboljenjima, pretjerana dužina postupka pred sudom, zaštita imovine i nedosljednost sudbene prakse domaćih sudova).

Cilj Akcijskog plana Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2022. – 2025. (Akcijski plan) je da doprinese jačanju domaćih kapaciteta za pokretanje i provođenje reformi kojima će osigurati dosljednu primjenu Konvencije o ljudskim pravima pred domaćim sudovima, ojačati Instituciju ombudsmena za ljudska prava, unaprijediti obrazovanje iz ljudskih prava na sveučilištu i za pravnu struku, te štititi ljudska prava migranata, izbjeglica i tražitelja azila.

Vijeće Europe nastavit će pomagati Bosni i Hercegovini u primjeni europskih standarda u slobodi izražavanja i slobodi medija i unapređenju svijesti o tim standardima, te će potporu proširiti i na nova područja, kao što su pristup informacijama i zaštita podataka u Bosni i Hercegovini.

Potpota će obuhvatiti i potrebu garancije pristupa pravdi za žene, te sprečavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, nadograđivati konzistentnu stratešku suradnju s lokalnim vlastima s ciljem osnaživanja lokalnih romskih zajednica, osiguravati socijalnu inkluziju nacionalnih manjina i lezbijki, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba, boriti se protiv govora mržnje, te osiguravati socijalna prava.

<sup>11</sup> Bosna i Hercegovina je 2020. godine ratificirala Konvenciju Vijeća Europe o krivotvorenju medicinskih proizvoda i sličnih krivičnih djela koja predstavljaju prijetnju javnom zdravlju (*Council of Europe Treaty Series* (CETS) br. 211), poznatu i pod nazivom Konvencija MEDICRIME, kao i Protokol br. 15 uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (CETS br. 213), te potpisala Protokol uz Konvenciju o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka (CETS br. 223). Cilj ovog Protokola je da Konvenciju (CETS br. 108) modernizira i unaprijedi, uzimajući u obzir nove izazove u zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka, a koji su se pojavili otkako je Konvencija usvojena, 1980. godine. Bosna i Hercegovina je 2021. ratificirala Protokol br. 16 uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

<sup>12</sup> Ured Visokog komesara za ljudska prava, *Pismo Visokog komesara ministrima vanjskih poslova*, 13. 5. 2020., str. 4–9, dostupno na <http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session34/BA/Letter-OHCHR-HC-BosniaHerzegovina.pdf>.

<sup>13</sup> Vijeće Europe, Odjeljenje za izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava (ECtHR), *Country Factsheet* (Temeljne činjenice o zemlji), ažurirano 25. 5. 2021., dostupno na <http://rm.coe.int/doc/0900001680709741>.

Pomoć u polju ljudskih prava i čovjekove okoline također se može razmotriti u smislu jačanja kapaciteta relevantnih nacionalnih i lokalnih vlasti da okolišnu politiku provedu u praksi.<sup>14</sup> Potpora bi mogla pokrivati aktivnosti izgradnje kapaciteta za pravosuđe i druge pravnike praktičare, da se unaprijedi njihova sposobnost da u predmetima koji se tiču čovjekove okoline djelotvorno primjenjuju relevantne propise o ljudskim pravima.<sup>15</sup> Slično tome, Akcijski plan će nastojati unaprijediti znanja i kapacitete agencija za provođenje zakona da djelotvorno istražuju, otkrivaju i krivično gone predmete vezane za čovjekovu okolinu, uključujući predmete koji su izravno ili neizravno vezani za druga teška krivična djela. Dodatak takvoj potpori bit će kampanje izgradnje svijesti za civilno društvo i stanovništvo u najširem smislu, kako bi se unaprijedila njihova znanja o pristupu pravosudnim i drugim procedurama dostupnim u slučajevima vezanim za čovjekovu okolinu.

Ove aktivnosti pridonijet će tome da Bosna i Hercegovina ostvari Ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDG), i to ciljeve 4 o kvalitetnom obrazovanju (podcilj 7),<sup>16</sup> 5 o rodnoj ravnopravnosti (podciljevi 1, 2 i C),<sup>17</sup> 8 o uključivom i održivom ekonomskom rastu (podcilj 8),<sup>18</sup> 10 o smanjenju nejednakosti (podciljevi 2, 3, 4 i 7),<sup>19</sup> 11 o uključivim, sigurnim, otpornim i održivim gradovima i naseljima (podcilj 3),<sup>20</sup> te 16 o miru, pravdi i snažnim institucijama (podciljevi 3, 7, 10 i B).<sup>21</sup>

### 2.1.1 DJELOTVORNA PRIMJENA EUROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

Tehnička suradnja koja će se provoditi u ovoj oblasti uobličena je tako da u obzir uzima izvješća i zaključke relevantnih mehanizama monitoringa i ekspertnih savjetodavnih tijela Vijeća Europe, koji Bosnu i Hercegovinu pozivaju da osnaži ulogu Institucije ombudsmana za ljudska prava, da unaprijedi sveučilišno obrazovanje i stručno usavršavanje iz oblasti ljudskih prava, da pojača sigurnost novinara i ojača zaštitu ljudskih prava izbjeglica, tražitelja azila i migranata. Cilj potpore je i da se ostvari djelotvorno i pravovremeno izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava.

#### ➤ Unapređenje djelotvornosti sustava Europske konvencije na nacionalnoj razini

Premda se u Bosni i Hercegovini bilježi određeni napredak u izvršenju presuda Europskog suda za ljudska prava, postoji potreba da se unaprijede domaći kapaciteti da se presude Suda<sup>22</sup> izvrše pod nadzorom Komiteta ministara (*Hadžimejlić i drugi (3427/13+)*, *Đokić (6518/04)*, *Grupa Mago (12959/05+)*). Vijeće Europe spremno je da pruži potporu u izradi konkretnih akcijskih planova za izvršenje presuda Suda, te u ustanovljenju međuagencijske radne grupe koja će raditi na izvršenju konkretnih presuda o neizvršenju presuda domaćih sudova. Može se izvršiti pregled zakona i analiza propisa o izvršenju presuda Europskog suda i domaćih presuda i rješenja koja uređuju status vladinog zastupnika pred Sudom iz ugla djelotvornosti procesa izvršenja. Uz to, Bosna i Hercegovina nema sveobuhvatan strateški okvir za promociju i primjenu ljudskih prava, što uključuje i strategije za cijelu zemlju za pitanja ljudskih prava, nediskriminacije i zaštite manjina, bez obzira na to što postoji *Strategija djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za razdoblje 2016. – 2021. godine*. Kao što navodi i sama Institucija ombudsmana za ljudska prava, nepostojanje takvog dokumenta šteti koordinaciji nacionalnih strategija i konkretnih dokumenata.<sup>23</sup>

<sup>14</sup> Više informacija na [Komesarovoj internet-stranici](#) i na [tematskom informativnom listu](#) o relevantnoj sudbenoj praksi Europskog suda.

<sup>15</sup> Uključujući putem Europskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima za pravnu struku, (*HELP*) *tečaj o čovjekovoj okolini i ljudskim pravima*.

<sup>16</sup> Cilj 4, podcilj 7: Do kraja 2030. osigurati da svi/e učenici/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

<sup>17</sup> Cilj 5, podcilj 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije nad ženama i djevojčicama. Podcilj 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja. Podcilj C: Usvojiti i osnažiti dobre politike i izvršno zakonodavstvo za promoviranje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica na svim razinama.

<sup>18</sup> Cilj 8, podcilj 8: Zaštiti radna prava i promovirati sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno migrantice i one koji rade na nesigurnim radnim mjestima.

<sup>19</sup> Cilj 10, podcilj 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, podrijetlo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status. Podcilj 3: Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog i tako što će se eliminirati diskriminirajući zakoni, politike i prakse i što će se u tom pogledu promovirati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti. Podcilj 4: Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u području plaća i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost. Podcilj 7: Omogućiti uređenu, sigurnu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog i primjenom planiranih i dobro vođenih migracijskih politika.

<sup>20</sup> Cilj 11, podcilj 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

<sup>21</sup> Cilj 16, podcilj 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnoj i međunarodnoj razini i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Podcilj 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim razinama. Podcilj 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu temeljnih sloboda, sukladno nacionalnom zakonodavstvu i međunarodnim ugovorima. Podcilj B: Promovirati i provoditi nediskriminatore zakone i politike za održiv razvoj.

<sup>22</sup> Sukladno *Preporuci Komiteta ministara državama članicama o djelotvornim domaćim kapacitetima za brzo izvršenje presuda*.

<sup>23</sup> Usmeno izlaganje predstavnika Institucije ombudsmana na drugom sastanku zajedničkog programa Europske unije i Vijeća Europe *Horizontalni instrument – Upravni odbor korisnika*, održanom *online* 30. 5. 2021. Vidjeti i: Europsko povjerenstvo, *Izvješće za Bosnu i Hercegovinu*, Brisel, 6. 10. 2020., SWD(2020) 350 final, str. 26, dostupno na [https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/bosnia\\_and\\_herzegovina\\_report\\_2020.pdf](https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/bosnia_and_herzegovina_report_2020.pdf).

Vijeće Europe spremno je podržati vlasti u izradi takvog okvira sukladno europskim standardima, te u izgradnji domaćih kapaciteta da se prati njegova primjena. Kako to naglašava [Komesar Vijeća Europe za ljudska prava](#) (Komesar), takav dokument mogao bi pozitivno djelovati na bolju usuglašenost zemlje s međunarodnim standardima ljudskih prava, na stvaranje mehanizma koordinacije i izgradnju kapaciteta za rad na ljudskim pravima među državnim službenicima koji ih stvaraju i primjenjuju, i na državnoj i na lokalnoj razini.

Kako naglašavaju [Europski komitet protiv rasizma i netolerancije \(ECRI\)](#), [Komitet ministara](#) i [Parlamentarna skupština Vijeća Europe \(PACE\)](#), institucionalni kapaciteti Institucije ombudsmana za ljudska prava moraju se ojačati da bi se osiguralo poštovanje njenih preporuka. Ova tijela za monitoring preporučuju i usvajanje Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koji je [još 2015. analiziralo Europsko povjerenstvo za demokraciju putem prava \(Venecijansko povjerenstvo\)](#). Ranija potpora Vijeća Europe omogućila je unapređenje kapaciteta državnih službenika i osoblja Institucije da prepoznaju diskriminaciju i na primjeren način se bave takvim predmetima. Vijeće Europe spremno je da, ako to bude potrebno, pruži potporu novim članovima Institucije kad budu imenovani.

Uz to, [Komitet ministara preporučuje](#) da države članice Vijeća Europe osiguraju da sveučilišno obrazovanje i profesionalna obuka o sustavu Konvencije budu usuglašeni s potrebama i očekivanjima različitih kategorija javnosti, naročito onog dijela koji je aktivan u polju ljudskih prava. [Tečajevi Europskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima za pravnu struku \(HELP\)](#), koji nude modularnu obuku prilagođenu domaćem pravnom sustavu, namijenjeni su i pravnoj struci i studentima, naročito studentima pravnih fakulteta, s ciljem integracije programa iz ljudskih prava u njihov svakodnevni rad i u nastavne planove. Uz to, Vijeće Europe potiče diskusije unutar pravne struke cijele regije Jugoistočne Europe. Dijalog o najboljim primjerima iz prakse omogućio je stvaranje platforme za razmjenu („burza ideja”) za pravosudne vlasti, da im pomogne u djelotvornijem odgovoru na krizu izazvanu pandemijom COVID-19, uz istovremeno održavanje temeljnih europskih vrijednosti ljudskih prava, vladavine zakona i demokracije, uključujući dosljednost u poštovanju sudbenih odluka Europskog suda. Povrh toga, izrađeni su metodologija i preporuke za evaluaciju i ocjenu efekata obuke iz ljudskih prava s ciljem uspostave ili jačanja kapaciteta Centra za edukaciju sudaca i tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine i Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske. Pružena je potpora i u unapređenju elektronskih knjižničnih resursa oba centra. Neki HELP tečajevi uključeni su u godišnje programe obuka centara. Mogu se predvidjeti dalje vezane aktivnosti.

Nadalje, broj izbjeglica, tražitelja azila i migranata koji stižu u Bosnu i Hercegovinu tijekom 2018. godine značajno je porastao. Procjenjuje se da u svakom trenutku u zemlji ima oko 10.000 migranata i tražitelja azila.<sup>24</sup> Ovakav skok u broju novopridošlih stavlja značajan pritisak na prihvatne i operativne kapacitete zemlje. Cijeneći uložene napore, [Komesar](#) i [Specijalni predstavnik Generalnog tajnika za migracije i izbjeglice \(SRSG\)](#) pozivaju na konkretne mjere kojima će se unaprijediti prihvat i postupanje s izbjeglicama i migrantima, osigurati djelotvoran pristup azilu i pojedinačnim procedurama, te unaprijediti zaštitu ranjivih osoba. Ključne preporuke tijela Vijeća Europe naglašavaju, između ostalog, potrebu da se ojača zaštita djece izbjeglica i migranata, uključujući i time što će se izbjegavati detencija imigranata, te raditi na aranžmanima temeljenim na zbrinjavanju u zajednici i porodici.<sup>25</sup> Vijeće Europe spremno je pružiti potporu vlastima u jačanju zakonodavnog i regulatornog okvira i unapređenju kapaciteta za odgovor na neposredne izazove i dugoročna rješenja u oblasti migracija. Ciljana pomoć pružit će se u svrhu osiguravanja usuglašavanja politike i prakse prijehata, azila i detencije s europskim i međunarodnim standardima. Isto tako, ojačat će se posebne garancije zaštite ranjivih osoba, naročito djece, te pristup odgovarajućim uslugama.

<sup>24</sup> Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Plan odgovora na krizu u Bosni i Hercegovini 2021.*, 3. 2. 2021., str. 3, dostupno na [https://crisisresponse.iom.int/sites/default/files/appeal/pdf/2021\\_Bosnia\\_and\\_Herzegovina\\_Crisis\\_Response\\_Plan\\_2021.pdf](https://crisisresponse.iom.int/sites/default/files/appeal/pdf/2021_Bosnia_and_Herzegovina_Crisis_Response_Plan_2021.pdf).

<sup>25</sup> Vijeće Europe, Komesar za ljudska prava, *Pismo g. Zoranu Tegeltiji, predsjedavajućem Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, i g. Selmi Cikotiču, ministru sigurnosti Bosne i Hercegovine*, 7. 12. 2020., dostupno na <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/bosnia-and-herzegovina-must-urgently-improve-its-migrant-reception-capacities-improve-access-to-asylum-and-protect-unaccompanied-migrant-children>. Vijeće Europe, Specijalni predstavnik Generalnog tajnika za migracije i izbjeglice, *Izvešće veleposlanika Tomáša Bočeka o situaciji na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj* 24. – 27. 7. i 26. – 30. 11. 2018., 23. 4. 2019., str. 21, dostupno na <https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-by-ambassador-tomas-bocek-special-r/1680940259>, *Izvešće veleposlanika Drahošlava Štefáneka, Specijalnog predstavnika Generalnog tajnika za migracije i izbjeglice o situaciji na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini* 24. – 30. 1. 2021., 28. 6. 2021., SG/Inf(2021)19, str. 16, dostupno na <https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-by-ambassador-drahošlav-stefanek/1680a2fd03>.



## Očekivani ishodi

- Bosna i Hercegovina ima potporu pri ostvarivanju potpunog i djelotvornog izvršenja presuda koje se bave izvršenjem domaćih sudbenih odluka
- Usvojen Nacrt zakona o ombudsmanu za ljudska prava u Bosni i Hercegovini
- Ojačani institucionalni kapaciteti Institucije ombudsmana za ljudska prava za djelotvorno izvršavanje mandata
- Izrađen sveobuhvatan okvir politike rada na promociji i ostvarivanju ljudskih prava
- Uvedeno sustavno obrazovanje iz ljudskih prava za pravnu struku i na pravnim fakultetima
- Unaprijeđen digitalni obuhvat institucija za pravosudnu obuku<sup>26</sup>
- Domaći zakoni o zaštiti ljudskih prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila usuglašeni s relevantnim europskim i međunarodnim standardima
- Pojačane specifične zaštitne mjere za ranjive osobe u kontekstu migracija i azila<sup>27</sup>
- Izrađene i primijenjene djelotvorne alternative detenciji imigranata
- Sustavi i procedure za zaštitu djece pojačani u kontekstu migracija, uključujući i promociju zbrinjavanja u porodici za djecu bez roditeljske pratnje

**Glavni domaći partneri:**<sup>28</sup> **Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Institucija ombudsmana za ljudska prava, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, vrhovni sudovi (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Apelacijski sud Brčko distrikta, Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće (VSTV) Bosne i Hercegovine, parlamenti na svim razinama, donositelji zakona i propisa na državnoj razini, centri za obuku sudaca i tužitelja (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), pravna struka i pravosuđe (suci, tužitelji, osoblje za besplatnu pravnu pomoć), agencije za provođenje zakona, zastupnik pred Europskim sudom za ljudska prava, državni službenici, pravni fakulteti, organizacije civilnog društva**

## ➤ Sloboda izražavanja i sloboda medija

Godišnja izvješća Generalnog tajnika Vijeća Europe za 2020. i 2021. naglašavaju pritisak na pluralizam, kvalitetu i integritet novinarstva koji se pojavljuje u brojnim državama članicama Vijeća Europe, naročito tijekom pandemije COVID-19.

Usprkos tome što u Bosni i Hercegovini postoji adekvatan zakonodavni okvir, primjena tih standarda i dalje je izazov.<sup>29</sup> Od izuzetnog značaja je kontinuirana potpora za daljnje unapređenje kapaciteta pravosuđa u Bosni i Hercegovini kao vrhunskog autoriteta za očuvanje slobode izražavanja sukladno europskim standardima. Jedno od ključnih pitanja i dalje je zaštita novinara, što je preduvjet za slobodu izražavanja, kako to *naglašava Generalni tajnik Vijeća Europe*. Tijekom 2019. niti jedno upozorenje *Platforme Vijeća Europe za sigurnost novinara* nije riješeno, niti je dobilo odgovor države. Tijekom 2020. vlasti su dale odgovor na 60 % upozorenja Platforme.<sup>30</sup> Prema istraživanju Udruženja novinara Bosne i Hercegovine, postoji visoka razina mržnje, nepovjerenja i nasilja prema novinarima.

*PACE preporučuje* da se osigura poduzimanje mjera kojima će se unaprijediti sigurnost novinara izloženih u proteklih nekoliko godina prijetnjama smrću i drugim mjerama zastrašivanja, te djelotvorno provesti zakon o pristupu informacijama.

<sup>26</sup> Potpora bi mogla uključivati izradu digitalne strategije za institucije za pravosudnu obuku, izgradnju kapaciteta za metodologije i suvremene tehnike e-učenja, te moguću nadogradnju i modernizaciju digitalnih alata elektronske biblioteke i platforma za e-učenje.

<sup>27</sup> U smislu ovog Akcijskog plana i sukladno definiciji sadržanoj u Akcijskom planu Vijeća Europe za zaštitu ranjivih osoba u kontekstu migracija i azila u Europi (2021. – 2025.), „ranjive osobe u kontekstu migracija i azila” su osobe za koje se pojedinačnom procjenom situacije u kojoj se nalazi utvrdi da imaju posebne potrebe i imaju pravo da se pozovu na obveze država da im pruže posebnu zaštitu i pomoć. U svjetlu postojećeg Strateškog plana Vijeća Europe za inkluziju Roma i putnika (2020. – 2025.), ta grupa ljudi ne ulazi u opseg ovog Akcijskog plana.

<sup>28</sup> Potpora u polju upravljanja migracijama prvenstveno će se usmjeriti na suradnju s partnerima na državnoj razini i na razini Federacije Bosne i Hercegovine.

<sup>29</sup> Vijeće Europe, Komesar za ljudska prava, *Izvješće Nilsa Muižnieksa, Komesara Vijeća Europe za ljudska prava, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017.*, CommDH(2017)28, 7. 11. 2017., str. 1, dostupno na <https://rm.coe.int/09000016807642b1>.

<sup>30</sup> Tijekom 2020. *Regionalna platforma za Zapadni Balkan*, koja promovira sigurnost novinara, evidentirala je 20 napada na novinare u Bosni i Hercegovini (11 prijetnji smrću, tri fizička napada). Konkretno primjere prijetnji i zastrašivanja novinara u Bosni i Hercegovini navodi *Godišnje izvješće Platforme Vijeća Europe za promociju i zaštitu novinarstva i sigurnost novinara „Traži se! Stvarna akcija za medijske slobode u Europi” za 2021. godinu*. Izvješće objašnjava i uvođenje novih mjera kojima se inkriminira širenje lažnih ili iskrivljenih informacija o pandemiji COVID-19.

Bosna i Hercegovina je Konvenciju Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima (Tromso konvencija, Službeni tekstovi Vijeća Europe (CETS) 205) ratificirala u veljači 2012., a na snagu je stupila 1. 12. 2020. godine. Kao država potpisnica Konvencije, Bosna i Hercegovina mogla bi pokrenuti daljnji razvoj svog zakonskog okvira i strateškog uobličavanja prava i obveza koje ovaj međunarodni ugovor predviđa, naročito u pogledu suštinskih uvjeta za balansiran pristup u kombinaciji s drugim ljudskim pravima, posebice pravom na privatnost i zaštitu osobnih podataka. Nadalje, *PACE preporučuje* uspostavu jedinstvenog sustava javnih emitera s upravljanjem na razini države, uspostavu korporacije javnih emitera i usvajanje zakona koji će omogućiti kontinuirano financiranje tri javna emitera i transparentnost vlasništva medijskih kuća.

Zahvaljujući višestrukoj pomoći u sklopu prethodnog Akcijskog plana, unaprijeđen je kapacitet pravne struke za rad na pitanjima kao što su kleveta, govor mržnje, zaštita zviždača, kao i opći načeli slobode izražavanja, te na tumačenju i primjeni domaćih propisa sukladno članku 10 Europske konvencije o ljudskim pravima. Izrađeni su i domaćem kontekstu prilagođeni alati i programi obuke za izgradnju kapaciteta pravne struke. Kapaciteti Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine (RAK) ojačani su u oblasti zaštite maloljetnika i borbe protiv govora mržnje.<sup>31</sup> Pružena je potpora i u jačanju institucionalnog i strateškog okvira za regulaciju, samoregulaciju i koregulaciju s ciljem unapređenja rada i povjerenja u medije sukladno europskim standardima. Unaprijeđena je svijest studenata i profesora, donositelja strategija, medijskih aktera i građana o značaju medijske pismenosti i aktivnog građanstva. Pomoć u ovoj oblasti bila je ključna u kontekstu pandemije COVID-19, tijekom koje je prijeko potrebno filtrirati lažne, sugestivne i netočne informacije, koje bi mogle dovesti do odluka temeljenih na pogrešnim informacijama.

Shodno tome, Vijeće Europe nastavlja podržavati vlasti u nastojanju da unaprijeđe nacionalni zakonodavni okvir i osiguraju njegovu adekvatnu provedbu. Inicijative će podržati prioritetne reforme vezane za slobodu izražavanja, što uključuje klevetu, zaštitu i sigurnost novinara, pristup informacijama, zaštitu zviždača, te druge novoidentificirane sektore. Pomoć će nastojati osigurati da suci, tužitelji i odvjetnici usvoje temeljne elemente standarda slobode izražavanja odvagane u odnosu na klevetu, te podržati strateški usmjerene reforme koje se tiču politički motiviranih predmeta klevete protiv novinara. Očekuje se da će se ojačati kapaciteti agencija za provođenje zakona pri suočavanju s pitanjima vezanim za zaštitu novinara. Planira se i revizija strategija i propisa zakonskog okvira o pristupu informacijama.

#### Očekivani ishodi

- Propisi kojima se osigurava transparentnost vlasništva nad medijskim kućama i propisi o pristupu informacijama usuglašeni s relevantnim standardima Vijeća Europe
- Dodatno unaprijeđen i objedinjen sustav javnih emitera i upravljanje na razini države
- Povećani kapaciteti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i drugih institucija da organiziraju i vode participativne procese izrade tekstova zakona i propisa o slobodi izražavanja i slobodi medija, pristupu informacijama i medijskoj pismenosti, te za praćenje njihove provedbe
- Unaprijeđeni kapaciteti agencija za provođenje zakona da se bave pitanjima zaštite novinara
- Ojačani kapaciteti pravosuđa za primjenu prava i obveza medijskih aktera sukladno europskim standardima
- Značaj slobodnog, kvalitetnog i sigurnog novinarstva dodatno promoviran među svim medijskim akterima i u javnosti, s posebnim naglaskom na sigurnost novinarki
- Unaprijeđena primjena prava i obveza vezanih za pristup informacijama

**Glavni domaći partneri: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, centri za edukaciju sudaca i tužitelja (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), RAK, Vijeće za štampu, entitetski sudovi, agencije za provođenje zakona, odvjetničke komore (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), tužiteljstva, udruženja novinara, mladi medijski radnici, civilno društvo, medijski i drugi relevantni akteri**

#### ➤ Zaštita podataka

Bosna i Hercegovina je 2006. godine ratificirala Konvenciju o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka (CETS br. 108), a nakon pristupanja i Dodatni protokol uz Konvenciju o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka, koji se bavi nadzornim tijelima i prekograničnim protokom podataka (CETS br. 181). U srpnju 2020. potpisala je Protokol o izmjenama i dopunama Konvencije o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka (CETS 223).

<sup>31</sup> Agencija je imala i pomoć na regionalnoj razini, u publikacijama o medijskom pluralizmu i političkim kampanjama i oglašavanju iz perspektive medijskog regulatora.

U vezi s navedenim, Nacrt zakona o zaštiti podataka u Bosni i Hercegovini u pripremi je od kraja 2019., tj. početka 2020. godine. Vijeće Europe podržalo je reviziju Nacrta zakona i spremno je pružiti dodatnu pomoć da se osigura njegova usuglašenost sa standardima Vijeća Europe, kao i usvajanje. Uz to, bitno je osnažiti operativne kapacitete Agencije za zaštitu osobnih podataka<sup>32</sup> da svoj mandat obavlja uz najviše moguće standarde, te da u civilnom društvu i relevantnim strukama gradi svijest o značaju ove teme u različitim sektorima. Naročito je kriza izazvana pandemijom COVID-19 ukazala na značaj zaštite osobnih podataka u izradi i uspostavi digitalnih rješenja u raznim sektorima,<sup>33</sup> kao što su zdravstvo, obrazovanje, rad itd. Vijeće Europe spremno je pružati potporu u tom smislu.

Nadalje, cilj Akcijskog plana je da podrži vlasti Bosne i Hercegovine u unapređenju zakonskog okvira i osiguravanju njegove adekvatne primjene.<sup>34</sup> Uložit će se napori da suci, tužitelji, odvjetnici i cijela pravna struka razumije i primjenjuje temeljne zahtjeve zaštite podataka i privatnosti.

#### Očekivani ishodi

- Zakonski okvir o zaštiti podataka usuglašen s međunarodnim standardima, naročito s ratificiranom Konvencijom o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka
- Zahtjevi Konvencije o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka u pogledu zaštite podataka adekvatno ugrađeni u zakonski okvir o pristupu informacijama<sup>35</sup>
- Unaprijeđeni kapaciteti Agencije za zaštitu osobnih podataka u pogledu realizacije zadataka, naročito u pogledu izgradnje svijesti
- Unaprijeđeni kapaciteti uprave i drugih relevantnih aktera da omogućavaju pristup informacijama uz poštovanje načela zaštite osobnih podataka<sup>36</sup>

**Glavni domaći partneri: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo pravde (Federacija Bosne i Hercegovine), Federalno ministarstvo obrazovanja i kulture (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Agencija za zaštitu osobnih podataka Bosne i Hercegovine, entitetski sudovi, agencije za provođenje zakona, tužiteljstva, Centri za edukaciju sudaca i tužitelja (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), odvjetničke komore (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), civilno društvo, prosvjetni radnici i druge relevantne vlasti**

### 2.1.2 JEDNAKOST I LJUDSKO DOSTOJANSTVO

Bosna i Hercegovina je 2013. godine ratificirala Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja (Lanzarotska konvencija – CETS br. 201). Međutim, u ovom trenutku u zemlji ne postoji mehanizam za osiguranje primjene ove Konvencije. Potrebno je razmotriti preliminarnu potporu da se ocijene sustavna pitanja vezana za odgovor na seksualnu eksploataciju i zlostavljanje djece, te da se gradi svijest o prevenciji i borbi protiv seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece. Takvim djelovanjem otvorio bi se put za rad u ovoj oblasti u budućnosti. Potpora bi trebala obuhvatiti i jačanje na djecu usmjerene prakse u oblasti pravde, kao i izradu mehanizma međuagencijskog odgovora na nasilje nad djecom.

#### ➤ Rodna ravnopravnost, nasilje nad ženama i nasilje u porodici

Rodna ravnopravnost jedan je od prioriteta Vijeća Europe i uvođenje rodnog aspekta (*gender mainstreaming*) u sve politike i mjere strateški je cilj [Strategije za rodnu ravnopravnost 2018. – 2023. godine](#). [Plan djelovanja Vijeća Europe za jačanje sudbene nezavisnosti i nepristranosti](#) poziva države članice Vijeća Europe da uvedu mjere kojima će se otkloniti štetne posljedice stereotipa u sudbenim odlukama.

<sup>32</sup> Europsko povjerenstvo, *Izvešće o Bosni i Hercegovini za 2020.*, op. cit., str. 46.

<sup>33</sup> Alessandra Pierucci, predsjedavajuća Komiteta Konvencije 108, Jean-Philippe Walter, komesar Vijeća Europe za zaštitu podataka, *Zajednička izjava o praćenju digitalnih ugovora*, Strazbur, 28. 4. 2020., dostupno na <https://rm.coe.int/covid19-joint-statement-28-april/16809e3fd7>.

<sup>34</sup> Kao što je, npr., HELP tečaj o privatnosti i zaštiti podataka.

<sup>35</sup> Vidjeti Akcijski plan, Poglavlje 2.1.1 Ljudska prava: Djelotvorna primjena Europske konvencije o ljudskim pravima: Sloboda izražavanja i mediji.

<sup>36</sup> *Ibid.*



Bosna i Hercegovina ratificirala je u studenom 2013. godine Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Shodno tome, zemlja je revidirala svoj zakonodavni okvir i uspostavila odgovarajuće mehanizme za pitanja rodne ravnopravnosti i prava žena. Zakon o ravnopravnosti spolova definira, između ostalog, odgovornosti nadležnih vlasti, konkretno Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender centra Federacije Bosne i Hercegovine i Centra za jednakost i ravnopravnost polova Republike Srpske. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u kolovozu 2019. usvojilo Odluku o uspostavljanju Odbora za praćenje provedbe i izvješćivanje po Istanbulskoj konvenciji i femicidu u Bosni i Hercegovini. Federalno ministarstvo unutarnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine) i Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske su u 2017. godini primili 1.487, odnosno 1.102 prijave slučajeva nasilja u porodici.<sup>37</sup>

Prethodna pomoć Vijeća Europe bila je usmjerena na stvaranje mreže žena na pozicijama političkog odlučivanja na lokalnoj razini, s ciljem otklanjanja rodnih neravnopravnosti zagovaranjem i lobiranjem, te na pomoć u predizbornoj medijskoj kampanji promocije žena u političkom životu<sup>38</sup> u kontekstu općih izbora održanih u listopadu 2018. godine. Odgovor prema žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici poboljšan je visokokvalitetnim sesijama izgradnje kapaciteta iz ljudskih prava za pravnu struku (uključujući i HELP tečajeve). Dane su i preporuke da se uspostavi funkcionalan sustav metoda i procedura prikupljanja podataka, sukladno standardima Istanbulske konvencije.

Kako su to identificirali [Gender akcijski plan Bosne i Hercegovine 2018. – 2022.](#) i VSTV,<sup>39</sup> potrebno je nastaviti rad na unapređenju primjene standarda pristupa pravdi onako kako ih definira Istanbulska konvencija, da bi se uklonile prepreke u pristupu žena pravdi, i to:

- potporom uspostavljanju funkcionalnog sustava prikupljanja i analize podataka o slučajevima rodno zasnovanog nasilja i femicida;
- osiguravanjem aktivnosti za izgradnju kapaciteta za relevantne institucije, da bi djelotvornije krivično gonile počinitelje rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici;
- unapređenjem odgovora na rodno zasnovano nasilje;
- primjenom djelotvornih procedura da bi se na minimum svela sekundarna viktimizacija žrtava, kao i zaštitne mjere.

Vijeće Europe spremno je podržati Bosnu i Hercegovinu u odgovoru na preporuke naredne procjene koju će GREVIO obaviti, a čije se završno izvješće očekuje 2022. godine, s posebnim fokusom na promociju pristupa žena pravdi. Potpora bi pokrila i stvaranje djelotvornog mehanizma osnaživanja žena kao sredstva borbe protiv uzroka trgovine ljudima.<sup>40</sup> S obzirom na to da će se opći izbori održati 2022., mreža žena na pozicijama političkog odlučivanja mogla bi dobiti dodatnu pomoć. Uz to, Vijeće Europe može podržati promociju prava žena da se kandidiraju i budu birane, bez obzira na njihovo etničko podrijetlo, pod uvjetom da se usvoji revidirani zakonski okvir za izbore.<sup>41</sup>

#### Očekivani ishodi

- Vlasti, službenici sektora pravde i civilno društvo uvode mjere za unapređenje provedbe standarda Istanbulske konvencije, da bi se uklonile prepreke za pristup žena pravdi
- Pravna struka ima unaprijeđeno razumijevanje alata za poticanje i praćenje pristupa žena pravdi, sukladno Istanbulskoj konvenciji

**Glavni domaći partneri: ministarstva pravde, Odbor za praćenje provedbe i izvješćivanje po Istanbulskoj konvenciji i femicidu u Bosni i Hercegovini, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice), Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine i Centar za jednakost i ravnopravnost polova republike Srpske, centri za obuku sudaca i tužitelja (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), pravni fakulteti**

<sup>37</sup> Grupa eksperata za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), *Izvješće koje je Bosna i Hercegovina podnijela po članku 68, stavak 1 Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Početno izvješće)*, GREVIO/Inf(2020)12, 6. 2. 2020., dostupno na <https://rm.coe.int/grevioinf-2020-12/pdfa/16809eed4a>.

<sup>38</sup> Vidjeti Akcijski plan, Poglavlje 2.3.1. Demokratsko upravljanje: Izbori.

<sup>39</sup> GREVIO, *Izvješće koje je Bosna i Hercegovina podnijela po članku 68, stavak 1 Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Početno izvješće)*, op. cit. str. 36.

<sup>40</sup> Vidjeti Akcijski plan, Poglavlje 2.2.2. Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana: Trgovina ljudima.

<sup>41</sup> Vidjeti Akcijski plan, Poglavlje 2.3.1 Demokratsko upravljanje: Izbori.

## ➤ Antidiskriminacija, različitost i inkluzija

Bosna i Hercegovina nema strategije na razini cijele zemlje za nediskriminaciju ili zaštitu manjina. Izvršenje grupe presuda Europskog suda za ljudska prava po predmetu *Sejdić i Finci* još uvijek čeka. *ECRI naglašava* potrebu da se parnični i upravni zakoni usuglase s *ECRI-jevom Generalnom strateškom preporukom (GPR) br. 7*, da se osiguraju prava povratnika, jednake mogućnosti za nacionalne manjine, uključujući i romsku zajednicu, te jednaka prava i zaštita LGBTI osoba. Uz to, *CM naglašava* značaj osiguravanja pristupa stambenom smještaju, zaposlenju i zdravstvenim uslugama za Rome, kao i pojačane napore da se otklone nedostaci s kojima se romska djeca susreću u pristupu obrazovanju. Daljnje preporuke obuhvaćaju potrebu poduzimanja mjera da se osigura da se manjinski jezici koriste u kontaktima s administracijom, u školama, u programima emitera i publikacijama. Ukupno 26 % *Preporuka CM/Rec(2010)5* Komiteta ministara državama članicama o mjerama borbe protiv diskriminacije na temelju seksualne orijentacije ili rodnog identiteta još uvijek nije provedeno.<sup>42</sup> Evidentirana su određena nastojanja u pogledu zaštite nacionalnih manjina i manjinskih jezika. Vijeće Europe spremno je podržati napore vlasti da se osiguraju jednake mogućnosti za nacionalne manjine.

Pomoć koju je Vijeće Europe pružilo romskoj zajednici po prethodnom Akcijskom planu predstavljala je doprinos finalizaciji novog *Akcijskog plana za socijalnu inkluziju Roma u Bosni i Hercegovini 2021. – 2025.*<sup>43</sup> Projekti podržani *shemom malih grantova* Vijeća Europe unaprijedili su i proširili predanost, kapacitete, znanja i vještine institucija koje rade na inkluziji Roma. Specifična pomoć tijekom pandemije COVID-19 pružena je romskoj zajednici, koju je ovo izazovno razdoblje učinilo posebno ranjivom.

Da bi se unaprijedila svijest javnosti o negativnim posljedicama govora mržnje, provedena je *prva kampanja protiv rasizma*, koja je okupila poznate ličnosti iz cijele Jugoistočne Europe i koja je poslala poruku ravnopravnosti, borbe protiv diskriminacije i, u konačnici, njegovanja pomirenja u cijeloj regiji.

U širem smislu, pomoć je pružena u stvaranju boljeg mehanizma za praćenje i izvješćivanje o preporukama koje su predložila tijela za monitoring Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Da bi se unaprijedila i institucionalizirala koordinacija aktivnosti na polju zaštite i promocije manjina, formirana je prva Koordinacijska grupa za manjine. Podržana je izrada nacionalnog *Akcijskog plana za unapređenje stanja ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. – 2023. godine.*<sup>44</sup>

U tom kontekstu Akcijski plan Vijeća Europe nadovezuje se na navedene rezultate u zaštiti prava LGBTI osoba, u borbi protiv netolerancije, mržnje i rasizma (uključujući i prema neregularnim migrantima u zemlji), te za poticanje osnaživanja lokalnih romskih zajednica.

*ECRI-jevo izvješće iz 2017.* o Bosni i Hercegovini primjećuje potrebu da se izrade politike borbe protiv govora mržnje i u medijima i među političarima, sukladno ECRI-jevoj Strateškoj preporuci *No. 15*. To podržava i *Rezolucija CM/ResCMN(2019)8* o primjeni Okvirne konvencije o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini. ECRI navodi da se govor mržnje uglavnom temelji na etničkim ili povezanim vjerskim identitetima. Ovaj problem je za zemlju posebno zabrinjavajući, jer korištenje takve retorike dodatno produbljuje ionako jasno prisutno neprijateljstvo i nepovjerenje među tri najveće etničke grupe (Bošnjaci, Hrvati i Srbi). ECRI-jevo izvješće iz 2017. nadalje elaborira potrebu da vlasti Bosne i Hercegovine izvrše evaluaciju aktivnosti vezanih za obuke iz oblasti zločina iz mržnje, da bi se uvela odgovarajuća unapređenja, da bi se obuke proširile i da se osigura da obuhvaćaju nasilje nad ranjivim grupama poput povratnika, vjerskih zajednica i LGBTI osoba.

Ni na državnoj, ni na entitetskoj razini ne postoji strategija borbe protiv govora mržnje. Regionalna *Komparativna studija o jačanju tijela za ravnopravnost u regiji Zapadnog Balkana u oblasti govora mržnje*, koju je podržalo Vijeće Europe, sugerira da bi Institucija ombudsmana za ljudska prava u Bosni i Hercegovini trebala izraditi sveobuhvatnu strategiju komunikacija, usvojiti proaktivan stav i pažljivo izgraditi strateški pristup pitanju govora mržnje u Bosni i Hercegovini, te osigurati kontinuiranu obuku svog osoblja na temu različitih aspekata govora mržnje, naročito ECRI-jevih standarda, korištenja jezika temeljenog na ljudskim pravima i kontranarativa. Potpora Vijeća Europe bila je usmjerena na promociju alata za borbu protiv govora mržnje, te na osiguravanje da agencije za provođenje zakona budu u stanju da odgovore na zločine iz mržnje. Pomoć je pružena i u unapređenju kapaciteta pravne struke i osoblja agencija za provođenje zakona da razumiju i suzbijaju govor mržnje. Različitim kampanjama unaprijeđena je svijest najšire javnosti o ovom pitanju.

<sup>42</sup> Naročito u pogledu mjera za sprečavanje zlouporabe zakonskih ili administrativnih odredbi s ciljem ograničenja slobode izražavanja i mirnog okupljanja, prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, zaposlenje, zdravstvo i stambeni smještaj. Vijeće Europe, *Jedinica za seksualnu orijentaciju i rodni identitet, činjenice o zemlji*.

<sup>43</sup> Akcijski plan obuhvaća četiri prioritetne oblasti: obrazovanje, stambeni smještaj, zapošljavanje i socijalnu inkluziju / anticiganizam.

<sup>44</sup> Akcijski plan ima cilj da ojača zaštitu lezbijskih, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) prava u Bosni i Hercegovini sukladno preporukama Europskog povjerenstva protiv rasizma i netolerancije (ECRI). Do trenutka izrade ovog Akcijskog plana takav dokument još nije usvojen.

Policijski službenici i aktivisti civilnog društva razmijenili su stavove s kolegama iz regije Jugoistočne Europe na temu najbolje prakse u borbi protiv zločina iz mržnje, naročito usmjerenih protiv LGBTI osoba. Akcijski plan Vijeća Europe nastavit će unapređivati kapacitete vlasti da identificiraju, istraže, krivično gone i sude zločine iz mržnje, uključujući zločine iz mržnje usmjerene ka LGBTI osobama. Pomoći će se nosiocima funkcija da u sklopu svojih mandata bolje odgovaraju na govor mržnje, npr. državnim službenicima, članovima parlamenta i službenicima agencija za provođenje zakona.

Inicijative u ovoj oblasti mogu pomoći i Instituciji ombudsmana za ljudska prava da odgovara na mržnju, rasizam i netoleranciju u društvu, sukladno svom mandatu, a agencijama za provođenje zakona da unaprijede svoj odgovor na mržnju i rasizam.<sup>45</sup> Mogla bi se razmotriti i potpora na državnoj i regionalnoj razini s ciljem jačanja provedbe ECRI-jevih strateških preporuka na razini Institucije ombudsmana.<sup>46</sup> Regionalna intervencija omogućila bi Instituciji ombudsmana da u ovom smislu razmjenjuje najbolja iskustva s drugim tijelima za ravnopravnost u cijeloj regiji Jugoistočne Europe.

### Očekivani ishodi

- Ustanovljena strukturirana politika za manjinske jezike
- Institucije u Bosni i Hercegovini osiguravaju provođenje *Akcijskog plana za unapređenje stanja ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. – 2023.* (koji se tek treba usvojiti), sukladno ECRI-jevim standardima i preporukama
- Institucija ombudsmana za ljudska prava je bolje opremljena za odgovor na diskriminaciju i netoleranciju, sukladno svom mandatu nacionalnog tijela za ravnopravnost
- Osnaženi kapaciteti lokalnih vlasti da izrađuju i provode planove, politike rada<sup>47</sup> i projekte, s aktivnim mjerama inkluzije kojima se poboljšava integracija Roma
- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice u stanju je da unaprijedi svijest drugih institucija i organizacija o normativnom okviru vezanom za govor mržnje, te da izradi strateški okvir za njegovo suzbijanje
- Policija, tužitelji i suci unapređuju kapacitete za identifikaciju, istragu, krivično gonjenje i suđenje zločina iz mržnje, uključujući zločine usmjerene protiv LGBTI osoba i drugih ranjivih grupa, shodno ECRI-jevim preporukama upućenim izravno Bosni i Hercegovini

**Glavni domaći partneri: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (Federacija Bosne i Hercegovine), Federalno ministarstvo zdravlja (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutarnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave Republike Srpske, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo za europske integracije i međunarodnu suradnju Republike Srpske, Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Parlamentarno povjerenstvo za ljudska prava, vijeća nacionalnih manjina (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Agencija za rodnu ravnopravnost, gender mehanizmi u oba entiteta, agencije za državnu službu na državnoj i entitetskoj razini, Vlada Brčko distrikta, tužiteljstva (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, distrikt i kantoni), RAK BiH, Odbor za Rome pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, centri za obuku sudaca i tužitelja u oba entiteta, Vijeće za štampu Bosne i Hercegovine, općine, druge relevantne vlasti, civilno društvo i mediji**

### 2.1.3 SOCIJALNA PRAVA

Bosna i Hercegovina je 7. 10. 2008. ratificirala Revidiranu europsku socijalnu povelju (CETS br. 163), prihvativši 51 od 98 odredbi Povelje. U razdoblju od 2011. do 2020. država je podnijela deset izvješća o primjeni Povelje. Ponovljeni nedostatak informacija u godišnjim izvješćima Bosne i Hercegovine o primjeni Povelje Komitetu otežava adekvatnu ocjenu njenog poštovanja. Nadalje, zemlja nije prihvatila proceduru kolektivnih pritužbi.<sup>48</sup>

<sup>45</sup> Vidjeti Akcijski plan, Poglavlje 2.1.1. Djelotvorna primjena Europske konvencije o ljudskim pravima: Unapređenje djelotvornosti sustava Europske konvencije na nacionalnoj razini.

<sup>46</sup> *Strateška preporuka br. 2* o tijelima za ravnopravnost u borbi protiv rasizma i netolerancije na nacionalnoj razini, *br. 7* o domaćim propisima o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije, *br. 11* o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije u policijskom radu, *br. 15* o borbi protiv govora mržnje i *br. 16* o zaštiti neregularno prisutnih migranata od diskriminacije.

<sup>47</sup> Koje obuhvaćaju obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu, stambeni smještaj, urbani razvoj i kulturu.

<sup>48</sup> Dodatni protokol uz Europsku socijalnu povelju, koji predviđa sustav kolektivnih pritužbi (ETS br. 158) stupio je na snagu 1. 7. 1998. Ratificiralo ga je 15 država članica. Pet potpisa nije upotunjeno ratifikacijom. Više informacija može se naći na web-stranici Ureda za službene publikacije Vijeća Europe, dostupno na <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=158>.

Europski komitet za socijalna prava utvrdio je kontinuirano nepoštovanje odredbi Povelje u oblastima kao što su radna prava, zapošljavanje (uključujući zapošljavanje maloljetnih osoba), diskriminacija, platni jaz između muškaraca i žena, prava migranata, zdravstvena zaštita i druge oblasti. U posljednjem setu [zaključaka](#) Europski komitet za socijalna prava naročito naglašava potrebu da se domaći zakonodavni i regulatorni okviri i praksa usuglase s europskim standardima u oblasti zaštite djece, uključujući migrante, te u oblasti zaštite zaposlenih žena tijekom trudnoće ili porodiljnog odsustva.

Ovaj Akcijski plan bavi se navedenim pitanjima, uz poseban naglasak na izgradnju svijesti o potrebi zaštite socijalnih prava. Potpora će nastojati unaprijediti zakonski kapacitet države da prikuplja potrebne podatke i dostavlja ih Europskom komitetu za socijalna prava, te kod donositelja odluka promovira prihvaćanje dodatnih odredbi Povelje.

#### Očekivani ishodi

- Domaći zakoni u oblasti socijalnih i ekonomskih prava usuglašeni sa zahtjevima Europske socijalne povelje
- Ciljne struke (suci i pravnici) bolje razumiju odluke Europskog komiteta za socijalna prava i u stanju su primjenjivati ih u praksi

**Glavni domaći partneri: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (Federacija Bosne i Hercegovine), Federalno ministarstvo za raseljene osobe i izbjeglice (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, pravna struka i druge nadležne vlasti (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, Brčko distrikt), šira javnost**

## 2.2 VLADAVINA ZAKONA

Kad je postala država članica Vijeća Europe, Bosna i Hercegovina preuzela je obvezu da će nastaviti s reformama usmjerenim ka uspostavljanju profesionalnog i nezavisnog pravosudnog i tužiteljskog sustava, te osigurati adekvatno financiranje pravosuđa s ciljem osnaživanja njegove nezavisnosti.<sup>49</sup> Vijeće Europe spremno je podržati Bosnu i Hercegovinu u rješavanju, kako izvješća ukazuju, fragmentacije pravosudnog okvira,<sup>50</sup> u unapređenju izvršenja sudbenih odluka,<sup>51</sup> jačanju pravosudne nezavisnosti,<sup>52</sup> smanjenju dužine sudbenog postupka i u unapređenju upravljanja predmetima, da bi se smanjio postojeći zaostatak u predmetima.<sup>53</sup> Vijeće Europe će nastojanja Bosne i Hercegovine nastaviti podržavati u višeslojnoj i sveobuhvatnoj pomoći, s fokusom na Ustavni sud, daljnje osiguravanje pravne sigurnosti u sudbenoj praksi, unapređenje kvalitete i djelotvornosti pravosuđa, te jačanje korištenja alata cyber-pravosuđa i drugih rješenja temeljenih na informacijskim tehnologijama (IT) u pravosudnom sustavu.

Kad složena ustavna konfiguracija već stvara prostor za korupciju,<sup>54</sup> kriza izazvana pandemijom COVID-19, prema navodima, čak i više pogoduje korupciji.<sup>55</sup> Nadovezujući se na rezultate ranije regionalne inicijative, Vijeće Europe spremno je pomoći Bosni i Hercegovini u provedbi preporuka Grupe država protiv korupcije (GRECO) i Komiteta eksperata za evaluaciju mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma (MONEYVAL) specifičnim, zemlji prilagođenim aktivnostima poticanja kulture integriteta.<sup>56</sup> Potpora u oblasti cyber-kriminala će se nastaviti.

<sup>49</sup> Komitet ministara, *Status provedbe obveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela*, 19. izvješće (svibanj 2016. – svibanj 2018.), GR-DEM(2018)11-final, 27. 9. 2018., pasus 34.

<sup>50</sup> Parlamentarna skupština Vijeća Europe (PACE), *Izvršenje obveza koje je Bosna i Hercegovina preuzela*, Doc. 14465, 8. 1. 2018., pasus 149, dostupno na <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24304&lang=en>.

<sup>51</sup> Reinhard Priebe, *Ekspertno izvješće o pitanjima vladavine zakona u Bosni i Hercegovini*, Brisel, 5. 12. 2019., str. 24, dostupno na <http://europa.ba/wp-content/uploads/2019/12/ExpertReportonRuleofLawissuesinBosniaandHerzegovina.pdf>.

<sup>52</sup> *Ibid.*, str. 11 i 24.

<sup>53</sup> Grupa država protiv korupcije (GRECO), *Četvrti krug evaluacije, Prevencija korupcije u vezi s članovima parlamenta, sucima i tužiteljima*, Drugo izvješće o poštovanju obveza, Bosna i Hercegovina, usvojeno na 85. plenarnoj sjednici GRECO-a (Strazbur, 21. – 25. 9. 2020.), GrecoRC4(2020)6, str. 25–39, dostupno na <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a0bb7e>.

<sup>54</sup> Europsko povjerenstvo, *Program ekonomskih reformi za Bosnu i Hercegovinu (2021. – 2023.) – Ocjena Povjerenstva*, Brisel, 22. 4. 2021. SWD(2021)91, final, str. 18, dostupno na [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2021\)91&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2021)91&lang=en).

<sup>55</sup> Europsko povjerenstvo, *Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2020. op. cit.*, str. 22.

<sup>56</sup> Reinhard Priebe, *Ekspertno izvješće o pitanjima vladavine zakona u Bosni i Hercegovini, op. cit.* pasusi 6 i 101.



Potpota u oblasti borbe protiv trgovine ljudima nastoji dati doprinos smanjenju prisustva ove pojave. Nadovezujući se na rezultate prethodnog Akcijskog plana (Akcijski plan Vijeća Europe za razdoblje 2018. – 2021.) na polju otkrivanja i identifikacije, potpora Vijeća Europe usmjerit će se na djelovanje prema ključnim pokretačima, uključujući rodnu neravnopravnost, siromaštvo i diskriminaciju,<sup>57</sup> te na osiguravanje pristupa temeljenog na ljudskim pravima.

Potpota Vijeća Europe na polju kazneno-popravnog rada ima iza sebe evidentirane uspjehe i rezultate, kako to naglašava i eksterna evaluacija Akcijskog plana 2018. – 2021. godine. Okvir obuka temeljen na kompetencijama iz ljudskih prava za zatvorsko (policija i zatvori) i forenzičko osoblje, ustanovljen u sklopu ranijih inicijativa Vijeća Europe, mogao bi u sklopu ovog Akcijskog plana Vijeća Europe za razdoblje 2022. – 2025. ići dalje u smjeru ustanovljavanja dinamičnih sigurnosnih protokola. Protokoli bi se temeljili na harmoniziranom, interdisciplinarnom postupanju s osobama lišenim slobode. Može se pružiti potpora i u oblasti liječenja od droge unutar zatvora.

Pomoć u oblasti krivotvorenja medicinskih proizvoda može se razmotriti u svjetlu činjenice da je Bosna i Hercegovina 2020. godine ratificirala Konvenciju Vijeća Europe o krivotvorenju medicinskih proizvoda i sličnih krivičnih djela koja predstavljaju prijetnju javnom zdravlju (Konvencija MEDICRIME) (CETS br. 211), koja je stupila na snagu 1. 1. 2021. godine.

Ove aktivnosti dat će doprinos i ostvarenju Ciljeva održivog razvoja 3 – o zdravlju i dobrostanju (podcilj 5),<sup>58</sup> 5 – o rodnoj ravnopravnosti (podciljevi 2 i A),<sup>59</sup> 8 – o uključivom i održivom ekonomskom rastu (podcilj 7)<sup>60</sup> i 16 – o miru, pravdi i javnim institucijama (naročito podciljevi 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10 i A).<sup>61</sup>

## 2.2.1 INSTITUCIJE KOJE SE TEMELJE NA VLADAVINI ZAKONA

Tehnička suradnja koja će se provoditi u ovoj oblasti koncipirana je tako da uzima u obzir izvješća i zaključke relevantnih mehanizama za monitoring i ekspertnih savjetodavnih tijela Vijeća Europe, koja pozivaju Bosnu i Hercegovinu da harmonizira četiri postojeća pravna sustava u zemlji.

### ➤ Nezavisnost i djelotvornost pravosuđa

Kako to naglašava *Parlamentarna skupština Vijeća Europe (PACE)*, potrebno je kontinuirano ulagati napore u harmonizaciju četiri postojeća pravna sustava u zemlji. Neophodna je reforma Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća, kako je to u više navrata naglasilo Europsko povjerenstvo za demokraciju putem prava (Venecijansko povjerenstvo).<sup>62</sup> Uz to, neizvršavanje odluka Ustavnog suda umanjuje djelotvornost uloge Suda kao lijeka za kršenja ljudskih prava i kao temeljnog tijela provedbe Europske konvencije o ljudskim pravima na domaćoj razini. Ovo se odnosi i na odluke po pojedinačnim apelacijama i na odluke o ustavnosti zakonskih akata ili prakse.

Unutar šireg konteksta aktivnosti koje pomažu Bosni i Hercegovini da konsolidira svoj pravosudni sustav, sucima i savjetnicima pružena je pomoć u izgradnji kapaciteta za izradu i pripremu obrazloženja sudbenih odluka koje se naslanjaju na Europsku konvenciju o ljudskim pravima i sudbenu praksu Europskog suda za ljudska prava. Odjeli za sudbenu praksu uspostavljeni su pri vrhovnim sudovima Federacije Bosne i Hercegovine, te pri Apelacijskom sudu Brčko distrikta.

<sup>57</sup> Vidjeti dio Akcijskog plana o ljudskim pravima, naročito Poglavlje 2.1.3 Socijalna prava.

<sup>58</sup> Cilj 3, podcilj 5: Pojačati prevenciju zlouporabe supstanci i liječenje posljedica takve zlouporabe, što obuhvaća i zlouporabu opojnih droga i štetnu uporabu alkohola.

<sup>59</sup> Cilj 5, podcilj 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualnu eksploataciju i druge oblike eksploatacije. Podcilj A: Provesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima vlasništva, finansijskim uslugama, nasljedstvu i prirodnim resursima, sukladno nacionalnim zakonima.

<sup>60</sup> Cilj 8, podcilj 7: Poduzeti neposredne i učinkovite mjere za iskorjenjivanje prisilnog rada, okončanje modernog ropstva i trgovine ljudima i osigurati zabranu i uklanjanje najgorih oblika dječjeg rada, uključujući zapošljavanje i korištenje djece vojnika, i do 2025. godine okončati dječji rad u svim njegovim oblicima.

<sup>61</sup> Cilj 16, podcilj 1: Svugdje značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva. Podcilj 2: Okončati zlostavljanje, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja nad djecom i njihovo mučenje. Podcilj 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnoj i međunarodnoj razini i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Podcilj 4: Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tijekomove novca i oružja, poboljšati pronalazjenje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organiziranog kriminala. Podcilj 5: Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim oblicima. Podcilj 6: Razviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim razinama. Podcilj 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu temeljnih sloboda, sukladno nacionalnom zakonodavstvu i međunarodnim ugovorima. Podcilj A: Osnajiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne suradnje, za izgradnju kapaciteta na svim razinama, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

<sup>62</sup> Europsko povjerenstvo za demokraciju putem prava (Venecijansko povjerenstvo), *Mišljenje o Nacrtu zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine*, usvojeno na 98. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (Venecija, 21. – 22. 3 2014.), dostupno na [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)008-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)008-e). Venecijansko povjerenstvo, *Mišljenje o Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću*, usvojeno na 126. plenarnoj sjednici Venecijanskog povjerenstva (online, 19. – 20. 3. 2021.), dostupno na [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)015-e).

Unaprijeđeni su kapaciteti osoblja tih odjela u vezi s Europskom konvencijom, kao i u metodologiji upravljanja predmetima. VSTV sad vodi novu bazu podataka sudbene prakse s ključnim riječima iz oblasti ljudskih prava, usuglašenu s pristupom koji koristi Europski sud za ljudska prava. Paneli za harmonizaciju ustanovljeni 2014. godine i dalje djeluju, premda u ograničenom obimu. Međutim, svi uspostavljeni mehanizmi tek trebaju dati rezultate i tražiti daljnje unapređenje. To posebno važi za sudbenu praksu o zakonima o kompenzaciji za kršenje razumne dužine postupka, koja se tek treba izgraditi.<sup>63</sup>

Vlasti su odgovorile na 97 % pitanja upitnika koji im je dostavilo Europsko povjerenstvo za djelotvornost pravosuđa (CEPEJ) u sklopu svog *Izvešća o ocjeni kapaciteta Bosne i Hercegovine da prikuplja, obrađuje i prenosi statističke podatke o pravosuđu*. CEPEJ naglašava da podatci nisu dostavljeni u oblastima proračuna, protoka predmeta, obima besplatne pravne pomoći i izgradnje kapaciteta. Mora se, pak, primijetiti i da je Bosna i Hercegovina među rijetkim jurisdikcijama koje su mogle pružiti kompletne podatke o alternativnom rješavanju sporova. Ocjena zaključuje da bi zemlja mogla postati regionalno referentna za objektivno upravljanje sudovima temeljeno na podatcima.

Uz to, Vijeće Europe dalo je potporu unapređenju načina na koji medijski radnici i predstavnici pravosuđa shvaćaju profesionalne i etičke standarde i obveze novinara u izvješćivanju o zaostavštini rata i suđenjima za ratne zločine. To je posebno relevantno s obzirom na [poziv Komesara Vijeća Europe za ljudska prava](#) (Komesar) na djelotvornu zaštitu i potporu svjedocima u predmetima vezanim za ratne zločine počinjene u ratovima u bivšoj Jugoslaviji tijekom devedesetih. U ovoj oblasti može se pružiti daljnja potpora.

U sklopu ovog Akcijskog plana, Vijeće Europe usvojiti će višeslojan i sveobuhvatan pristup, tako što će se usmjeriti na sljedeće:

- potpora radu VSTV-a i sudova na unapređenju djelotvornosti i kvalitete pravosudnog sustava, shodno standardima i alatima koje razvija CEPEJ, te sukladno najboljoj europskoj praksi;
- rad na rješavanju pitanja neizvršenja odluka Ustavnog suda promocijom dijaloga s parlamentima, aktivnijim dijalogom sa sudovima opće nadležnosti, pravnicima i civilnim društvom o prirodi odluka Ustavnog suda, unapređenjem komunikacije s javnošću time što će se javnost bolje upoznati s ulogom i nadležnostima Ustavnog suda;
- osiguravanje načela pravne sigurnosti u sudbenim postupcima u Bosni i Hercegovini, unapređenje djelotvornosti pravosuđa i jačanje domaće primjene ljudskih prava; naročita pažnja posvetit će se osiguravanju prava na pravično suđenje u razumnom roku, uz djelotvoran domaći lijek i dosljednu sudbenu praksu.

#### Očekivani ishodi

- Osigurana djelotvorna provedba presuda Ustavnog suda u oblasti ljudskih prava unutar opsega pojedinačnih apelacija i mehanizama ocjene ustavnosti
- Osnažena djelotvornost pravosudnog sustava sukladno CEPEJ-evim standardima i alatima za djelotvornost suda (tj. upravljanje predmetima, pravosudna statistika, upravljanje vremenom)
- Unaprijeđena kvaliteta pravosudnog sustava sukladno CEPEJ-evim standardima i alatima za kvalitetu pravosuđa (cyber-pravosuđe i ankete o zadovoljstvu korisnika usluga suda)
- Odjeli za sudbenu praksu odabranih sudova<sup>64</sup> potpuno operativni, sukladno najboljoj europskoj praksi
- Unaprijeđeni funkcionalni IT alati<sup>65</sup> za harmonizaciju sudbene prakse i poštovanje presuda Europskog suda za ljudska prava, kojima operira pravosuđe
- Osnaženi kapaciteti pravne struke o temama vezanim za djelotvornost i kvalitetu pravosuđa, sukladno CEPEJ-evim standardima i alatima

**Glavni domaći partneri: ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), VSTV Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Apelacijski sud Brčko distrikta, vrhovni sudovi (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, predsjednici sudova, glavni tužitelji, suci i tužitelji, sudbeni službenici, odvjetničke komore (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), centri za obuku sudaca i tužitelja (Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Pravosudno povjerenstvo Brčko distrikta, pravni fakulteti sveučilišta u Bosni i Hercegovini**

<sup>63</sup> Relevantni zakoni usvojeni su u Brčko distriktu i Republici Srpskoj, a u tijeku je usvajanje u Federaciji Bosne i Hercegovine i na državnoj razini. Nedosljednosti još uvijek postoje i mogu se očekivati značajne razlike u sudbenim odlukama o dodjeli relevantne kompenzacije.

<sup>64</sup> Sud Bosne i Hercegovine, Apelacijski sud Brčko distrikta, vrhovni sudovi Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

<sup>65</sup> Baze podataka, sustavi za upravljanje predmetima itd.

## 2.2.2 BORBA PROTIV KRIMINALA, SIGURNOST I ZAŠTITA GRAĐANA

### ➤ Borba protiv korupcije i pranja novca

Bosna i Hercegovina ostvarila je značajan napredak u otklanjanju strateških nedostataka u sustavu AML/CFT (Borba protiv pranja novca / financiranja terorizma) koje su identificirali MONEYVAL i Radna grupa za financijske aktivnosti (FATF). Rezultat toga je da zemlja više nije pod FATF-ovim monitoringom u sklopu procesa poštovanja zahtjeva Radne grupe za reviziju međunarodne suradnje (ICRG). Međutim, [MONEYVAL preporučuje](#) da Bosna i Hercegovina osnaži djelotvornost svog sustava AML/CFT i poduzme dodatne napore da osigura praktičnu primjenu preventivnih mjera.

[GRECO-vo Drugo izvješće o poštovanju obveza u sklopu Četvrtog kruga evaluacije Bosne i Hercegovine](#) zaključuje da Bosna i Hercegovina nije na zadovoljavajući način provela niti jednu od petnaest preporuka sadržanih u [Izvješću četvrtog kruga evaluacije](#). Još uvijek postoji jasna potreba da se usvoji Zakon o sukobu interesa. Potrebni su dodatni napor da se provedu smjernice o sprečavanju sukoba interesa u pravosuđu, o ocjeni učinka tužitelja, te o planovima za integritet, kao i smjernice o disciplinskim sankcijama koje je usvojio VSTV. [Komesar naglašava](#) potrebu da se osnaži odgovor pravosuđa na velike korupcijske afere, da bi se otklonilo nepovjerenje prema tim institucijama.

U proteklih deset godina nije bilo bilateralne tehničke suradnje između Vijeća Europe i Bosne i Hercegovine u oblasti borbe protiv ekonomskog kriminala. Bosna i Hercegovina koristila je pomoć na regionalnoj razini.<sup>66</sup> U sklopu ovog Akcijskog plana Vijeće Europe želi ojačati pravni i institucionalni okvir Bosne i Hercegovine u nekoliko oblasti, među kojima su transparentnost financiranja političkih stranaka, jačanje sustava prijavljivanja imovine i verifikacije prihoda, imovine i interesa javnih zvaničnika i integritet nositelja javnih funkcija, uključujući i one na najvišoj razini. Nadalje, potpora će se pružiti u unapređenju politika i propisa vezanih za AML/CFT, veću svijest o rizicima od financiranja terorizma u neprofitnom sektoru, te kapacitete nadzornih tijela da provedu na riziku temeljen nadzor u sektoru određenih imenovanih nefinancijskih tvrtki i struka. Uz to, Vijeće Europe namjerava pružiti pomoć unapređenju kapaciteta institucija za financijske istrage, krivično gonjenje i suđenje u predmetima ekonomskog kriminala, u jačanju zakonskog i institucionalnog okvira za pronalazak i povrat imovine, te unapređenju transparentnosti vlasništva i pristupa pouzdanim informacijama.

#### Očekivani ishodi

- Zakonski okvir za prevenciju korupcije unaprijeđen, s posebnim fokusom na financiranje političkih stranaka, verifikaciju imovine i prihoda javnih zvaničnika, etiku, integritet i sukob interesa
- Transparentnost beneficijarnog vlasništva unaprijeđena, a zlouporaba korporativnih tijela ograničena
- Unaprijeđena međuagencijska suradnja i razmjena informacija o slučajevima ekonomskog kriminala, uključujući informacije sadržane u obrascima za prijavu imovine i registrima beneficijarnog vlasništva
- Unaprijeđeni kapaciteti relevantnih vlasti da vode financijske istrage, da krivično gone i sude predmete korupcije, pranja novca i financiranja terorizma
- Povećani kapaciteti relevantnih vlasti da ublaže rizik terorizma u sektoru neprofitnih organizacija, te da provedu na riziku temeljenu superviziju u financijskom sektoru i sektoru određenih nefinancijskih tvrtki i struka

**Glavni domaći partneri: Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutarnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske, tužiteljstva (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) – Financijsko-obavještajni odjel (FID) i Financijsko-obavještajna jedinica (FIU) i Centralna banka Bosne i Hercegovine**

<sup>66</sup> Uz fokus na unapređenje mjera za sprečavanje korupcije u javnim nabavama; razmjenu dobre prakse u vezi s transparentnošću beneficijarnog vlasništva; unapređenje kapaciteta za identifikaciju i upravljanje rizikom financiranja terorizma u sektoru neprofitnih organizacija.

## ➤ Cyber-kriminal

Bosna i Hercegovina je država potpisnica Konvencije Vijeća Europe o cyber-kriminalu (Budimpeštanska konvencija) (CETS br. 185), uključujući i njene Dodatne protokole, koji se odnose na inkriminaciju djela rasističke i ksenofobne prirode počinjenih putem kompjuterskih sustava (CETS br. 189). Prema ocjenama međunarodnih eksperata, propisi Bosne i Hercegovine dijelom su usuglašeni s okvirom koji predviđa Budimpeštanska konvencija, uz određene nedostatke i praznine, koje treba riješiti. Zemlja je i potpisnica Konvencije Vijeća Europe o pranju, traženju, privremenom ili trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalom i o financiranju terorizma (Varšavska konvencija). Trenutno je u izradi Strategija o cyber-sigurnosti, a na raspolaganju su i preliminarna potpora Vijeća Europe i „Smjernice za strateški okvir za cyber-sigurnost u Bosni i Hercegovini“.

Kapaciteti relevantnih institucija u borbi protiv cyber-kriminala i zaštiti cyber-sigurnosti ocijenjeni su kao dobri, bez obzira na ponekad mali broj službenika koji se bave ovim poslovima. Vijeće Europe nastavit će podržavati sve relevantne institucije u ovoj oblasti putem aktivnosti na izgradnji kapaciteta da se dalje razvija suradnja vezana za domaće i međunarodne mehanizme.

Vijeće ministara je u ožujku 2017. usvojilo odluku o formiranju Tima za odgovor na računarske incidente. Nakon potpore Vijeća Europe, mora se naznačiti napredak u broju „foruma o prevari“, sporazuma o suradnji i kontaktata s financijskim institucijama, pružateljima internetskih usluga i drugim akterima, te u broju dolazećih i odlazećih zahtjeva za uzajamnu pravnu pomoć u vezi sa cyber-kriminalom i elektronskim dokazima. Evidentan je i napredak u jačanju kapaciteta istražitelja koji se bave cyber-kriminalom i financijskim istragama, tužitelja, predstavnika Financijsko-obavještajnog odjela, sudaca i savjetnika da se bore protiv cyber-kriminala, kao i u jačanju međuagencijske i međunarodne suradnje, a i u razmjeni informacija između jedinica za cyber-kriminal i između vlasti nadležnih za pravosudnu suradnju.

Vijeće Europe ove rezultate namjerava nadograđivati djelotvornijom koordinacijom politika i strategija vezanih za cyber-kriminal i cyber-sigurnost. Pomoć će se pružiti i u osiguravanju da procesno-zakonski okviri Bosne i Hercegovine poštuju Budimpeštansku konvenciju. Vijeće Europe podržat će vlasti u unapređenju razmjene informacija između javnog i privatnog sektora u vezi s metodologijom cyber-kriminala i pranja novca, te u daljnjem jačanju kapaciteta specijalističkih jedinica za istrage, da traže, privremeno ili trajno oduzimaju imovinu stečenu kriminalom, da se bore protiv cyber-kriminala i pribavljaju sigurne elektronske dokaze. Potpora je vezana za [Drugi dodatni protokol uz Budimpeštansku konvenciju o cyber-kriminalu, o unaprijeđenoj suradnji i dostavljanju elektronskih dokaza](#) i može pridonijeti tome da Bosna i Hercegovina u budućnosti potpiše ovaj Protokol.

### Očekivani ishodi

- Izrađene koordinirane politike i strategije o cyber-kriminalu i cyber-sigurnosti i nadležne vlasti ih primjenjuju
- Dodatno unaprijeđena međuagencijska suradnja s ciljem vođenja paralelnih financijskih istraga vezanih za slučajeve cyber-kriminala
- Ustanovljene i uhodane mreže unapređenja razmjene informacija i obavještajnih podataka o cyber-kriminalu između javnog i privatnog sektora
- Unaprijeđena djelotvornost i postojeći kapaciteti institucija koje se bave borbom protiv cyber-kriminala da surađuju na međunarodnoj razini
- Dodatno unaprijeđeni kapaciteti vlasti da traže, privremeno ili trajno oduzimaju imovinu stečenu cyber-kriminalom, te da sprečavaju pranje novca na internetu i da pribavljaju elektronske dokaze
- Dodatno osnaženi kapaciteti pravosudnih tijela da krivično gone i sude djela cyber-kriminala i razmatraju elektronske dokaze

**Glavni domaći partneri: Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutarnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske, SIPA, Agencija za zaštitu osobnih podataka Bosne i Hercegovine, Odjel i Jedinica za financijsko-obavještajni rad, entitetski centri za edukaciju sudaca i tužitelja, državni i sektorski timovi za odgovor na računarske/internetske incidente, pravosuđe, privatni sektor (lokalni i multinacionalni pružatelji internetskih usluga, bankarska udruženja i kompanije za internetsku sigurnost)**



## ➤ Trgovina ljudima

Bosna i Hercegovina još uvijek je prvenstveno zemlja podrijetla za žrtve trgovine ljudima koje su predmet eksploatacije u inostranstvu i unutar zemlje. S obzirom na tešku ekonomsku situaciju u Bosni i Hercegovini, sve više ljudi traži zaposlenje u inostranstvu, čime se izlažu riziku da postanu žrtve trgovine ljudima.<sup>67</sup> Podatci koje su domaće vlasti dostavile Grupi eksperata za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA) pokazuju trend ka porastu trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i trgovine djecom (u svrhu prisilnog prosjačenja, prisilnog kriminala i maloljetničkog braka). U Bosni i Hercegovini djeca čine većinu identificiranih žrtava (59 % u 2019.,<sup>68</sup> 50 % u 2020.<sup>69</sup>). S obzirom na kronično siromaštvo, marginalizaciju i socijalnu diskriminaciju, romska djeca su i dalje posebno ranjiva. Vlasti su u siječnju 2020. usvojile novu *Strategiju suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini (2020. – 2023.)* koja uzima u obzir brojne preporuke koje je GRETA ranije uputila.<sup>70</sup>

Oslanjajući se na preporuke iz *GRETA-inog drugog izvješća o Bosni i Hercegovini*, Vijeće Europe podržalo je državne vlasti u izgradnji kapaciteta i znanja ključnih aktera<sup>71</sup> da identificiraju, pomažu i podržavaju žrtve trgovine, te u unapređenju krivičnog gonjenja, s fokusom na trgovinu djece u svrhu radne eksploatacije. Provedene su i informativne kampanje o trgovini u svrhu radne eksploatacije.

Buduća pomoć planira se kao potpora vlastima u provođenju Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima, nadovezujući se na rezultate ranijih aktivnosti, te na analizu trendova i jazova koji će se identificirati u GRETA-inoj predstojećoj trećoj evaluaciji, koja je tematski usmjerena na pristup pravdi i djelotvorne lijekove za žrtve trgovine. Pružit će se i pomoć u smislu bolje prevencije trgovine ljudima, zaštite žrtava i jačanja odgovora krivičnog pravnog sustava. Može se predvidjeti i strateška potpora u unapređenju konzistentnosti između borbe protiv trgovine ljudima i aktivnosti na promociji rodne ravnopravnosti, borbe protiv rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad djecom.

### Očekivani ishodi

- Osnažuje se odgovor krivičnog pravnog sustava na trgovinu ljudima, s fokusom na djelotvorne istrage i krivično gonjenje takvih djela, kao i na bolju zaštitu žrtava prije, tijekom i nakon sudbenog postupka
- Osnažuju se politike i mjere prevencije koje se bave ključnim uzročnicima trgovine ljudima, s fokusom na potporu osnaživanju žena, na trgovinu djecom i trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije
- Unaprijeđen pristup zasnovan na ljudskim pravima, s fokusom na bolju identifikaciju žrtava i procedure upućivanja, naročito kad su u pitanju djeca žrtve, te na bolji pristup pravdi i djelotvorne pravne lijekove

**Glavni domaći partneri: Federalno ministarstvo unutarnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde, Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, Koordinator Republike Srpske za borbu protiv trgovine ljudima, tužiteljstva, SIPA, Granična policija, inspekcija rada, regionalni timovi za monitoring u Banjoj Luci i Sarajevu**

## ➤ Zloupotreba droge i ilegalna trgovina

Bosna i Hercegovina je 2015. godine zvanično primljena u Grupu Vijeća Europe za suradnju u borbi protiv zloupotrebe droge i ilegalne trgovine drogom (Grupa Pompidou). Uz propisima određene aktivnosti, Bosna i Hercegovina sudjeluje i u Grupi za suradnju u Jugoistočnoj Europi u sklopu Grupe Pompidou.<sup>72</sup>

<sup>67</sup> Grupa eksperata za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA), *Izvjeshće o provedbi Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*, Drugi krug evaluacije, GRETA (2017)15, 17. 7. 2017., str. 7, dostupno na <http://rm.coe.int/greta-2017-15-fgr-bih-en/1680782ac1>.

<sup>68</sup> Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, *Izvjeshće o stanju u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za 2019. godinu*, Sarajevo, ožujak 2020., dostupno na [http://www.msb.gov.ba/anti\\_trafficking/dokumenti/godisnji\\_izvjestaj/default.aspx?id=19181&langTag=en-US](http://www.msb.gov.ba/anti_trafficking/dokumenti/godisnji_izvjestaj/default.aspx?id=19181&langTag=en-US).

<sup>69</sup> Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, *Izvjeshće o stanju u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za 2020. godinu*, Sarajevo, ožujak 2021., dostupno na <http://msb.gov.ba/PDF/12082021.pdf>.

<sup>70</sup> Strategija se posebno bavi pitanjem trgovine djecom i trgovine u svrhu radne eksploatacije, te predviđa jačanje prevencije putem mjera borbe protiv diskriminacije, potporu ekonomskom osnaživanju žena, te unapređenje svijesti o rizicima radne eksploatacije. Isto tako, predviđa osiguranje djelotvorne primjene načela nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima koje su prisiljene na nezakonite aktivnosti.

<sup>71</sup> Inspektori rada, policijski službenici, biro za zapošljavanje, sindikati i organizacije civilnog društva.

<sup>72</sup> Cilj platforme je da potiče suradnju između regionalnih vlasti koje se bave borbom protiv droge unapređenjem dijaloga i razmjene iskustava i znanja, te potporom razvoju koherentnih politika u vezi sa psihoaktivnim supstancama.

Komponente regionalne suradnje uključuju umrežavanje i zajedničke operacije carine i policije u djelovanju protiv trgovine putem zraka, te pilot-projekt o izradi alata za online prevenciju i samoocjenu, u svrhu smanjenja štete izazvane drogom. Potpora Vijeća Europe na polju rada vezanom za drogu može uključivati daljnje unapređenje operativnih kapaciteta policijskih i carinskih službenika u borbi protiv trgovine drogom.

Kao što pokazuje *Izvešće Grupe Pompidou za 2017. godinu*, postoji značajna prevalencija korištenja droge među osobama koje borave u zatvorima u regiji Jugoistočne Europe. Tijekom 2020. članice Grupe Pompidou iz Jugoistočne Europe, među kojima je i Bosna i Hercegovina, pokrenule su novu inicijativu kojom se omogućava izravna suradnja zatvorskih uprava u izradi sveobuhvatnog sustava liječenja od droge u zatvorima.<sup>73</sup> Vijeće Europe spremno je graditi kapacitete zatvorskih uprava u pogledu tretmana i rehabilitacije zatvorenika s ovisnošću, u sinergiji s ukupnom potporom koja se zatvorima daje u okviru ovog Akcijskog plana.<sup>74</sup>

Uz to, među sve prisutnijom migrantskom i izbjegličkom populacijom primijećen je veći rizik od zlouporabe ilegalnih supstanci i učešća u krivičnim djelima vezanim za drogu. Uvjeti prihvata i postupanja s izbjeglicama i migrantima<sup>75</sup> naročito djeluju kao faktori visokog rizika koji povećavaju ranjivost u odnosu na korištenje ilegalnih supstanci<sup>76</sup> i učešće u krivičnim djelima vezanim za drogu. Uz to, ograničeni ljudski i financijski resursi, te nedostatak određivanja prioriteta u temeljnim potrebama migranata i izbjeglica, dovode do ograničenih ulaganja u kapacitete zdravstvene zaštite.<sup>77</sup> Postoji ukupna potreba da osoblje bude u stanju odgovoriti na probleme mentalnog zdravlja i bolesti ovisnosti.<sup>78</sup> U tom kontekstu, Akcijski plan namjerava odgovoriti na izazove vezane za drogu u vezi s migrantskom situacijom u Bosni i Hercegovini.

#### Očekivani ishodi

- Unaprijeđena operativna suradnja na regionalnoj razini, između policijskih i carinskih službenika koji rade na aerodromima, za odgovor na problem trgovine drogom
- Vlasti usvajaju strategije za borbu protiv zlouporabe ilegalnih supstanci i kriminalnih mreža koje iskorištavaju migrante i izbjeglice
- Zatvorsko osoblje, zdravstveni i socijalni radnici imaju kapacitet da unaprijede pristup zatvorenika kvalitetnom liječenju od ovisnosti o drogi
- Medicinsko i nemedicinsko osoblje koje radi u privremenim objektima za migrante i izbjeglice unapređuje sposobnosti ranog otkrivanja i praćenja korištenja ilegalnih supstanci

**Glavni domaći partneri: ministarstva pravde, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo zdravlja (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite republike Srpske i Odjel za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta, uprave zatvora, zatvorsko osoblje, agencije za provođenje zakona, zdravstvena i psihosocijalna struka, te relevantne nevladine organizacije**

#### ➤ Zatvori i policija

Uz potporu Vijeća Europe u oblasti provođenja zakona, za svih deset policijskih agencija u Bosni i Hercegovini izrađene su operativne procedure, a izgradnja kapaciteta struktura za obučavanje otvorila je put naprednijem shvaćanju pristupa zasnovanog na ljudskim pravima. Daljnja pomoć bila bi korisna za:

- ugradnju okvira i mehanizama za istragu slučajeva zlostavljanja (s fokusom na ulogu jedinice za profesionalne standarde za sva ministarstva unutarnjih poslova / Ministarstvo civilnih poslova, liječnike u zajednici koji prijavljuju slučajeve navodnog zlostavljanja, te tužitelje koji istražuju takve navode);

<sup>73</sup> Ovakav pristup komplementaran je s naporima da se smanji dostupnost u zatvorima, te uključuje farmakološki potpomognuto liječenje, programe smanjenja štete i liječenje bez medikamenata, uz druge oblike psihosocijalne potpore usmjerene ka zadovoljavanju potrebe zatvorenika s poremećajima vezanim za korištenje ilegalnih supstanci za složenim uslugama zdravstvene i socijalne njege.

<sup>74</sup> Vidjeti Akcijski plan, Poglavlje 2.2.2 Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana: Zatvori i policija.

<sup>75</sup> Vidjeti Akcijski plan, Poglavlje 2.1.1. Djelotvorna primjena Europske konvencije: Unapređenje djelotvornosti sustava Europske konvencije na nacionalnoj razini.

<sup>76</sup> Specijalni predstavnik Generalnog tajnika Vijeća Europe za migracije i izbjeglice (SRSG) izvještuje da je u Imigracijskom centru u Istočnom Sarajevu najčešći profil zadržanih osoba muškarac starosti od 20 do 40 godina, podrijetlom iz sjeverne Afrike, uz 70 % populacije koja prijavljuje problem ovisnosti o drogi. Vidjeti *Izvešće o stanju na terenu nakon posjete veleposlanika Tomáša Bočeka, Specijalnog predstavnika Generalnog tajnika za migracije i izbjeglice, nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj* 24. – 27. 7. i 26. – 30. 11. 2018., 23. 4. 2019., str. 18, dostupno na <https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-by-ambassador-tomas-bocek-special-r/1680940259>.

<sup>77</sup> Svjetska zdravstvena organizacija, *Bosna i Hercegovina, Ocjena kapaciteta zdravstvenog sustava da obuhvati veliki priliv izbjeglica i migranata*, Kopenhagen, 2020., str. ix, dostupno na <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331455/9789289054867-eng.pdf>.

<sup>78</sup> *Ibid.*, str. 17.

- izgradnju kapaciteta za nezavisni monitoring i nadzor nad policijskim radom, naročito u pogledu tehnika obavljanja intervjua, onako kako to naglašava [posljednje izvješće Europskog komiteta za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja \(CPT\) o Bosni i Hercegovini](#);
- izradu odgovarajućih strateških dokumenata i programa obuke za policiju zaduženu za osobnu sigurnost službenika pravosuđa i sigurnost zajednice;
- izradu protokola policijskih agencija za rad s migrantima u smislu uspostavljanja jasne distinkcije između migranata smještenih u imigrantske centre i onih koji su možda izvršili krivično djelo.

Zatvorska populacija iznosi otprilike 1.813 zatvorenika u Federaciji Bosne i Hercegovine i 743 u Republici Srpskoj.<sup>79</sup> Neki od tih zatvorenika prebacuju se u nedavno otvoreni Državni zatvor Bosne i Hercegovine. Postotak osuđenika je otprilike 80 % po zatvorskoj jurisdikciji. Uz potporu Vijeća Europe, pilot-zatvori i vladini centri za upravljanje podacima djelomično su opremljeni za primjenu zatvorskog softvera (Informacijski sustav za integrirano upravljanje zatvorima – IPMIS), da bi se odmakli od razmjene podataka na papiru. Akcijski plan će dalje podržati prikupljanje, obradu i razmjenu elektronskih podataka vezanih za zatvore među zatvorskim ustanovama. Cilj je da se IPMS uvede u sve entitetske zatvorske ustanove.

Aktivnosti unutar ovog Akcijskog plana mogu dati i dodatni poticaj ne samo za probacijski rad, već i za ugradnju svijesti o potrebi da se za osuđenike osiguraju rehabilitativne aktivnosti sa svrsishodnim režimima, kao dio pripreme za puštanje i kasniji probacijski rad s njima. Ovi strateški ciljevi podržani su i u Nacrtu strategije reforme sektora pravde (2021. – 2027.),<sup>80</sup> kao i CPT-ovim nalazima i izvješćima iz ranijih posjeta.

U oblasti postupanja s forenzičkim pacijentima u slijedu su izrađeni temeljni protokoli za uobičajeni dnevni rad s takvim pacijentima, a ciklus izgradnje kapaciteta, koji je obuhvatio kompletno osoblje JZU „Zavod za forenzičku psihijatriju“ Sokolac, unaprijedio je njihove kompetencije za rad s forenzičkim pacijentima na siguran način. Sukladno preporukama evaluacije Direkcije Vijeća Europe za unutarnji nadzor (DIO)<sup>81</sup> i CPT-a, Vijeće Europe pružit će potporu daljnjem unapređenju kompetencija osoblja da izrađuje resursne materijale za pružanje humanog i rehabilitativnog tretmana pacijenata, te pružanje posttretmanske potpore u zajednici. Bitno je podržati i uspostavu sustava otpusta koji će osigurati da se predotputni proces provede u najvećoj mogućoj mjeri interdisciplinarno.

Uz to, problem radikalizacije koja vodi do nasilnog ekstremizma u protekle dvije decenije postao je naročito značajan.<sup>82</sup> Prethodno je Vijeće Europe podržalo jačanje institucionalnih kapaciteta za osiguravanje rehabilitacije nasilnih i ekstremističkih zatvorenika (VEP).<sup>83</sup> Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine izdalo je instrukciju kojom se u propise ugrađuje temeljni analitički alat za prepoznavanje znakova radikalizacije, alat za procjenu rizika i potreba, te programe planiranja kazne i tretmana za nasilne i radikalne zatvorenike, koji će se primjenjivati u novootvorenom Državnom zatvoru. Izrada [internetske platforme za suradnju](#) za međuinstitucionalnu razmjenu znanja i dobre prakse stavljena je na raspolaganje profesionalcima u ovoj oblasti u cijeloj regiji Jugoistočne Europe. Vijeće Europe želi dalje osnaživati rad u međuagencijskom okruženju uspostavom pouzdanih mehanizama za razmjenu informacija između zatvora (zatvorske obavještajne jedinice) i vanjskih partnera. Fokus bi trebao biti i na uspostavi mehanizama za koordinaciju i održavanje obuka, kao i harmoniziranog programa obuke za zatvorsko osoblje koje radi s nasilnim i ekstremističkim zatvorenici u sve tri administrativne jurisdikcije u Bosni i Hercegovini, sukladno sveobuhvatnom višegodišnjem *Planu za postupanje s nasilnim zatvorenici i međuagencijsku suradnju u sklopu Strateškog dokumenta za razdoblje 2020. – 2025.* i Akcijskom planu. Potpora u ovoj oblasti pridonijet će i izvršenju [Zajedničkog akcijskog plana za Zapadni Balkan za borbu protiv terorizma](#) (Europska unija) i uspostaviti preduvjete za praktičnu primjenu Smjernica i [Priručnika Vijeća Europe za zatvore i probacijske službe u vezi s radikalizacijom i nasilnim ekstremizmom](#).

<sup>79</sup> Vijeće Europe, Sveučilište u Lozani, *SPACE I – 2020 – Godišnje kazneno statističko izvješće Vijeća Europe: Zatvorske populacije*, Strazbur, 2021., str. 33, dostupno na <https://www.coe.int/en/web/portal/-/europe-s-imprisonment-rate-continues-to-fall-council-of-europe-s-annual-penal-statistics>.

<sup>80</sup> U vrijeme izrade ovog Akcijskog plana Strategija još nije bila usvojena.

<sup>81</sup> Vijeće Europe, Direkcija za unutarnji nadzor (DIO), *Evaluacija rada Vijeća Europe pod programskom linijom „zatvori i policija“ 2016. – 2019.*, siječanj 2021., str. 24, dostupno na <https://rm.coe.int/dio-2021-33-evaluationreportonprisonsandpolice-en-f/1680a22465>.

<sup>82</sup> Od 2012. do 2015. zemlja je bila suočena s problemom odlaska značajnog broja državljana u Siriju i Irak. Prema izvješćima vlasti, radi se o otprilike 323 osobe (181 muškarac, 61 žena i 81 dijete), (Europsko povjerenstvo, *Analitičko izvješće o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji*, Brisel, 29. 5. 2019., str. 63, dostupno na <https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/files/20190529-bosnia-and-herzegovina-analytical-report.pdf>), državljana Bosne i Hercegovine, koji su otputovali na strana ratišta. Nakon kolapsa Islamske države, državne sigurnosne agencije najavile su povratak otprilike 178 državljana (49 muškaraca, 49 žena i 80 djece). Od 50 stranih terorističkih boraca koji su se vratili, 25 muškaraca je optuženo, suđeno i osuđeno za djela vezana za terorizam (Europsko povjerenstvo, *Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2020.*, op. cit., str. 40). U listopadu 2020. u Bosni i Hercegovini je deset zatvorenika bilo na odsluženju zatvorske kazne za krivično djelo terorizma, a tri za ilegalno formiranje i priključivanje stranim paravojnim ili parapolijskim formacijama, što je ukupno trinaest nasilnih ekstremističkih zatvorenika.

<sup>83</sup> U tom kontekstu izrađene su *Strateške smjernice za postupanje s nasilnim i ekstremističkim zatvorenici u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2020. – 2025.* i Akcijski plan, kao i *Strategija upravljanja kadrovima za odjeljenja zatvorenog tipa u kojima borave nasilni i ekstremistički zatvorenici*.

Što se tiče slobode okupljanja, [Venecijansko povjerenstvo, s Organizacijom za sigurnost i suradnju u Europi \(OSCE\)](#), naglašava ključnu odgovornost osoblja agencija za provođenje zakona u slučaju rizika koje tijekom javnih skupova predstavlja prisustvo protuprosvjeda ili iznenadnih nemira ove vrste. Mora se razmotriti potpora agencijama za provođenje zakona, uključujući novozaposleno osoblje, da bi se izbjeglo pretjerano korištenje sile tijekom javnih skupova.

#### Očekivani ishodi

- Unaprijeđene vještine relevantnog osoblja za rad na rehabilitaciji i resocijalizaciji forenzičkih pacijenata i drugih ranjivih grupa u pritvoru
- Osoblje sudbene policije opskrbjeno strateškim dokumentima i operativnim smjericama o osobnoj i općoj sigurnosti službenika suda koji rade na borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije
- U pojedinačnim zatvorima provedeni pilot-projekti probacijske službe, s ciljem postepene uspostave probacijskih službi u Bosni i Hercegovini
- Znanja i vještine službenika za provođenje zakona o standardima ljudskih prava, ugrađene u praksu
- Funkcionalne zatvorske obavještajne jedinice, sa zadatkom prikupljanja, analize i razmjene informacija među zatvorima i drugim relevantnim agencijama, zasnovane na načelima dinamičke zatvorske sigurnosti, uspostavljene u obje entitetske jurisdikcije
- Obuka zatvorskog osoblja u Bosni i Hercegovini, specifično namijenjena radu s nasilnim i ekstremističkim zatvorenici, održana usuglašeno i održivo, s ciljem jednoobrazne primjene alata i programa za nasilne i ekstremističke zatvorenike, te za unapređenje korištenja mehanizama međuağencijske suradnje

**Glavni domaći partneri: Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo unutarnjih poslova (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske, ministarstva pravde (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska), Federalno ministarstvo zdravlja (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, SIPA, Granična policija Bosne i Hercegovine, Služba za poslove sa strancima, Policija Brčko distrikta, sudbena policija (Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, Brčko distrikt) i JZU „Zavod za forenzičku psihijatriju“ Sokolac**

## 2.3 DEMOKRACIJA

U [posljednjem izvješću](#) Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe (Kongres) o Bosni i Hercegovini izražena je zabrinutost zbog nedostatka napretka u provođenju ustavnih reformi na svim razinama vlasti, nejasnoća u raspodjeli nadležnosti između različitih razina vlasti, nepoštovanja načela supsidijarnosti i nedostatka konzultacija s lokalnim vlastima o svim pitanjima koja ih se izravno tiču. Vijeće Europe ostaje spremno pomoći vlastima da osiguraju usuglašenost izrade i primjene izbornog zakonodavstva i ustavnog okvira zemlje s europskim izbornim naslijeđem, naročito u pitanjima vezanim za provedbu grupe presuda *Sejdić i Finci*.

Akcijski plan Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2022. – 2025. (Akcijski plan) nastoji podržati unapređenje lokalne demokratije u Bosni i Hercegovini inovativnim formama deliberativne demokratije. Cilj ovih novih formi nije da zamijene demokratske izbore i postojeće demokratske mehanizme, već da potaknu veće učešće građana i organizacija civilnog društva (OCD) u donošenju odluka na lokalnoj razini. Učešće građana i građanska savjetovanja omogućuju preraspodjelu vlasti i moći, uspostavljanje mehanizama za identifikaciju interesa i usmjereno djelovanje ka njihovom ostvarenju, osiguranje provedbe odluka, premašivanje sukoba, njegovanje pomirenja i depolitizaciju društva. I dalje će biti značajno gajiti inicijative za izgradnju povjerenja duž entitetske linije razgraničenja.

Na polju obrazovanja Vijeće Europe nastojat će podržati vlasti u provođenju [Preporuka za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja](#) koje je Vijeće ministara usvojilo u okviru Akcijskog plana za razdoblje 2018. – 2021. godine.



Ove inicijative također nastoje pridonijeti ostvarenju Ciljeva održivog razvoja (SDG), i to cilja 4 za kvalitetno obrazovanje (podcilj 7),<sup>84</sup> cilja 5 za rodnu ravnopravnost (podcilj 1),<sup>85</sup> cilja 10 za smanjenje nejednakosti (podcilj 2),<sup>86</sup> cilja 11 za održive gradove i zajednice (podcilj 3)<sup>87</sup> i cilja 16 za mir, pravdu i snažne institucije (podciljevi 6 i 7).<sup>88</sup>

### 2.3.1 DEMOKRATSKO UPRAVLJANJE

#### ➤ Izbori

Nakon općih izbora 2018. godine, Izborna promatračka misija Parlamentarne skupštine Vijeća Europe (PACE) zaključila je, s drugim partnerima,<sup>89</sup> da nedostaje povjerenja u izbornu administraciju na svim razinama i da se dovodi u pitanje njena nepristranost, između ostalog i zbog brojnih vjerodostojnih navoda da su politički subjekti trgovali mjestima kako bi uspostavili kontrolu nad aktivnostima određenih biračkih odbora u Bosni i Hercegovini. Daljinske izborne promatračke misije Kongresa su po pitanju lokalnih izbora provedenih u Bosni i Hercegovini 15. 11. i zasebno u Mostaru 20. 12. 2020. godine<sup>90</sup> ustanovile niz problema, kao što su trgovina mjestima u biračkim odborima među političkim strankama, posljedično politiziranje izborne administracije i neujednačeno izvješćivanje o predizbornoj kampanji.

Vijeće Europe aktivno je surađivalo sa Središnjim izbornim povjerenstvom (SIP) na isporuci bolje kontinuirane obuke za članove izborne administracije i druge sudionike u izbornom procesu. U pripremi za opće izbore 2018. godine sa SIP-om su izrađene smjernice za domaće i međunarodne promatrače. Utvrđene su nove tehnologije za poboljšanje praktičnosti i djelotvornosti izbornog procesa i zagovarana je bolja edukacija birača. Vijeće Europe promoviralo je političko učešće žena, koje je još uvijek ispod referentne razine (40 %) uspostavljanog u relevantnom domaćem zakonodavstvu. U *Studiji o nasilju protiv žena u politici u Bosni i Hercegovini* dani su temelji za potencijalne buduće inicijative za izbornu pomoć / suradnju i civilno društvo u Bosni i Hercegovini.

Imajući u vidu opće izbore 2022. godine u Bosni i Hercegovini i nastavljajući se na pruženu potporu, Akcijski plan će se usmjeriti na:

- unapređenje kapaciteta SIP-a Bosne i Hercegovine, predstavnika medija, političkih stranaka i članova biračkih odbora da postanu profesionalniji, inkluzivniji i transparentniji;
- povećanje svijesti opće javnosti kako bi se osiguralo bolje učešće i zastupljenost podzastupljenih grupa.

#### Očekivani ishodi

- Medijsko izvješćivanje o izbornom razdoblju poboljšano je u smislu djelotvornosti i profesionalizma
- Kapaciteti SIP-a i izbornih povjerenstava povećani su kako bi postala profesionalnija, inkluzivnija i transparentnija
- U odgovarajućim općinama povećana je svijest o podzastupljenim kategorijama birača (posebno žena i nacionalnih manjina)

**Glavni domaći partneri: SIP, izborna administracija, predstavnici medija, predstavnici političkih stranaka, civilno društvo i drugi izborni akteri**

<sup>84</sup> Cilj 4, podcilj 7: Do kraja 2030. osigurati da svi/e učenici/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

<sup>85</sup> Cilj 5, podcilj 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije nad ženama i djevojčicama.

<sup>86</sup> Cilj 10, podcilj 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, podrijetlo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status.

<sup>87</sup> Cilj 11, podcilj 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

<sup>88</sup> Cilj 16, podcilj 6: Razviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim razinama. Podcilj 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim razinama.

<sup>89</sup> Europski parlament, Parlamentarna skupština OSCE-a (Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi), OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Parlamentarna skupština Vijeća Europe (PACE), Parlamentarna skupština Organizacije Sjevernoatlantskog sporazuma (NATO), *Izjava o preliminarnim nalazima i zaključcima, Međunarodna izborna promatračka misija*, dostupno na <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2018-10/BiH%20General%20elections%20final.pdf>.

<sup>90</sup> Komitet o poštovanju obveza i opredjeljenja država članica Europske povelje o lokalnoj samoupravi (Komitet za monitoring), *Informativno izvješće o lokalnim izborima održanim u Bosni i Hercegovini (15. 11. 2020.) i u Mostaru (20. 12. 2020.)*, 9. 2. 2021., CG-MON(2021)18-09, dostupno na [https://search.coe.int/cm/Pages/result\\_details.aspx?ObjectID=0900001680a15347](https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a15347).

### ➤ Učešće građana u demokratskom donošenju odluka

Sukladno naporima na unapređenju demokratskog upravljanja učešćem građana, Vijeće Europe nastoji podržati angažman građana i civilnog društva u političkom donošenju odluka na lokalnoj i regionalnoj razini u Bosni i Hercegovini tako što će povećati svijest javnih vlasti, civilnog društva i građana o inovativnim alatima i pristupima za učešće građana. Izgradnjom kapaciteta relevantnih aktera i pružanjem tehničke potpore za uspostavljanje djelotvornih dijaloških platformi u općinama i regijama, koje bi trebale konkretno služiti promociji uključivanja mladih, žena i manjina, građani će se u svojim zajednicama i regijama približiti procesima donošenja odluka i politika. Zahvaljujući tome, pružanje javnih usluga djelotvornije će odgovoriti na stvarne potrebe i zahtjeve stanovništva, a unaprijeđen otvoren dijalog između građana i vlasti proizvest će više povjerenja u javnu upravu.

Vijeće Europe namjerava ponuditi niz inovativnih alata koji omogućuju javnim vlastima na svim razinama u Bosni i Hercegovini da iskoriste potencijal građana i da njihova znanja i iskustva uključe u donošenje odluka i politika u općinama, kantonima i regijama. Posebna pažnja bit će posvećena povećanju svijesti i unapređenju kapaciteta za učešće djece i mladih uvođenjem participativnih alata za primjenu u školama. Vlastima će biti pružena dodatna potpora za unapređenje regulatornog okvira za učešće građana na onim razinama gdje je potrebno osigurati povoljno okruženje za sudjelovanje civilnog društva u procesima reformi / donošenja odluka.

#### Očekivani ishodi

- Regulatorni okvir za učešće građana u općinama i regijama gdje se radi pilotiranje pruža povoljno okruženje za uključivanje građana i civilnog društva u procese reformi / donošenja odluka u njihovim zajednicama i regijama
- Građani i civilno društvo aktivno su uključeni u proces donošenja odluka u općinama i regijama Bosne i Hercegovine gdje se vrši pilotiranje
- Djelotvorne dijaloške platforme u općinama i regijama gdje se vrši pilotiranje doprinose dinamičnoj interakciji između građana i javnih vlasti

**Glavni domaći partneri: savezi općina i gradova Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, sva kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, organizacije civilnog društva**

### ➤ Promocija dobrog upravljanja i reformi lokalne vlasti

Bosna i Hercegovina je ratificirala Europsku povelju o lokalnom samoupravljanju 12. 7. 2002. godine i potrebno je raditi na njenoj provedbi. [Kongres](#) je naglasio važnost napretka u provedbi ustavnih reformi kojima se uvodi načelo lokalne samouprave. Potrebno je osigurati sustavne konzultacije i koordinaciju s lokalnim vlastima i između njih o svim pitanjima koja ih se tiču. Mogućnosti zajedničkog pružanja javnih usluga i suradnje preko međuentitetske linije razgraničenja trebaju biti propisane zakonom, podržane i promovirane.<sup>91</sup> Pored toga, [PACE snažno zagovara](#) jačanje lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, sukladno [Preporuci Kongresa 324 \(2012\)](#) i [Preporuci 442 \(2019\)](#).

Nakon značajnog napretka koji je postignut održavanjem lokalnih izbora u Gradu Mostaru,<sup>92</sup> Vijeće Europe prilagodilo je svoju pomoć kako bi potaknulo građane da se uključe u deliberativni proces i pomoglo u izgradnji vještina i znanja lokalnih aktera o demokratskim pristupima. Izrađena je metodologija prilagođena deliberativnom procesu u Gradu Mostaru. U nju su uključeni razni važni aspekti, kao što je struktura upravljanja deliberacijom, pravilnik i koraci za nasumični odabir građana za učešće i odabir tema za deliberaciju. Prva Skupština građana koja je održana u srpnju 2021. ujedno predstavlja i prvu takvu skupštinu u Bosni i Hercegovini i regiji. Pored toga, Centar ekspertize za dobro upravljanje podržao je razvijanje vještina za učešće stanovništva u demokratskom procesu putem obuke za zvaničnike lokalnih vlasti u Bosni i Hercegovini s ciljem da unaprijedi svijest o [12 načela dobrog demokratskog upravljanja](#), izgradi kapacitete za liderstvo, promovira strategije građanskog učešća i razvije prekograničnu i međuentitetsku suradnju na temelju postojećih alata i najbolje prakse.

<sup>91</sup> Vidi: Akcijski plan, poglavlje 2.3.1. Demokratsko upravljanje: Mjere za izgradnju povjerenja.

<sup>92</sup> Činjenica da lokalni izbori nisu održani od 2008. godine navela je Europski sud za ljudska prava (ECtHR) da 2019. godine donese presudu ([Baralija protiv Bosne i Hercegovine](#)) prema kojoj je Bosna i Hercegovina prekršila članak 1. Protokola br. 12 uz Europsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR). Nakon što je 17. 6. 2020. postignut sporazum između lidera većinski bošnjačke stranke (Stranke demokratske akcije – SDA) i lidera većinski hrvatske stranke (Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine – HDZ BiH), građani Grada Mostara su 20. 12. 2020. glasali na lokalnoj razini po prvi put u više od decenije. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe (Kongres) obavio je daljnju proceduru promatranja izbora.

Akcijski plan ima za cilj da odgovori na navedene izazove na sljedeće načine:

- nastavkom pružanja potpore Gradu Mostaru u provedbi preporuka koje su proizašle iz prvog deliberativnog procesa Skupštine građana, održane u srpnju 2021., i u uvrštavanju deliberativnih procesa u javne politike putem druge Skupštine građana. Ova potpora trebala bi omogućiti provedbu inovativne demokratske prakse za povećanje učešća građana u donošenju odluka na lokalnoj razini, a to bi Grad Mostar učinilo inspirativnim primjerom za Jugoistočnu Europu. Mogle bi se ispitati mogućnosti repliciranja deliberativnog modela demokracije i odgovarajuće metodologije u još jednoj općini u Bosni i Hercegovini;
- jačanjem vještina i kapaciteta izabranih predstavnika i javnih zvaničnika na lokalnoj razini u Bosni i Hercegovini, kao i udruženja lokalnih vlasti, s ciljem razvoja upravljanja na više razina, izgradnje javne etike, povećanja transparentnosti i odgovornosti i zaštite ljudskih prava na lokalnoj razini, naročito u svjetlu socioekonomskih posljedica pandemije COVID-19.

#### Očekivani ishodi

- Vlasti iz Grada Mostara primjenjuju odgovarajuće mjere i politike kako bi ispunile preporuke građana i uvrste deliberativne aktivnosti u svoje procese donošenja odluka
- U odabranim općinama izabrani predstavnici i javni zvaničnici na lokalnoj razini jačaju svoje kapacitete i vještine za uvođenje inovativnih pristupa za suradničko upravljanje, deliberativnu demokraciju i učešće građana
- Lokalne vlasti povećavaju svoje kapacitete za izgradnju javne etike, transparentnosti, zagovaranja i zaštite ljudskih prava na lokalnoj razini
- Osnaženi su institucionalni kapaciteti dva glavna saveza općina i gradova
- Međuopćinske i međuentitetske mreže podržane – izgradnjom kapaciteta i kolegijalnim učenjem – da razviju prekograničnu suradnju prilagođenu danom mjestu<sup>93</sup>

**Glavni domaći partneri: relevantna ministarstva Republike Srpske nadležna za javnu upravu i lokalnu samoupravu, Savez općina i gradova Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Republike Srpske, Grad Mostar i lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini, organizacije civilnog društva kao što je LDA (Agencija lokalne demokracije) Mostar**

#### Mjere za izgradnju povjerenja

Dejtonskim mirovnim sporazumom je 1995. uspostavljena međuentitetska linija kojom su neke općine u Bosni i Hercegovini podijeljene na dvije, a u nekim slučajevima i na četiri nove općine. Linija razgraničenja nije samo podijelila teritoriju općina, već i zajedničku infrastrukturu i pravni sustav koji se u većini slučajeva razlikuje između Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Linija razgraničenja je bivša linija fronta između vojnih formacija i mjesto tragičnih stradanja.

Pomoć Vijeća Europe za mjere izgradnje povjerenja (engl. *confidence-building measures*, CBM) ima za cilj da unaprijedi međuopćinsku suradnju preko entitetske linije razgraničenja kako bi se podržali napori ka pomirenju i općenito ka demokratizaciji. Ranije inicijative izgradnje povjerenja služile su kao okvir za unapređenje međuopćinske suradnje radi poboljšanja temeljnih znanja i vještina u zajedničkom upravljanju projektima i omogućile su realizaciju praktičnih međuopćinskih projekata preko entitetske linije. Ukupno 24 para podijeljenih općina imala su koristi od programa malih grantova, zahvaljujući kojem su realizirala prijedloge projekata od zajedničkog interesa za njihovo stanovništvo. Projekti su obuhvaćali širok spektar područja, kao što je suradnja među općinama na obrazovnim i zajedničkim kulturnim aktivnostima za djecu različitog etničkog podrijetla, suradnja na zaštiti kulturnog naslijeđa, mali zajednički poljoprivredni projekti i zajednička obuka za vatrogasce dobrovoljce za civilnu zaštitu. Potpora za mlade kao pokretače pomirenja putem dalekosežnih konzultacija pod vodstvom mladih urodila je izradom zajedničke politike za mlade i uspostavljanjem omladinskih udruženja u općinama. Suradnja između žena načelnica rezultirala je potpisivanjem sporazuma o suradnji između sedam općina koje su se uključile kako bi praktično surađivale, ponajprije na infrastruktura i ohrabriranju učešća žena u javnom i političkom životu.

Akcijski plan će na temeljima postignutih rezultata nastaviti konsolidaciju mreže općina s obje strane međuentitetske linije, kao i razvoj mreže žena izabranih na lokalnoj i entitetskoj razini. Posebna pažnja posvetit će se ulozi žena u pomirenju, a naročito žena izabranih na svim razinama vlasti. Potpora bi se također mogla usmjeriti na druge zajedničke aktivnosti, naročito za mlade u oblasti sporta i kulture.

<sup>93</sup> Ovaj pristup nastoji premašiti ograničenja teritorijalnih administrativnih struktura kako bi promovirao suradnju i ponudio platformu za partnerstvo i koordinaciju na temelju geografske bliskosti. „Prekogranična“ suradnja podrazumijeva i međuentitetsku i suradnju koja se odvija preko državne granice.

### Očekivani ishodi

- Dodatno osnažen međuetnički dijalog na razini lokalnih zajednica
- Dodatno osnažena suradnja između načelnica
- Mladi iz svih podijeljenih općina sudjeluju u novim zajedničkim projektima i dalje se razvija mreža mladih

**Glavni domaći partneri: Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska, lokalne jedinice samouprave, naročito one duž entitetske linije razgraničenja, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, gender centri, općinska povjerenstva za rodnu ravnopravnost, organizacije civilnog društva i druga relevantna tijela i akteri**

## 2.3.2 DEMOKRATSKO UČEŠĆE

Zbog nedostatka mogućnosti za zapošljavanje i zbog političkih prilika u zemlji, fenomen odljeva mozgova naročito je zabrinjavajući. U proteklih nekoliko godina postignut je izvjestan napredak organizacija civilnog društva i vijeća mladih u dva entiteta na pružanju obuke za rad s mladima. Rad s mladima je 2014. prepoznat kao zanimanje u okviru zanimanja na državnoj razini. Vijeće Europe<sup>94</sup> podržava razvoj kompetencija profesionalaca u omladinskom sektoru, od državnih službenika zaduženih za provođenje omladinskih politika od državne do lokalne razine, do omladinskih organizacija civilnog društva koje rade s mladima i pružaju im usluge.

### ➤ **Obrazovanje za demokraciju**

Usprkos pokušajima reforme i poboljšanja kako vladinih tako i nevladinih aktera, ustrajna segregacija u obrazovnom sustavu pojavljuje se u raznim oblicima i formama, ali nastavlja biti karakteristika prisutna u svakom dijelu obrazovnog sustava (odvojeni nastavni planovi i programi, nacionalna grupa predmeta i pretežno jednoetničke škole) u Bosni i Hercegovini. Nekoliko tijela Vijeća Europe zaduženih za monitoring (*Komitet ministara (CM)*, *Europsko povjerenstvo protiv rasizma i netolerancije (ECRI)*, *Savjetodavni komitet za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina (ACFC)*) istaknulo je potrebu razvijanja inkluzivnog, integriranog obrazovnog okruženja u svim školama i ukidanje „dvije škole pod jednim krovom“ i jednoetničkih škola.

Bosna i Hercegovina je postigla ključnu prekretnicu u jačanju kvalitetnog obrazovanja za sve kada je Vijeće ministara 2020. usvojilo *Preporuke za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja*. Ovaj inkluzivni dokument koji je okrenut budućnosti<sup>95</sup> zajedno su 2019., uz potporu Vijeća Europe, izradila relevantna ministarstva na državnoj razini, entitetska ministarstva obrazovanja i deset kantonalnih ministarstava obrazovanja. Pored toga, pokrenute su aktivnosti na unapređenju nastavnih planova i programa za historiju i geografiju i njihovo usuglašavanje s ishodima učenja iz *Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa* koje je izradila Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) i s *Referentnim okvirom kompetencija za demokratsku kulturu* (engl. Reference Framework of Competences for Democratic Culture, RFCDC). Mreža škola koju podržava Vijeće Europe, a koja okuplja 29 pilot-škola iz deset kantona, Republike Srpske i Brčko distrikta, dobila je pomoć za razumijevanje RFCDC-a i njegovu primjenu u školama. Pored toga, 2020. godine Bosna i Hercegovina također se priključila inicijativi za *Europski kvalifikacijski pasoš za izbjeglice* koja izbjeglicama omogućava priznavanje kvalifikacija čak i kad ne posjeduju potpunu dokumentaciju.

Usprkos načinjenom napretku, s obzirom na dugoročne prepreke i izazove u obrazovnom sektoru u Bosni i Hercegovini, potrebna je dodatna potpora za provedbu *Preporuka za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja* i za suočavanje s novim izazovima nastalim uslijed pandemije COVID-19 koji su zahtijevali prelazak na online metode učenja.

Moguće je pružiti dodatnu potporu da se pomogne koordinacija među svim relevantnim ministarstvima i drugim relevantnim akterima za razvijanje obrazovne vizije i ciljeva u Bosni i Hercegovini. To bi podrazumijevalo ciljanu izgradnju kapaciteta glavnih pružatelja obrazovanja, uključujući i potporu bolje strukturiranoj i kontinuiranoj koordinaciji putem Mreže za obrazovne politike. Akcijski plan će dodatno unaprijediti kompetencije nastavnika, rukovoditelja škola i drugog školskog osoblja za provedbu ciljeva iz *Preporuka za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja*. Pilot-škole će postati resursni centri mreže demokratskih škola s opremljenim digitalnim demokratskim učionicama i promovirat će demokratsku školsku kulturu i inkluzivnost u drugim školama.

<sup>94</sup> Putem redovnog proračuna (RB).

<sup>95</sup> Ovaj dokument ima za cilj da unaprijedi kvalitetu obrazovanja za sve u Bosni i Hercegovini, sukladno europskim standardima i prema viziji kvalitetnog obrazovanja iz preporuka Komiteta ministara (CM) Vijeća Europe.



Još uvijek je potrebno osnažiti integritet u visokom obrazovanju. Trenutno je na djelu korupcija u obrazovnom sektoru. Mladi ljudi posebno su pogođeni potencijalnim nepriznavanjem diploma iz Bosne i Hercegovine u drugim zemljama zbog pitanja vjerodostojnosti agencija zaduženih za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju. U tom kontekstu Vijeće Europe namjerava pružiti potporu rješavanju problema korupcije i pospješivanju integriteta institucija visokog obrazovanja na temelju platforme Vijeća Europe za etiku, transparentnost i integritet u obrazovanju (ETINED) i oslanjajući se na sveobuhvatnu analizu početnog stanja, provedenu 2020. godine.

#### Očekivani ishodi

- Domaći donositelji odluka i praktičari u obrazovanju dodatno usuglašavaju obrazovne standarde i pristupe Bosne i Hercegovine s europskim standardima, pa i po pitanju segregacije u školama
- Institucije visokog obrazovanja primjenjuju mehanizme za sprečavanje korupcije i osnaživanje etike, transparentnosti i integriteta u visokom obrazovanju
- Nastavnici i studenti u institucijama visokog obrazovanja imaju integritet u svojim akademskim pothvatima, sukladno međunarodnim standardima
- Unaprijeđene su kompetencije nastavnika, rukovoditelja škola i drugog školskog osoblja za provedbu ciljeva iz *Preporuka za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja*
- Povećana je svijest društva o kvalitetnom obrazovanju kao javnom dobru i temeljnom ljudskom pravu

**Glavni domaći partneri: Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti (Federacija Bosne i Hercegovine), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo za znanstvenotehnoški razvoj, visoko obrazovanje i informacijsko društvo Republike Srpske, APOSO, sva kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje (Vlada Brčko distrikta), institucije i agencije za visoko obrazovanje, osnovne i srednje škole, lokalne zajednice i organizacije civilnog društva**

## DIO III – PROVEDBA

### 3.1 METODOLOGIJA

Ukupna koordinacija tehničke suradnje Vijeća Europe spada u nadležnost Ureda Generalne direkcije za programe (ODGP), koji rukovodi programiranjem i prikupljanjem sredstava za akcije suradnje i brine se o pravilnom funkcioniranju ureda Vijeća Europe na terenu.

Projekte iz Akcijskih planova provodi Glavno administrativno tijelo Vijeća Europe odgovorno za dano područje ekspertize. Shodno procesu Vijeća Europe za decentraliziranu provedbu tehničke pomoći i suradnje, [Ured Vijeća Europe u Sarajevu](#) igra ključnu ulogu u koordiniranju i pružanju potpore provedbi projekata na terenu. Ured u Sarajevu je 1. 10. 2021. imao 28 zaposlenih.

Provedba projekata iz Akcijskog plana podrazumijeva procjenu potreba, zakonodavnu ekspertizu, izgradnju kapaciteta, povećanje svijesti i kolegijalne provjere, u zavisnosti od potreba. Sukladno [Metodologiji upravljanja projektima Vijeća Europe](#) (PMM), metodologija provedbe nastoji osnažiti osjećaj vlasništva kod domaćih aktera i osigurati održivost ishoda. PMM, koja je postala obvezna 2017. godine, pomaže unapređenju kvalitete provedbe projekata u smislu planiranja i praćenja, ekonomičnosti i učinkovitosti. Također, osigurava bolju procjenu rizika, uvrštavanje pristupa zasnovanog na ljudskim pravima i više pažnje posvećene dimenziji rodne ravnopravnosti.

Osim toga, suradnja koju je osmislilo Vijeće Europe vodi se „višeinstitucionalnim pristupom“ koji omogućuje različitim institucijama i tijelima Vijeća Europe da ciljano rade s vladinim akterima, parlamentima, nezavisnim upravnim institucijama, kao što je Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, kao i s lokalnim i regionalnim vlastima. Na ovaj način postiže se jedinstvena snaga za sveobuhvatne, inkluzivne, uspješne i održive reforme.

Vijeće Europe također daje prioritet pristupu utemeljenom na ljudskim pravima na svim razinama i u svim fazama svojih aktivnosti. Zahvaljujući svom *acquisu* koji, između ostalog, obuhvaća pravne instrumente i institucije Vijeća Europe s načelima učešća i inkluzije (uključujući rodno uravnoteženo učešće i suradnju s civilnim društvom), ravnopravnosti i nediskriminacije, odgovornosti, transparentnosti i pristupa informacijama, aktivnosti Vijeća Europe donose dodatnu vrijednost. Očekuje se da će [Praktični vodič za projekte suradnje s pristupom utemeljenim na ljudskim pravima](#) Vijeća Europe pridonijeti unaprijeđenoj primjeni pristupa utemeljenog na ljudskim pravima u upravljanju projektima i aktivnostima suradnje.

Jedna od komponenti ovog pristupa utemeljenog na ljudskim pravima koju Vijeće Europe ističe podrazumijeva uvođenje rodnog aspekta u sve projektne aktivnosti (*gender mainstreaming*), sukladno [Strategiji za rodnu ravnopravnost 2018. – 2023. godine](#). Očekuje se da će uporaba [Kompleta alata Vijeća Europe za uvođenje rodnog aspekta u projekte suradnje](#), koji pruža smjernice za uvrštavanje aspekata rodne ravnopravnosti u izradu projekata, njihovu provedbu i izvješćivanje o njima, unaprijediti provedbu dimenzije rodne ravnopravnosti u aktivnostima suradnje unutar Vijeća Europe i među domaćim partnerima. Pristup uvođenju rodnog aspekta bit će definiran u tijeku izrade aktivnosti vezanih za Akcijski plan Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu 2022. – 2025. (Akcijski plan). Primjenjivat će se na sve aktivnosti, bez obzira na polje suradnje. Na primjer, standardi rodne ravnopravnosti i ženskih prava uzimat će se u obzir pri revidiranju različitih zakona i domaćih pravnih okvira u svjetlu europskih standarda. Pitanje rodne ravnopravnosti također će biti uvršteno u aktivnosti i programe obuke. Pri osmišljavanju i provođenju projekata vršit će se analiza utjecaja pitanja roda. Pored uvođenja rodnog aspekta, razmatrat će se i specifične aktivnosti za promociju rodne ravnopravnosti.

Slično tome, Vijeće Europe promovira aktivno učešće civilnog društva u projektima aktivnostima. Inkluzivnosti se pristupa sukladno [Smjernicama o učešću organizacija civilnog društva u aktivnostima suradnje Vijeća Europe](#).

Akcijski plan nastavit će uzimati u obzir specifične potrebe ranjivih grupa u Bosni i Hercegovini u provedbi projekata za osnaživanje njihovih prava i unapređenju njihovih uvjeta života. Ovi projekti će, između ostalog, biti usmjereni na žene, djecu i mlade i na borbu protiv diskriminacije i govora mržnje, kao i na promociju integracije i raznolikosti, naročito u obrazovanju. Posebno će se voditi računa o transverzalnoj prirodi inkluzije tako što će se osigurati uravnotežena rodna zastupljenost i usmjerenje na sve regije zemlje.

Uz to, učešće civilnog društva bit će osigurano i na druge načine u cijelom Akcijskom planu, s ciljem jačanja uloge civilnog društva u zemlji promocijom dijaloga s vlastima i izgradnjom kapaciteta civilnog društva. Shodno tome, planirano je, na primjer, uključivanje aktera iz civilnog društva u relevantne aktivnosti određenih projekata i provedba projekata koji su konkretno njima namijenjeni.

Vijeće Europe posvećeno je zaštiti djece i osiguranju da pravo djece na zaštitu bude u potpunosti ostvareno sukladno njegovoj Strategiji za prava djeteta 2022. – 2027. godine. Proširuje se djelokrug postojeće politike zaštite djece, a uvode se i izmjene mehanizma za izvješćivanje kako bi ova politika bila usuglašena s politikom Vijeća Europe za progovaranje (engl. Speak Up Policy).

Još jedna transverzalna dimenzija koju treba spomenuti je zaštita klime i okoliša. Razvojna suradnja za ljudska prava, vladavinu zakona i demokraciju doprinosi rješavanju mnogih političkih, pravnih i društvenih problema koji pogoršavaju klimatske promjene. Vijeće Europe provelo je pojednostavljenu okolišnu procjenu kako bi identificiralo glavne šanse za pozitivan utjecaj i rizike u vidu okolišnih ranjivosti, kao i moguće daljnje aktivnosti. Preliminarni zaključci pokazuju da suradnja Vijeća Europe pozitivno utječe na okoliš tako što zemlje podržava u osnaživanju struktura dobrog upravljanja i tako im omogućuje da učinkovitije odgovaraju na okolišne izazove i ciljeve. Ipak, još uvijek postoji potreba da sektor suradnje Vijeća Europe poveća svoju usmjerenost ka klimatski neutralnoj tehničkoj pomoći. U Vijeću Europe trenutno se razmatraju naredni koraci.

Ovaj Akcijski plan također uzima u obzir relevantne preporuke iz Vanjske evaluacije Akcijskog plana 2018. – 2021. i pouke iz provedbe akcijskih planova za razdoblje 2015. – 2017. i 2018. – 2021., uključujući i sljedeće:

- pristup suradnji utemeljen na ljudskim pravima, koji koristi standarde i načela Vijeća Europe i kao sredstva i kao ciljeve tehničke suradnje, može značajno pridonijeti ostvarenju tih prava;
- potrebna je bliska koordinacija s partnerima u Bosni i Hercegovini na svim razinama i u svim fazama izrade i provedbe programa kako bi se osigurala optimalna provedba i usmjerenost djelovanja, čime se pomaže stvaranju osjećaja zajedničkog vlasništva za dugoročnu suradnju na Akcijskom planu među vlastima;
- učinkovita koordinacija projekata od ključnog je značaja s obzirom na veliki broj međunarodnih donatora i raznolikost domaćih aktera uključenih u nove aktivnosti, a učinkoviti mehanizmi koordinacije kako s međunarodnim tako i s domaćim partnerima također su potrebni radi izbjegavanja nepotrebnih preklapanja intervencija;
- ciljani programi zasnovani na preporukama monitoringa pokazali su se kao dodatna vrijednost suradnje, sposobni da odgovore na specifične potrebe zemlje putem pomoći koja je usmjerena i usuglašena sa standardima Vijeća Europe i *acquisem* Europske unije u kontekstu procesa proširenja;
- izgradnja lokalnih kapaciteta i dalje je važna komponenta programa tehničke pomoći;
- regionalni programi i regionalna dimenzija projekata za pojedinačnu zemlju pružaju značajne prilike institucijama, organizacijama civilnog društva i drugim akterima da razmijene iskustva i dobru praksu sa susjednim korisnicima koji se suočavaju sa sličnim izazovima i da razvijaju zajedničke politike sukladno europskim standardima;

- s obzirom na decentralizaciju procesa donošenja zakona i odluka u Bosni i Hercegovini, za postizanje željenih ishoda neophodni su dugoročni popratni projekti i aktivnosti;
- diversifikacija izvora financiranja od ključnog je značaja, a i dalje ostaje izazov za Akcijski plan u Bosni i Hercegovini;
- fleksibilnost Akcijskog plana Vijeća Europe u velikoj mjeri omogućila je prilagođavanje planova i metoda rada krizi s pandemijom COVID-19. U jednu ruku, ograničenja uslijed pandemije pokrenula su ili ubrzala inovacije u određenim poljima, a naročito u oblasti IT rješenja. Prikupljena iskustva mogu se prenijeti na buduću praksu provedbe. S druge strane, za neke aktivnosti, naročito studijske posjete i gostovanja, obuke i politički osjetljiva područja, još nisu nađena adekvatna alternativna rješenja.

Vijeće Europe zbog prirode svog mandata ponekad mora djelovati u složenim i nestabilnim okruženjima, gdje je izloženo rizicima. Analiza rizika koji se odnose na provedbu Akcijskog plana, kao i moguće strategije njihovog ublažavanja dane su u Priritku II ovog Akcijskog plana, a vode se [Smjernicama za upravljanje rizikom](#) i [Politikom upravljanja rizikom](#) Vijeća Europe iz lipnja 2016. godine. Svi projekti koji se provode u okviru Akcijskog plana imaju vlastite aranžmane procjene i ublažavanja rizika. ODGP je 2021. pokrenuo vježbu upravljanja rizikom kako bi popunio Registar organizacijskih rizika o kojem se periodično obavještavaju Generalni tajnik i Viša rukovodna grupa. Rezultate će analizirati unutarnja revizija, vanjska revizija i Savjetodavni nadzorni odbor.

### 3.2 DOPRINOS CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA UJEDINJENIH NARODA

Akcijski plan će podržati napore vlasti u Bosni i Hercegovini da postignu ciljeve održivog razvoja (SDG) Ujedinjenih naroda, posebno ciljeve 3, 4, 5, 8, 10, 11 i 16, kako slijedi:

#### **Cilj 3: Osigurati zdrav život i promovirati dobrostanje svih ljudi, svih životnih dobi**

Aktivnosti za borbu protiv zlouporabe droga i povećan pristup kvalitetnom liječenju od ovisnosti za zatvorenike i migrante izravno će pridonijeti postizanju cilja 3, podcilj 5<sup>96</sup> o jačanju prevencije zlouporabe supstanci i liječenju posljedica takve zlouporabe.

#### **Cilj 4: Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje, te promovirati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve**

Nekoliko aktivnosti predviđenih ovim Akcijskim planom, kao što su one za kvalitetno obrazovanje za sve i za borbu protiv govora mržnje i diskriminacije, izravno će pridonijeti postizanju cilja 4, podcilj 7<sup>97</sup> o osiguranju da relevantni akteri i učenici steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj. Europski program obrazovanja o ljudskim pravima za pravnu struku (HELP) ima potencijal da se obrati sveučilištima, a naročito pravnim fakultetima, kako bi oni uvrstili izučavanje ljudskih prava u svoje nastavne planove i programe. Ovaj program također nudi cjeloživotno obrazovanje o ljudskim pravima za pravnike i tako izravno doprinosi ostvarenju ovog cilja.

#### **Cilj 5: Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice**

Niz instrumenata Vijeća Europe, kao što su Konvencija o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarotska konvencija), ima za cilj promovirati rodnu ravnopravnost i borbu protiv nasilja nad ženama i djecom. Pored toga, Konvencija Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima specifično se bavi ovom vrstom nasilja. Tehnička suradnja s Bosnom i Hercegovinom pomoći će njenim vlastima da provode ove konvencije kojima je Bosna i Hercegovina pristupila. Također će osnažiti kapacitete relevantnih stručnjaka i agencija za eliminaciju svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama – uključujući trgovinu ljudima, seksualno i drugo iskorištavanje – i za borbu protiv rodne diskriminacije, doprinoseći tako ostvarenju cilja 5, podcilj 1,<sup>98</sup> 2,<sup>99</sup> A<sup>100</sup> i C.<sup>101</sup>

Uvrštavanje aspekata roda (*gender mainstreaming*) u sve politike i mjere, kao i u samu provedbu projekata, predstavlja prioritet Akcijskog plana, što također doprinosi ostvarenju ovog cilja.

<sup>96</sup> Cilj 3, podcilj 5: Pojačati prevenciju zlouporabe supstanci i liječenje posljedica takve zlouporabe, što obuhvaća i zlouporabu opojnih droga i štetnu uporabu alkohola.

<sup>97</sup> Cilj 4, podcilj 7: Do kraja 2030. osigurati da svi/e učenici/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

<sup>98</sup> Cilj 5, podcilj 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije nad ženama i djevojčicama.

<sup>99</sup> Cilj 5, podcilj 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja.

<sup>100</sup> Cilj 5, podcilj A: Provesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima vlasništva, financijskim uslugama, nasljedstvu i prirodnim resursima, sukladno nacionalnim zakonima.

<sup>101</sup> Cilj 5, podcilj C: Usvojiti i osnažiti dobre politike i izvršno zakonodavstvo za promoviranje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica na svim razinama.

## **Cilj 8: Promovirati uključiv i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve**

Aktivnosti Vijeća Europe usmjerene na suzbijanje trgovine ljudima jasno će pridonijeti ostvarenju cilja 8, podcilj 7.<sup>102</sup> Zapravo će trgovina u svrhu iskorištavanja za rad i iskorištavanje djece za rad biti među glavnim fokusima suradnje u ovoj oblasti. Izgradnjom kapaciteta i povećanjem svijesti među relevantnim akterima Vijeće Europe nastoji omogućiti otkrivanje i identifikaciju žrtava trgovine ljudima i osnažiti pomoć koja im se pruža. Slično tome, rad na smanjivanju faktora koji pokreću trgovinu ljudima osmišljen je kako bi pridonio postepenom smanjivanju broja žrtava.

Štoviše, Europska socijalna povelja (ESC) garantira prava na rad bez diskriminacije, na pravedne uvjete rada, na sigurne i zdrave radne uvjete i na pravednu naknadu. Aktivnosti usmjerene na osiguranje socijalnih prava i primjenu Povelje stoga će pridonijeti ostvarenju SDG-a 8, podcilj 8.<sup>103</sup>

## **Cilj 10: Smanjiti nejednakost unutar i među državama**

Doprinos Akcijskog plana borbi protiv diskriminacije, govora mržnje i zločina iz mržnje podržat će napore vlasti Bosne i Hercegovine da se približe ostvarenju cilja 10, podcilj 3<sup>104</sup> o osiguranju jednakih mogućnosti i smanjenju nejednakosti. Provedba Akcijskog plana trebala bi rezultirati povećanim kapacitetom vlasti, Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i organizacija civilnog društva da vrše praćenje i rješavanje predmeta diskriminacije, s naglaskom na zaštitu prava nacionalnih manjina i lezbijki, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba, sukladno europskim standardima. Pored potpore promociji odgovarajućeg zakonodavstva, politika i aktivnosti (podciljevi 3 i 4),<sup>105</sup> projekti u oblasti ljudskih prava, vladavine zakona (naročito u oblasti borbe protiv trgovine ljudima) i demokracije također će se značajno usmjeriti na osnaživanje nacionalnih manjina i ranjivih grupa i na promociju socijalne, ekonomske i političke inkluzije za sve (podcilj 2).<sup>106</sup> Potpora usuglašavanju domaćeg zakonodavstva u oblasti socijalnih i ekonomskih prava sa zahtjevima iz ESC-a također je vezana za ostvarenje ovog cilja.

Vlastima će biti pružena potpora da riješe eventualne nedostatke u zakonodavstvu i praksi po pitanju prihvata, azila i uvjeta pritvora vezanih za ostvarenje podcilja 7.<sup>107</sup>

## **Cilj 11: Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, izdržljivim i održivim**

Jedan od ciljeva Akcijskog plana je promocija dobrog upravljanja putem lokalne samouprave. Aktivnosti na ovom polju doprinose ostvarenju cilja 11, podcilj 3<sup>108</sup> koji je usmjeren na unapređenje inkluzivne i održive urbanizacije i kapaciteta za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima. Pomoću Akcijskog plana u tom pogledu razvit će se učinkovitija suradnja među vladama u Bosni i Hercegovini i institucijama na državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini i gajiti dijalog između podijeljenih općina. Također će se pridonijeti osnaživanju nacionalnih manjina na lokalnoj razini, naročito Roma.

## **Cilj 16: Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama**

Ovaj SDG je kamen temeljac vladavine zakona u Agendi za 2030. godinu. Zbog prirode mandata Vijeća Europe, njegove aktivnosti tehničke suradnje značajno doprinose ostvarenju SDG-a 16. Zapravo, sve predviđene aktivnosti na neki način doprinose ostvarenju ovog SDG-a.

Podcilj 1<sup>109</sup> nastoji smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva. Aktivnosti na sprečavanju i suzbijanju nasilja nad djecom stoga jasno doprinose ostvarenju ovog podcilja. Rad na sprečavanju lošeg postupanja prema osobama lišenim slobode i izgradnji kapaciteta agencija za provođenje zakona, policijskih službenika i zdravstvenih službi za zatvorenike u zaštiti ljudskih prava također bi trebao pridonijeti ostvarenju ovog podcilja.

<sup>102</sup> Cilj 8, podcilj 7: Poduzeti neposredne i učinkovite mjere za iskorjenjivanje prisilnog rada, okončanje modernog ropstva i trgovine ljudima i osigurati zabranu i uklonjanje najgorih oblika dječjeg rada, uključujući zapošljavanje i korištenje djece vojnika, i do 2025. godine okončati dječji rad u svim njegovim oblicima.

<sup>103</sup> Cilj 8, podcilj 8: Zaštititi radna prava i promovirati sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno migrantice i one koji rade na nesigurnim radnim mjestima.

<sup>104</sup> Cilj 10, podcilj 3: Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog i tako što će se eliminirati diskriminirajući zakoni, politike i prakse i što će se u tom pogledu promovirati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti.

<sup>105</sup> Cilj 10, podcilj 4: Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u području plaća i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost.

<sup>106</sup> Cilj 10, podcilj 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, podrijetlo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status.

<sup>107</sup> Cilj 10, podcilj 7: Omogućiti uređenu, sigurnu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog i primjenom planiranih i dobro vođenih migracijskih politika.

<sup>108</sup> Cilj 11, podcilj 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

<sup>109</sup> Cilj 16, podcilj 1: Svugdje značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva.



Sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, a naročito djecom, također je prioritet u ovom Akcijskom planu. Tako će se graditi kapaciteti relevantnih aktera za identificiranje i krivično gonjenje počinitelja takvih djela, čime se doprinosi naporima na ostvarenju cilja 16, podcilj 2.<sup>110</sup>

Promoviranje vladavine zakona jedan je od glavnih ciljeva Vijeća Europe, a njegove aktivnosti izravno doprinose ostvarenju podcilja 3.<sup>111</sup> Putem HELP programa i drugih aktivnosti izgradnje kapaciteta pravne struke predviđenih Akcijskim planom osigurava se unaprijeđena primjena europskih standarda i poboljšava se pravna sigurnost u Bosni i Hercegovini. Slično tome, promocija pristupa pravosuđu za žene povezana je s ovim ciljem.

Akcijski plan radi i na suzbijanju ekonomskog i cyber-kriminala. Osnažit će suradnju među akterima na različitim razinama kako bi odgovorio na ove oblike kriminala i pomogao vlastima da učinkovitije primjenjuju Konvenciju Vijeća Europe o cyber-kriminalu (Budimpeštanska konvencija) i da provode preporuke tijela Vijeća Europe za monitoring u ovoj oblasti. Cilj je značajno smanjiti nezakonite financijske transakcije i trgovinu oružjem, osnažiti pronalaženje i povrat ukradene imovine i pridonijeti suzbijanju svih oblika organiziranog kriminala, sukladno cilju 16, podcilj 4.<sup>112</sup> Osim toga, Akcijski plan nastoji pridonijeti borbi protiv korupcije, shodno preporukama Grupe država protiv korupcije (GRECO), i tako pridonosi ostvarenju SDG-a 16, podcilj 5<sup>113</sup> o značajnom smanjenju korupcije i podmičivanja.

Akcijski plan predviđa ulaganje značajnih napora u razvijanje kapaciteta javnih i pravosudnih vlasti i tijela za provođenje zakona kako bi učinkovitije i etički izvršavali svoje dužnosti. Unapređenje kapaciteta osoblja institucija za provedbu reformi kroz unaprijeđene vještine i osiguranje odgovarajuće koordinacije među relevantnim institucijama doprinosi ostvarenju cilja 16, podcilj 6<sup>114</sup> o razvijanju djelotvornih, odgovornih i transparentnih institucija na svim razinama.

Akcijski plan daje prioritet razvoju lokalne samouprave, povećanju učešća građana, uključujući manjine i žene, na svim razinama i poboljšanju dijaloga različitih razina vlasti međusobno i s civilnim društvom, čime se izravno doprinosi ostvarenju cilja 16, podcilj 7<sup>115</sup> o osiguranju odgovornog, uključivog, participativnog i reprezentativnog donošenja odluka na svim razinama. Unapređenje izbornog zakonodavstva u cilju suzbijanja diskriminatorne prakse i njegovo usuglašavanje s međunarodnim standardima i sudbenom praksom Europskog suda za ljudska prava (ECtHR) također doprinosi ostvarenju ovog podcilja.

Akcijski plan predviđa sveobuhvatne aktivnosti na osnaživanju slobode izražavanja, slobode medija i pristupa informacijama koje će pridonijeti ostvarenju cilja 16, podcilj 10<sup>116</sup> o osiguranju pristupa javnosti informacijama i zaštite temeljnih sloboda.

Aktivnosti na povećanju kapaciteta i vještina relevantnih institucija za praćenje i suzbijanje diskriminacije, zločina iz mržnje i govora mržnje izravno doprinose ostvarenju cilja 16, podcilj A<sup>117</sup> o izgradnji kapaciteta radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala. Pored toga, potpora koja će se pružiti usvajanju nediskriminatornih politika doprinosi ostvarenju SDG-a 16, podcilj B.<sup>118</sup>

### 3.3 KOORDINACIJA

Kako bi se osigurala učinkovita uporaba resursa i relevantnost aktivnosti Vijeća Europe, koordinacija se vrši na različitim razinama i u različitim forumima, uključujući i Komitet ministara Vijeća Europe (CM).

Aktivnosti Vijeća Europe utvrđuju se i provode tako da su usmjerene na područja gdje ova organizacija ima snažnu ekspertizu i donosi dodatnu vrijednost. Suradnja s vlastima Bosne i Hercegovine razvija se na temelju detaljne analize ciljeva drugih međunarodnih organizacija i aktera na terenu i njihovog rada – provedenog i/ili planiranog – na ostvarenju tih ciljeva.

<sup>110</sup> Cilj 16, podcilj 2 Okončati zlouporabu i iskorištavanje djece, trgovinu djecom i sve oblike nasilja i torture nad djecom.

<sup>111</sup> Cilj 16, podcilj 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnoj i međunarodnoj razini i osigurati jednak pristup pravdi za sve.

<sup>112</sup> Cilj 16, podcilj 4: Do 2030. značajno smanjiti nezakonite transakcije novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organiziranog kriminala.

<sup>113</sup> Cilj 16, podcilj 5: Značajno smanjiti korupciju i podmičivanje u svim njihovim oblicima.

<sup>114</sup> Cilj 16, podcilj 6: Razviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim razinama.

<sup>115</sup> Cilj 16, podcilj 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim razinama.

<sup>116</sup> Cilj 16, podcilj 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu temeljnih sloboda, sukladno nacionalnom zakonodavstvu i međunarodnim ugovorima.

<sup>117</sup> Cilj 16, podcilj A: Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne suradnje, za izgradnju kapaciteta na svim razinama, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

<sup>118</sup> Cilj 16, podcilj B: Promovirati i provoditi nediskriminatorne zakone i politike za održiv razvoj.

Kako bi osiguralo relevantnost svojih aktivnosti, Vijeće Europe blisko surađuje s međunarodnim partnerima, naročito Europskom unijom, konkretno Delegacijom Europske unije u Bosni i Hercegovini. Ovaj Akcijski plan provest će se u kontekstu vladinog programa za proces europskih integracija i sukladno odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Bosna i Hercegovina je od 2016. godine sudjelovala u dvije faze zajedničkog programa Europske unije / Vijeća Europe pod nazivom „Horizontalni instrument za Zapadni Balkan i Tursku“, koji je usmjeren na osiguranje pravde; borbu protiv korupcije i ekonomskog kriminala; borbu protiv diskriminacije i zaštitu prava ranjivih grupa i na osnaživanje slobode izražavanja i slobode medija.

Također je osigurana koordinacija s Ujedinjenim narodima (UN), Uredom Visokog predstavnika (OHR), Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM) i Organizacijom za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE). Po potrebi se s drugim međunarodnim organizacijama uspostavljaju platforme za koordinaciju i poduzimaju zajedničke aktivnosti.

U svrhu osiguranja učinkovitosti i izbjegavanja preklapanja aktivnosti, Vijeće Europe također koordinira s razvojnim agencijama i veleposlanstvima država članica Vijeća Europe i država sa statusom promatrača, kao što su Sjedinjene Države.

### 3.4 FINANCIRANJE

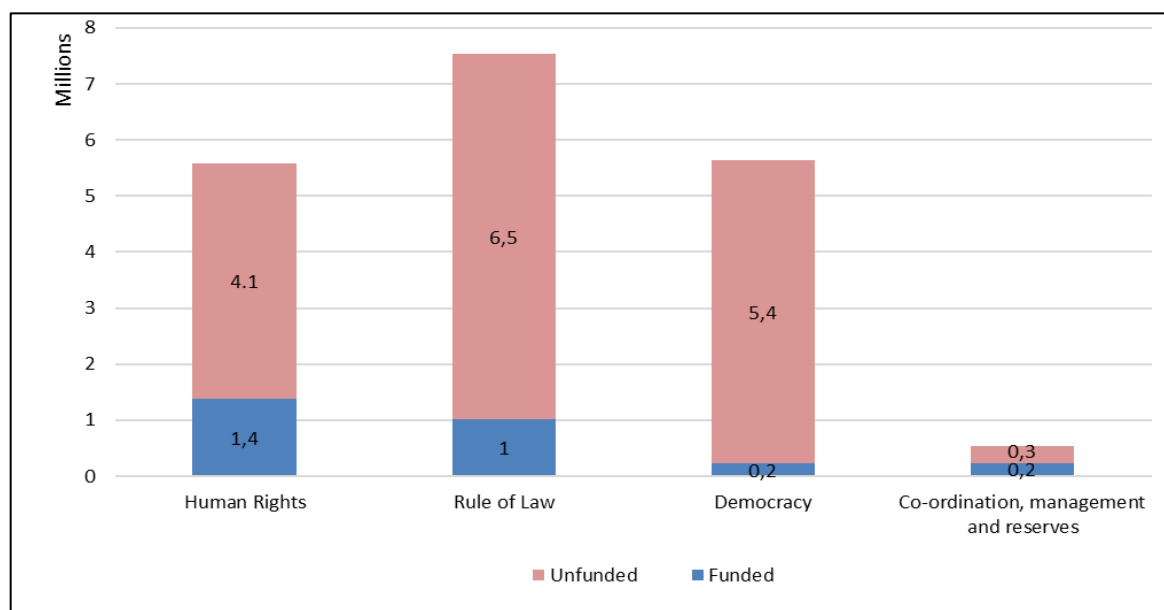
Ukupni proračun Akcijskog plana iznosi približno 19,1 milijun eura. Financiranje iznosi 2,9 milijuna eura (15 % ukupnog proračuna).

Projekti iz Akcijskog plana financirat će se iz više izvora. Financiranje će uglavnom biti iz dobrovoljnih doprinosa zemalja donatora i međunarodnih organizacija, uključujući zajedničke programe Europske unije / Vijeća Europe, poput Horizontalnog instrumenta za Zapadni Balkan i Tursku, kao i iz redovnog proračuna (OB) Vijeća Europe.

Koordinacija provedbe Akcijskog plana podrazumijeva troškove općeg upravljanja koji čine ne više od 7 % izravnih troškova Akcijskog plana.

Sukladno strategiji mobilizacije resursa Vijeća Europe, napori prikupljanja sredstava pod koordinacijom ODGP-a usredotočeni su na Akcijski plan u cijelosti. Financiranje na razini Akcijskog plana omogućava fleksibilnost u raspodjeli sredstava tamo gdje su najpotrebnija i gdje je najvjerojatnije da će pridonijeti održivosti ključnih političkih i institucionalnih reformi.

Struktura ovog Akcijskog plana usuglašena je sa strukturom Programa i Proračuna Vijeća Europe i njegova dva dvogodišnja ciklusa kako bi se povećala dosljednost, komplementarnost i koordinacija.



**Slika 2: Procijenjeni proračun po temi Akcijskog plana Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu 2022. – 2025. (u eurima)**

### 3.5 UPRAVLJANJE

Komitet ministara procjenjuje ukupne rezultate Akcijskog plana putem svoje Grupe izvjestitelja o demokraciji (GR-DEM).

Vijeće Europe će redovito izvješćivati o napretku i ishodima Akcijskog plana. U tu svrhu ODGP će podnositi privremena i konačna izvješća CM-u, kako slijedi:

- usmeno izvješće 12 mjeseci i 36 mjeseci nakon usvajanja Akcijskog plana, da predstavi stanje napredovanja nakon njegovog zvaničnog pokretanja;
- sveobuhvatno Izvješće o pregledu napretka na sredini programskog razdoblja, 24 mjeseca nakon usvajanja Akcijskog plana;
- konačno Izvješće o pregledu napretka, na kraju provedbe Akcijskog plana.

Napredak u okviru Akcijskog plana također će zajednički procijeniti Vijeće Europe i vlasti Bosne i Hercegovine, uz blisku koordinaciju Ministarstva vanjskih poslova i u suradnji s drugim vladinim akterima, parlamentima, civilnim društvom i nezavisnim upravnim institucijama, kao što je Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i lokalne i regionalne vlasti.

Pored toga, ODGP će o Akcijskom planu godišnje izvješćivati donatore koji doprinose financiranju na razini Akcijskog plana, sukladno obvezama izvješćivanja.

#### **Kontakti za Akcijski plan**

Ured Generalne direkcije za programe (ODGP)

Vijeće Europe

F-67075 Strasbourg Cedex

Tel: + 33 (0)3 90 21 56 54

Fax: + 33 (0)3 90 21 46 31

E-mail: [odgp@coe.int](mailto:odgp@coe.int)

[www.coe.int/programmes](http://www.coe.int/programmes)

Ured Vijeća Europe u Sarajevu

Zmaja od Bosne 11

71 000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

E-mail: [coe.sarajevo@coe.int](mailto:coe.sarajevo@coe.int)

[www.coe.int/sarajevo](http://www.coe.int/sarajevo)

## DODATAK I: LOGIČKI OKVIR

Transverzalne dimenzije kao što su **ravnopravnost spolova, uvođenje rodnog aspekta (gender mainstreaming) i učešće civilnog društva** predstavljaju ključne komponente pristupa Vijeća Europe zasnovanog na ljudskim pravima:

- **Ravnopravnost spolova** uvrštava se u sve projekte Vijeća Europe sukladno *Strategiji Vijeća Europe za ravnopravnost spolova* i uz pomoć *Kompleta alata Vijeća Europe za uvođenje rodnog aspekta u projekte suradnje*, uz druge dostupne alate;
- **Građansko učešće** je nešto što Vijeće Europe promovira sukladno *Smjernicama o učešću organizacija civilnog društva u aktivnostima suradnje Vijeća Europe*.

**Ukupni cilj:** osigurati uspješne reforme u Bosni i Hercegovini koje će njeno zakonodavstvo, institucije i praksu još više usuglasiti s europskim standardima u oblastima ljudskih prava, vladavine zakona i demokracije, te tako podržati napore zemlje kako bi ispunila svoje obveze kao država članica Vijeća Europe

### Ljudska prava

**Tematski ishodi:** Zaštita ljudskih prava, ravnopravnost i ljudsko dostojanstvo unaprijeđeni su dobro strukturiranom i koordiniranom provedbom standarda ljudskih prava, uključujući i standarde rodne ravnopravnosti, slobode izražavanja i slobode medija, te poboljšanom učinkovitošću sustava Europske konvencije o ljudskim pravima (ECHR)

Aktivnosti u ovoj oblasti doprinose ostvarenju ciljeva održivog razvoja (SDG) Ujedinjenih naroda br. 4 (podcilj 7),<sup>119</sup> (konkretno podciljevi 1, 2 i C),<sup>120</sup> 8 (podcilj 8),<sup>121</sup> 10 (podciljevi 2, 3, 4 i 7),<sup>122</sup> 11 (podcilj 3)<sup>123</sup> i 16 (podcilj 3, 7, 10 i B)<sup>124</sup>

<sup>119</sup> Cilj 4, podcilj 7: Do kraja 2030. osigurati da svi/e učenici/ce steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života. Ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.

<sup>120</sup> Cilj 5, podcilj 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije nad ženama i djevojkicama. Podcilj 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojkicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja. Podcilj C: Usvojiti i osnažiti dobre politike i izvršno zakonodavstvo za promoviranje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojčica na svim razinama.

<sup>121</sup> Cilj 8, podcilj 8: Zaštiti radna prava i promovirati sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike migrante, a posebno migrantice i one koji rade na nesigurnim radnim mjestima.

<sup>122</sup> Cilj 10, podcilj 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, podrijetlo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status. Podcilj 3: Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog i tako što će se eliminirati diskriminirajući zakoni, politike i prakse i što će se u tom pogledu promovirati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti. Podcilj 4: Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u području plaća i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost. Podcilj 7: Omogućiti uređenu, sigurnu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, između ostalog i primjenom planiranih i dobro vođenih migracijskih politika.

<sup>123</sup> Cilj 11, podcilj 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i dobro planirano naselja i za upravljanje njima.

<sup>124</sup> Cilj 16, podcilj 2: Okončati zlouporabu i iskorištavanje djece, trgovinu djecom i sve oblike nasilja i torture nad djecom. Podcilj 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnoj i međunarodnoj razini i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Podcilj 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim razinama. Podcilj 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu temeljnih sloboda, sukladno nacionalnom zakonodavstvu i međunarodnim ugovorima. Podcilj B: Promovirati i provoditi nediskriminatorne zakone i politike za održiv razvoj.



Ishodi	Indikatori
<p>o <b>Djelotvorna primjena ECHR-a</b></p> <p><i>Unapređenje djelotvornosti sustava ECHR-a na nacionalnoj razini</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Bosna i Hercegovina ima potporu pri ostvarivanju potpunog i djelotvornog izvršenja presuda koje se bave izvršenjem domaćih sudbenih odluka</li> <li>• Usvojen Nacrtni zakon o ombudsmanu za ljudska prava u Bosni i Hercegovini</li> <li>• Ojačani institucionalni kapaciteti Institucije ombudsmana za ljudska prava za djelotvorno izvršavanje mandata</li> <li>• Izrađen sveobuhvatan okvir politike rada na promociji i ostvarivanju ljudskih prava</li> <li>• Uvedeno sustavno obrazovanje iz ljudskih prava za pravnu struku i na pravnim fakultetima</li> <li>• Unaprijeđen digitalni obuhvat institucija za pravosudnu obuku</li> <li>• Domaći zakoni o zaštiti ljudskih prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila usuglašeni s relevantnim europskim i međunarodnim standardima</li> <li>• Pojačane specifične zaštitne mjere za ranjive osobe u kontekstu migracija i azila</li> <li>• Izrađene i primijenjene djelotvorne alternativne detencije imigranata</li> <li>• Sustavi i procedure za zaštitu djece pojačani u kontekstu migracija, uključujući i promociju zbrinjavanja u porodici za djecu bez roditeljske pratnje</li> </ul> <p><i>Sloboda izražavanja i sloboda medija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Propisi kojima se osigurava transparentnost vlasništva nad medijskim kućama i propisi o pristupu informacijama usuglašeni s relevantnim standardima Vijeća Europe</li> <li>• Dodatno unaprijeđen i objedinjen sustav javnih emitera i upravljanje na razini države</li> </ul>	<p><i>Unapređenje djelotvornosti sustava ECHR-a na nacionalnoj razini</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj presuda Europskog suda za ljudska prava (ECtHR) koje se tiču Bosne i Hercegovine pod nadzorom Komiteta ministara Vijeća Europe (CM)</li> <li>• Broj zatvorenih predmeta koji se tiču Bosne i Hercegovine</li> <li>• Postotak osoblja iz Institucije ombudsmana za ljudska prava čiji su kapaciteti unaprijeđeni</li> <li>• Postotak preporuka Institucije ombudsmana za ljudska prava koje su provele javne i privatne institucije</li> <li>• Broj mjera poduzetih na izradi sveobuhvatnog okvira politika za promociju i primjenu ljudskih prava sukladno europskim standardima</li> <li>• Broj modula o ljudskim pravima uvrštenih u obuku Centra za edukaciju sudaca i tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine i Centra za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske i na pravnim fakultetima</li> <li>• Broj mjera uvedenih za unapređenje i moderniziranje ustanova za obuku sudaca i tužitelja</li> <li>• Postotak pravnika i studenata prava koji su sudjelovali u aktivnostima izgradnje kapaciteta za ljudska prava Vijeća Europe i koji su unaprijedili svoja znanja o ovoj temi</li> <li>• Postotak preporuka Vijeća Europe uzetih u obzir u usvojenim zakonima i propisima o zaštiti ljudskih prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila;</li> <li>• Broj izrađenih alternativnih mjera za prittvor imigranata</li> <li>• Broj mjera poduzetih kako bi se osiguralo da djeca bez pratnje i razdvojena djeca budu ponovo spojena sa svojim primarnim skrbnicima ili da im se pruži zbrinjavanje u porodici / alternativno zbrinjavanje</li> </ul> <p><i>Sloboda izražavanja i sloboda medija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Postotak odredbi o usvojenom / izmijenjenom zakonodavstvu, propisima i dokumentima politike o regulaciji medija, pristupu informacijama i medijskoj pismenosti koje uzimaju u obzir standarde i preporuke Vijeća Europe</li> <li>• Broj prijavljenih upozorenja i postotak upozorenja koja se tiču Bosne i Hercegovine na Platformi Vijeća Europe za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara koja su riješena ili zatvorena uz odgovor države</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Povećani kapaciteti Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i drugih institucija da organiziraju i vode participativne procese izrade tekstova zakona i propisa o slobodi izražavanja i slobodi medija, pristupu informacijama i medijskoj pismenosti, te za praćenje njihove provedbe</li> <li>• Unaprijeđeni kapaciteti agencija za provođenje zakona da se bave pitanjima zaštite novinara</li> <li>• Ojačani kapaciteti pravosuđa za primjenu prava i obveza medijskih aktera sukladno europskim standardima</li> <li>• Značaj slobodnog, kvalitetnog i sigurnog novinarstva dodatno promoviran među svim medijskim akterima i u javnosti, s posebnim naglaskom na sigurnost novinarki</li> <li>• Unaprijeđena primjena prava i obveza vezanih za pristup informacijama</li> </ul> <p><b>Zaštita podataka</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Zakonski okvir o zaštiti podataka usuglašen s međunarodnim standardima, naročito s ratificiranim Konvencijom o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka</li> <li>• Zahtjevi Konvencije o zaštiti pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka u pogledu zaštite podataka adekvatno ugrađeni u zakonski okvir o pristupu informacijama</li> <li>• Unaprijeđeni kapaciteti Agencije za zaštitu osobnih podataka u pogledu realizacije zadataka, naročito u pogledu izgradnje svijesti</li> <li>• Unaprijeđeni kapaciteti uprave i drugih relevantnih aktera da omogućavaju pristup informacijama uz poštovanje načela zaštite osobnih podataka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj učinkovitih istraga napada na novinare</li> <li>• Postotak presuda o pitanjima koja se tiču medija, a koje su usuglašene s europskim standardima (uključujući sudbenu praksu ECtHR-a)</li> <li>• Postotak medija koji sudjeluju u aktivnostima Vijeća Europe i pokazuju povećanu svijest o važnosti slobodnog, kvalitetnog i sigurnog novinarstva</li> <li>• Broj djelotvornih odgovora/reakcija na pritužbe o zahtjevima za slobodan pristup informacijama</li> <li>• Broj izrađenih materijala za povećanje svijesti o slobodnom, kvalitetnom i sigurnom novinarstvu i broj instanci gdje su ti materijali podijeljeni</li> </ul> <p><b>Zaštita podataka</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Postotak odredbi u usvojenom / izmijenjenom zakonodavstvu (uključujući i zakonodavstvo o pristupu informacijama) koje uzimaju u obzir standarde i preporuke Vijeća Europe</li> <li>• Postotak osoblja Agencije za zaštitu osobnih podataka koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za realizaciju zadataka, a naročito u pogledu izgradnje svijesti</li> <li>• Broj procedura koje provede Agencija za zaštitu osobnih podataka po službenoj dužnosti</li> <li>• Broj stručnih mišljenja koje pripremi Agencija za zaštitu osobnih podataka</li> <li>• Postotak obučenog osoblja iz uprave koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za omogućavanje pristupa informacijama uz poštovanje načela zaštite osobnih podataka</li> </ul>
<p><b>1.1. Ravnopravnost i ljudsko dostojanstvo</b></p> <p><i>Rodna ravnopravnost, nasilje nad ženama i nasilje u porodici</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vlasti, službenici sektora pravde i civilno društvo uvode mjere za unapređenje provedbe standarda Istanbulske konvencije, da bi se uklonile prepreke za pristup žena pravdi</li> <li>• Pravna struka ima unaprijeđeno razumijevanje alata za poticanje i praćenje pristupa žena pravdi, sukladno Istanbulske konvenciji</li> </ul>	<p><i>Rodna ravnopravnost, nasilje nad ženama i nasilje u porodici</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj mjera uvedenih za unapređenje provedbe standarda Istanbulske konvencije, da bi se uklonile prepreke za pristup žena pravdi</li> <li>• Postotak obučenih pravnika koji pokazuju unaprijeđen kapacitet za poticanje i praćenje pristupa žena pravdi, sukladno Istanbulske konvenciji</li> <li>• Postotak podizanja optužnica nakon krivične prijave nasilja u porodici</li> <li>• Postotak odraslih osoba optuženih za krivično djelo nasilja u porodici koje su proglašene krivim</li> </ul>

<p><b>Antidiskriminacija, različitost i inkluzija</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ustanovljena strukturirana politika za manjinske jezike</li> <li>• Institucije u Bosni i Hercegovini osiguravaju provođenje Akcijskog plana za <i>unapređenje stanja ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. – 2023.</i> (koji se tek treba usvojiti), sukladno ECRI-jevim standardima i preporukama</li> <li>• Institucija ombudsmana za ljudska prava je bolje opremljena za odgovor na diskriminaciju i netoleranciju, sukladno svom mandatu nacionalnog tijela za ravnopravnost</li> <li>• Osnaženi kapaciteti lokalnih vlasti da izrađuju i provode planove, politike rada<sup>125</sup> i projekte, s aktivnim mjerama inkluzije kojima se poboljšava integracija Roma</li> <li>• Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice u stanju je da unaprijedi svijest drugih institucija i organizacija o normativnom okviru vezanom za govor mržnje, te da izradi strateški okvir za njegovo suzbijanje</li> <li>• Policija, tužitelji i suci unapređuju kapacitete za identifikaciju, istragu, krivično gonjenje i suđenje zločina iz mržnje, uključujući zločine usmjerene protiv LGBTI osoba i drugih ranjivih grupa, shodno ECRI-jevim preporukama upućenim izravno Bosni i Hercegovini</li> </ul>	<p><b>Antidiskriminacija, različitost i inkluzija</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj mjera poduzetih na izradi politike za manjinske jezike sukladno europskim standardima</li> <li>• Broj mjera koje poduzmu vlasti sukladno <i>Akcijskom planu za unapređenje stanja ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. – 2023.</i> (koji se tek treba usvojiti)</li> <li>• Postotak provedenih odredbi iz Preporuke CM/Rec(2010)5 Komiteta ministara država članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na temelju seksualne orijentacije ili rodnog identiteta</li> <li>• Rezultat koji postigne Bosna i Hercegovina po pitanju ljudskih prava LGBTI osoba na Rainbow Europe indeksu<sup>126</sup></li> <li>• Postotak preporuka Institucije ombudsmana za ljudska prava o borbi protiv diskriminacije koje su provele javne i privatne institucije</li> <li>• Postotak obučenog osoblja za borbu protiv diskriminacije u Instituciji ombudsmana za ljudska prava koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za odgovor na diskriminaciju i netolerantnost</li> <li>• Broj lokalnih politika i inicijativa uspostavljenih i provedenih za unapređenje integracije Roma</li> <li>• Broj općinskih službenika koji su obučeni i rade na mjerama namijenjenim rješavanju potreba romskih zajednica u odabranim općinama</li> <li>• Postotak državnih službenika i osoblja javne uprave koje je prošlo obuku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i pokazuje povećanu svijest o normativnom okviru vezanom za govor mržnje i sposobnost za izradu strateškog okvira za njegovo suzbijanje</li> <li>• Postotak obučenih službenika policije, tužitelja i sudaca koji pokazuju unaprijeđene kapacitete za identifikaciju, istragu, krivično gonjenje i suđenje zločina iz mržnje, uključujući zločine usmjerene protiv LGBTI osoba i drugih ranjivih grupa</li> </ul>
<p><b>1.2. Socijalna prava</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Domaći zakoni u oblasti socijalnih i ekonomskih prava usuglašeni sa zahtjevima Europske socijalne povelje</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Postotak odredbi u usvojenom / izmijenjenom zakonodavstvu koji uzima u obzir standarde i preporuke Vijeća Europe o socijalnim pravima</li> </ul>

<sup>125</sup> Koje obuhvaćaju obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu, stambeni smještaj, urbani razvoj i kulturu.

<sup>126</sup> Rainbow Europe – alat za referentne vrijednosti ILGA-Europe – sastoji se od Rainbow mape i *indeksa*, te nacionalnih preporuka. Organizacija ILGA-Europe izrađuje Rainbow indeks od 2009. i koristi ga za ilustraciju pravnog stanja i stanja politika za lezbijke, geje, biseksualne, transrodne i interseksualne (LGBTI) osobe u Europi. Rainbow indeks rangira europske zemlje i teritorije prema njihovim pravnim praksama i praksama politike za LGBTI osobe na ljestvici od 0 do 100 %.

<ul style="list-style-type: none"><li>• Ciljne struke (suci i pravnici) bolje razumiju odluke Evropskog komiteta za socijalna prava i u stanju su primjenjivati ih u praksi</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Broj odredbi ESC-a za koje je utvrđena neusuglašenost za Bosnu i Hercegovinu</li><li>• Postotak obučениh sudaca i pravnika koji pokazuju bolje razumijevanje sudbene prakse ESC-a</li><li>• Broj pozivanja na ESC u domaćim presudama i pravnim zahtjevima</li></ul>
---	--



## Vladavina zakona

**Tematski ishodi:** Demokratska sigurnost osnažena je unaprijeđenom provedbom postojećeg zakonodavstva i europskih standarda, izradom podržavajućeg pravnog i institucionalnog okvira za demokratsko društvo, poboljšanom kvalitetom pravosuđa i učinkovitošću u suzbijanju korupcije, cyber-kriminala i nezakonite trgovine

Aktivnosti u ovoj oblasti pridonijet će postizanju SDG-a 3 (podcilj 5),<sup>127</sup> 5 (podcilj 5),<sup>127</sup> 5 (podcilj 5),<sup>127</sup> 8 (podcilj 7)<sup>129</sup> i 16 (posebno podciljeva 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10 i A)<sup>130</sup>

Ishodi	Indikatori
<p><b>2.1. Institucije koje se temelje na vladavini zakona</b></p> <p><i>Nezavisnost i učinkovitost pravosuđa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Osigurana djelotvorna provedba presuda Ustavnog suda u oblasti ljudskih prava unutar opsega pojedinačnih apelacija i mehanizama ocjene ustavnosti</li> <li>• Osnažena djelotvornost pravosudnog sustava sukladno CEPEJ-evim standardima i alatima za djelotvornost suda (tj. upravljanje predmetima, pravosudna statistika, upravljanje vremenom)</li> <li>• Unaprijeđena kvaliteta pravosudnog sustava sukladno CEPEJ-evim standardima i alatima za kvalitetu pravosuđa (cyber-pravosuđe i ankete o zadovoljstvu korisnika usluga suda)</li> <li>• Odjeli za sudbenu praksu odabranih sudova potpuno operativni, sukladno najboljoj europskoj praksi</li> <li>• Unaprijeđeni funkcionalni IT alati za harmonizaciju sudbene prakse i poštovanje presuda Europskog suda za ljudska prava, kojima operira pravosuđe</li> <li>• Osnaženi kapaciteti pravne struke o temama vezanim za djelotvornost i kvalitetu pravosuđa, sukladno CEPEJ-evom standardima i alatima</li> </ul>	<p><i>Nezavisnost i učinkovitost pravosuđa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Postotak domaćih presuda usuglašanih s presudama Ustavnog suda u oblasti ljudskih prava unutar opsega pojedinačnih apelacija i mehanizama ocjene ustavnosti</li> <li>• Broj CEPEJ-evih indikatora i alata za djelotvornost sudova (upravljanje predmetima, upravljanje vremenom, sudbena statistika) i kvalitetu pravosuđa (proaktivno upravljanje predmetima, javne komunikacije i odnosi s medijima, ankete o zadovoljstvu korisnika, alati za cyber-pravosuđe) koje koriste Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće (VSTV) i sudovi</li> <li>• CEPEJ-evi ključni indikatori uspješnosti (engl. <i>Key Performance Indicators, KPI</i>) i kontrolna ploča (<i>Dashboard</i>)</li> <li>• Postotak izabranih sudova koji imaju u potpunosti operativne odjele za sudbenu praksu</li> <li>• Broj IT alata za harmonizaciju sudbene prakse i poštovanje presuda Europskog suda za ljudska prava, kojima operira pravosuđe</li> <li>• Postotak obučanih pravnika koji pokazuju unaprijeđeno poznavanje CEPEJ-evih alata i metodologija</li> </ul>

<sup>127</sup> Cilj 3, podcilj 5: Pojačati prevenciju zloporabe supstanci i liječenje posljedica takve zloporabe, što obuhvaća i zloporabu opojnih droga i štetnu uporabu alkohola.

<sup>128</sup> Cilj 5, podcilj 2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojkama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja. Podcilj A: Provesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima vlasništva, financijskim uslugama, nasljedstvu i prirodnim resursima, sukladno nacionalnim zakonima.

<sup>129</sup> Cilj 8, podcilj 7: Poduzeti neposredne i učinkovite mjere za iskorjenjivanje prisilnog rada, okončanje modernog ropstva i trgovine ljudima i osiguranje najgorih oblika dječjeg rada, uključujući zapošljavanje i korištenje djece vojnika, i do 2025. godine okončati dječji rad u svim njegovim oblicima.

<sup>130</sup> Cilj 16, podcilj 1: Svugdje značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva. Podcilj 2: Okončati zloporabu i iskorištavanje djece, trgovinu djetom i sve oblike nasilja i torture nad djetom. Podcilj 3: Promovirati vladavinu zakona na nacionalnoj i međunarodnoj razini i osigurati jednak pristup pravdi za sve. Podcilj 4: Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tijekom novca i oružja, poboljšati pronalženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organiziranog kriminala. Podcilj 5: Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim oblicima.

Podcilj 6: Razviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim razinama. Podcilj 10: Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu temeljnih sloboda, sukladno nacionalnom zakonodavstvu i međunarodnim ugovorima. Podcilj A: Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne suradnje, za izgradnju kapaciteta na svim razinama, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala.

## 2.2. Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana

### *Borba protiv korupcije i pranja novca*

- Zakonski okvir za prevenciju korupcije unaprijeđen, s posebnim fokusom na financiranje političkih stranaka, verifikaciju imovine i prihoda javnih zvaničnika, etiku, integritet i sukob interesa
- Transparentnost benefcijarnog vlasništva unaprijeđena, a zlouporaba korporativnih tijela ograničena
- Unaprijeđena međuagencijska suradnja i razmjena informacija o slučajevima ekonomskog kriminala, uključujući informacije sadržane u obrascima za prijavu imovine i registrima benefcijarnog vlasništva
- Unaprijeđeni kapaciteti relevantnih vlasti da vode financijske istrage, da krivično gone i sude predmete korupcije, pranja novca i financiranja terorizma
- Povećani kapaciteti relevantnih vlasti da ublaže rizik terorizma u sektoru neprofitnih organizacija, te da provedu na riziku temeljenu superviziju u financijskom sektoru i sektoru određenih nefinancijskih tvrtki i struka

### *Borba protiv korupcije i pranja novca*

- Postotak odredbi u usvojenom / izmijenjenom zakonodavstvu o sprečavanju korupcije, koje uzimaju u obzir standarde i preporuke Vijeća Europe
- Broj poduzetih mjera za izradu Registra stvarnih vlasnika sukladno preporukama / standardima Vijeća Europe
- Broj pravnih osoba i zakonskih rješenja koja mogu ponuditi točne i ažurne informacije o benefcijarnom vlasništvu za potrebe Registra stvarnih vlasnika koji će biti uspostavljen
- Broj mjera poduzetih za podupiranje razmjene informacija između relevantnih agencija u predmetima ekonomskog kriminala
- Postotak obučenog relevantnog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za provođenje financijskih istraga, krivično gonjenje i suđenje u predmetima korupcije, pranja novca i financiranja terorizma
- Postotak obučenog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za ublažavanje rizika od terorizma u sektoru neprofitnih organizacija i za provedbu na riziku temeljene supervizije u financijskom sektoru i sektoru određenih nefinancijskih tvrtki i struka
- Broj okončanih istraga o korupciji koje pokreće Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA)
- Broj istraga u oblasti pranja novca
- Indeks percepcije korupcije<sup>131</sup>

### *Cyber-kriminal*

- Izrađene koordinirane politike i strategije o cyber-kriminalu i cyber-sigurnosti i nadležne vlasti ih primjenjuju
- Dodatno unaprijeđena međuagencijska suradnja s ciljem vođenja paralelnih financijskih istraga vezanih za slučajeve cyber-kriminala
- Ustanovljene i uhodane mreže unapređenja razmjene informacija i obavještajnih podataka o cyber-kriminalu između javnog i privatnog sektora
- Unaprijeđena djelotvornost i postojeći kapaciteti institucija koje se bave borbom protiv cyber-kriminala da surađuju na međunarodnoj razini

### *Cyber-kriminal*

- Broj mjera poduzetih na koordinaciji politika za cyber-kriminal i cyber-sigurnost
- Broj zahtjeva za dostavljanje informacija o korisniku koji se šalju multinacionalnim pružiocima usluga
- Broj istraga cyber-kriminala popraćenih paralelnim financijskim istragama i obratno
- Broj modula za obuku o cyber-kriminalu i elektronskim dokazima uvrštenih u redovni kurikulum ustanova za obuku sudaca i tužitelja

<sup>131</sup> Od njegovog pokretanja 1995. godine, *Indeks percepcije korupcije*, vodeći istraživački proizvod organizacije Transparency International, postao je vodeći globalni pokazatelj korupcije u javnom sektoru. Ovaj indeks nudi godišnji pregled relativnog stupnja korupcije tako što rangira zemlje i teritorije širom svijeta. Organizacija Transparency International je 2012. revidirala metodologiju za izgradnju indeksa kako bi omogućila usporedbu rezultata iz godine u godinu. Mjerenje se bilježi na ljestvici od 0 („izuzetno korumpirano“) do 100 („vrlo čisto“).

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Dodatno unaprijeđeni kapaciteti vlasti da traže, privremeno ili trajno oduzimaju imovinu stečenu cyber-kriminalom, te da sprečavaju pranje novca na internetu i da pribavljaju elektronske dokaze</li> <li>• Dodatno osnaženi kapaciteti pravosudnih tijela da krivično gone i sude djela cyber-kriminala i razmatraju elektronske dokaze</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj predmeta u kojima su korišteni obrasci Komiteta Konvencije o cyber-kriminalu (T-CY) za očuvanje dokaza i zahtjeve za uzajamnu pravnu pomoć (MLA)</li> <li>• Postotak obučenog osoblja uključenog u borbu protiv cyber-kriminala koje pokazuje povećane kapacitete za pretres, privremeno i trajno oduzimanje imovine stečene cyber-kriminalom, za sprečavanje pranja novca na internetu i za pribavljanje elektronskih dokaza</li> <li>• Postotak obučenih sudaca i tužitelja uključenih u borbu protiv cyber-kriminala koji pokazuju povećane kapacitete za krivično gonjenje i suđenje djela cyber-kriminala i za razmatranje elektronskih dokaza</li> <li>• Broj istraga cyber-kriminala</li> <li>• Broj presuda za djela cyber-kriminala</li> </ul>
<p><i>Trgovina ljudima</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Osnažuje se odgovor krivičnopravnog sustava na trgovinu ljudima, s fokusom na djelotvorne istrage i krivično gonjenje takvih djela, kao i na bolju zaštitu žrtava prije, tijekom i nakon sudbenog postupka</li> <li>• Osnažuju se politike i mjere prevencije koje se bave ključnim uzročnicima trgovine ljudima, s fokusom na potporu osnaživanju žena, na trgovinu djecom i trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije</li> <li>• Unaprijeđen pristup zasnovan na ljudskim pravima, s fokusom na bolju identifikaciju žrtava i procedure upućivanja, naročito kad su u pitanju djeca žrtve, te na bolji pristup pravdi i djelotvorne pravne lijekove</li> </ul>	<p><i>Trgovina ljudima</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj otkrivenih, identificiranih i potpomognutih žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije</li> <li>• Broj otkrivenih, identificiranih i potpomognutih žrtava trgovine djecom</li> <li>• Broj potencijalnih žrtava kojima je pružena pomoć u sigurnim kućama/skloništima</li> <li>• Broj istraga u predmetima trgovine ljudima</li> <li>• Broj krivičnih gonjenja u predmetima trgovine ljudima</li> <li>• Broj osuđenih počinitelja</li> <li>• Broj mjera poduzetih kako bi se osiguralo uspostavljanje politika prevencije i mjera koje se odnose na ključne uzročnike trgovine ljudima</li> <li>• Postotak obučenog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za identifikaciju žrtava (uključujući i među djecom, migrantima, izbjeglicama i tražiocima azila)</li> <li>• Broj žrtava koje su dobile obeštećenje</li> </ul>
<p><i>Zlouporaba droge i ilegalna trgovina drogom</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Unaprijeđena operativna suradnja na regionalnoj razini, između policijskih i carinskih službenika koji rade na aerodromima, za odgovor na problem trgovine drogom</li> <li>• Vlasti usvajaju strategije za borbu protiv zlouporabe ilegalnih supstanci i kriminalnih mreža koje iskorištavaju migrante i izbjeglice</li> <li>• Zatvorsko osoblje, zdravstveni i socijalni radnici imaju kapacitet da unaprijede pristup zatvorenika kvalitetnom liječenju od ovisnosti o drogi</li> </ul>	<p><i>Zlouporaba droge i ilegalna trgovina drogom</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj mjera poduzetih za potporu razmjene informacija među policijskim i carinskim službenicima na aerodromima za potrebe suzbijanja trgovine drogom</li> <li>• Broj mjera uspostavljenih za prevenciju zlouporabe ilegalnih supstanci i iskorištavanja migranata i izbjeglica u kriminalnim mrežama</li> <li>• Postotak obučenog zatvorskog osoblja, zdravstvenih radnika i socijalnih radnika koji pokazuju unaprijeđene kapacitete za pružanje kvalitetnog liječenja od ovisnosti o drogi za zatvorenike</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Medicinsko i nemedicinsko osoblje koje radi u privremenim objektima za migrante i izbjeglice unapređuje sposobnosti ranog otkrivanja i praćenja korištenja ilegalnih supstanci</li> </ul> <p><i>Zatvori i policija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Unaprijeđene vještine relevantnog osoblja za rad na rehabilitaciji i resocijalizaciji forenzičkih pacijenata i drugih ranjivih grupa u pritvoru</li> <li>• Osoblje sudbene policije opskrbljeno strateškim dokumentima i operativnim smjernicama o osobnoj i općoj sigurnosti službenika suda koji rade na borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije</li> <li>• U pojedinačnim zatvorima provedeni pilot-projekti probacijske službe, s ciljem postepene uspostave probacijskih službi u Bosni i Hercegovini</li> <li>• Znanja i vještine službenika za provođenje zakona o standardima ljudskih prava, ugrađene u praksu</li> <li>• Funkcionalne zatvorske obavještajne jedinice, sa zadatkom prikupljanja, analize i razmjene informacija među zatvorima i drugim relevantnim agencijama, zasnovane na načelima dinamičke zatvorske sigurnosti, uspostavljene u obje entitetske jurisdikcije</li> <li>• Obuka zatvorskog osoblja u Bosni i Hercegovini, specifično namijenjena radu s nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima, održana usuglašeno i održivo, s ciljem jednoobrazne primjene alata i programa za nasilne i ekstremističke zatvorenike, te za unapređenje korištenja mehanizama međuaigencijske suradnje</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Postotak obučenog medicinskog i nemedicinskog osoblja u privremenim objektima za migrante i izbjeglice koje pokazuje unaprijeđene sposobnosti ranog otkrivanja i praćenja korištenja ilegalnih supstanci</li> </ul> <p><i>Zatvori i policija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Postotak obučenog relevantnog osoblja koje pokazuje unaprijeđene vještine za rehabilitaciju i resocijalizaciju forenzičkih pacijenata i drugih ranjivih grupa zatvorenika</li> <li>• Postotak usvojenih / izmijenjenih dokumenata politika i operativnih smjernica o zaštiti i sigurnosti službenika suda koji rade na borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije, u kojima se uzimaju u obzir standardi i preporuke Vijeća Europe</li> <li>• Broj zatvorenika obuhvaćenih probacijskim službama u pojedinačnim zatvorima gdje se provode pilot-projekti</li> <li>• Postotak službenika za provođenje zakona obučenih o standardima ljudskih prava koji potvrđuju da primjenjuju unaprijeđena znanja i vještine u svom svakodnevnom radu</li> <li>• Broj funkcionalnih zatvorskih obavještajnih jedinica (ZOJ), sa zadatkom prikupljanja, analize i razmjene informacija među zatvorima i drugim relevantnim agencijama, uspostavljenih u obje entitetske jurisdikcije</li> <li>• Postotak sličnosti između kurikuluma za obuku zatvorskog osoblja koje radi s nasilnim i ekstremističkim zatvorenicima i alata i programa rehabilitacije za nasilne i ekstremističke zatvorenike u sve tri administrativne jurisdikcije</li> <li>• Broj suradničkih platformi za učenje, razmjenu prakse i informacija</li> <li>• Broj zatvora gdje su izrađeni alati i programi primijenjeni u praksi</li> </ul>
--	---



<b>Demokracija</b> <b>Tematski ishod: Demokratizacija društva podržava se integritetom izbora, osnaženom lokalnom demokracijom, učešćem građana u demokratskom donošenju odluka i edukacijom</b>	
Aktivnosti u ovoj oblasti pridonijet će postizanju SDG-a 4 (podcilj 7), <sup>132</sup> 5 (podcilj 7), <sup>133</sup> 10 (podcilj 2), <sup>134</sup> 11 (podcilj 3) <sup>135</sup> i 16 (podciljevi 6 i 7) <sup>136</sup>	
<b>Ishodi</b>	<b>Indikatori</b>
<b>3.1. Demokratsko upravljanje</b>  <i>Izbori</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Medijsko izvješćivanje o izbornom razdoblju poboljšano je u smislu djelotvornosti i profesionalizma</li> <li>• Kapaciteti SIP-a i izbornih povjerenstava povećani su kako bi postala profesionalnija, inkluzivnija i transparentnija</li> <li>• U odgovarajućim općinama povećana je svijest o podzastupljenim kategorijama birača (posebno žena i nacionalnih manjina)</li> </ul> <i>Učešće građana u demokratskom donošenju odluka</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Regulatorni okvir za učešće građana u općinama i regijama gdje se radi o pilotiranju pruža povoljno okruženje za uključivanje građana i civilnog društva u procese reformi / donošenja odluka u njihovim zajednicama i regijama</li> <li>• Građani i civilno društvo aktivno su uključeni u proces donošenja odluka u općinama i regijama Bosne i Hercegovine gdje se vrši pilotiranje</li> <li>• Djelotvorne dijaloške platforme u općinama i regijama gdje se vrši pilotiranje doprinose dinamičnoj interakciji između građana i javnih vlasti</li> </ul>	<i>Izbori</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Postotak obučanih predstavnika medija koji pokazuju unaprijeđene kapacitete za stručno promatranje izbornog procesa</li> <li>• Postotak obučenog osoblja SIP-a koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za izvršenje svog mandata</li> <li>• Izlaznost žena i nedovoljno zastupljenih građana na izborima</li> <li>• Broj pozitivnih ocjena održavanja izbora u izvješćima međunarodnih promatračkih misija europskih i međunarodnih organizacija</li> </ul> <i>Učešće građana u demokratskom donošenju odluka</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj mjera poduzetih kako bi se osiguralo da regulatorni okvir za učešće građana u općinama gdje se vrši pilotiranje uzima u obzir standarde i preporuke Vijeća Europe u pogledu uključivanja građana i organizacija civilnog društva</li> <li>• Broj platformi za dijalog građana i javnih vlasti uspostavljenih u općinama i regijama gdje se vrši pilotiranje</li> <li>• Broj lokalnih zvaničnika, građana i organizacija civilnog društva kod kojih je u mjestima gdje se vrši pilotiranje (selima, gradovima i općinama) povećana svijest o participativnom procesu donošenja odluka</li> </ul>

<sup>132</sup> Cilj 4, podcilj 7: Do kraja 2030. osigurati da svi/e učenic/ice steknu znanja i vještine potrebne da se unaprijedi održivi razvoj, između ostalog i putem obrazovanja za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, kao i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulturne održivom razvoju.

<sup>133</sup> Cilj 5, podcilj 1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije nad ženama i djevojčicama.

<sup>134</sup> Cilj 10, podcilj 2: Do kraja 2030. osnažiti i promovirati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, podrijetlo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status.

<sup>135</sup> Cilj 11, podcilj 3: Do kraja 2030. u svim zemljama unaprijediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrirano i održivo planiranje naselja i za upravljanje njima.

<sup>136</sup> Cilj 16, podcilj 6: Razviti djelotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim razinama. Podcilj 7: Osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim razinama.

<p><i>Promocija dobrog upravljanja i reformi lokalne uprave</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vlasti iz Grada Mostara primjenjuju odgovarajuće mjere i politike kako bi ispunile preporuke građana i uvrste deliberativne aktivnosti u svoje procese donošenja odluka</li> <li>• U odabranim općinama izabrani predstavnici i javni zvaničnici na lokalnoj razini jačaju svoje kapacitete i vještine za uvođenje inovativnih pristupa za suradničko upravljanje, deliberativnu demokraciju i učešće građana</li> <li>• Lokalne vlasti povećavaju svoje kapacitete za izgradnju javne etike, transparentnosti, zagovaranja i zaštite ljudskih prava na lokalnoj razini</li> <li>• Osnaženi su institucionalni kapaciteti dva glavna saveza općina i gradova</li> <li>• Međuopćinske i međuentitetske mreže podržane – izgradnjom kapaciteta i kolegijalnim učenjem – da razviju prekograničnu suradnju prilagođenu danom mjestu</li> </ul> <p><i>Mjere za izgradnju povjerenja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Dodatno osnažen međuetnički dijalog na razini lokalnih zajednica</li> <li>• Dodatno osnažena suradnja između načelnica</li> <li>• Mladi iz svih podijeljenih općina sudjeluju u novim zajedničkim projektima i dalje se razvija mreža mladih</li> </ul>	<p><i>Promocija dobrog upravljanja i reformi lokalne uprave</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj mjera koje vlasti Grada Mostara usvoje kao odgovor na preporuke građana</li> <li>• Postotak obučениh lokalnih izabranih predstavnika i javnih zvaničnika koji pokazuju unaprijeđene kapacitete i vještine za uvrštavanje inovativnih pristupa suradničkom upravljanju i angažmanu građana i za izgradnju javne etike, transparentnosti i zagovaranja u svrhu zaštite ljudskih prava</li> <li>• Broj mjera poduzetih na osnaživanju institucionalnih kapaciteta saveza općina za izvršenje njihovog mandata</li> <li>• Broj obučениg osoba iz međuopćinskih i međuentitetskih mreža za izgradnju prekogranične suradnje zasnovane na danom mjestu</li> </ul> <p><i>Mjere za izgradnju povjerenja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj provedenih međuopćinskih projekata</li> <li>• Broj sudionika (uzimajući u obzir i rodnu perspektivu) u međuopćinskim projektima</li> <li>• Broj zajednički organiziranih aktivnosti mreže načelnica</li> <li>• Broj zajednički organiziranih aktivnosti mreže mladih</li> </ul>
<p><b>3.2. Demokratsko učešće</b></p> <p><i>Obrazovanje za demokraciju</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Domaći donositelji odluka i praktičari u obrazovanju dodatno usuglašavaju obrazovne standarde i pristupe Bosne i Hercegovine s europskim standardima, pa i po pitanju segregacije u školama</li> <li>• Institucije visokog obrazovanja primjenjuju mehanizme za sprečavanje korupcije i osnaživanje etike, transparentnosti i integriteta u visokom obrazovanju</li> <li>• Nastavnici i studenti u institucijama visokog obrazovanja imaju integritet u svojim akademskim pothvatima, sukladno međunarodnim standardima</li> <li>• Unaprijeđene su kompetencije nastavnika, rukovoditelja škola i drugog školskog osoblja za provedbu ciljeva iz Preporuka za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja</li> <li>• Povećana je svijest društva o kvalitetnom obrazovanju kao javnom dobru i temeljnom ljudskom pravu</li> </ul>	<p><i>Obrazovanje za demokraciju</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj mjera uspostavljenih za daljnje usuglašavanje obrazovnih standarda i pristupa Bosne i Hercegovine s europskim standardima, pa i po pitanju segregacije u školama</li> <li>• Broj mjera uspostavljenih za sprečavanje korupcije i za osnaživanje etike, transparentnosti i integriteta u visokom obrazovanju</li> <li>• Postotak obučениh nastavnika i studenata na institucijama visokog obrazovanja koji pokazuju povećano znanje o načelu integriteta u obrazovanju</li> <li>• Model zrelosti akademskog integriteta (engl. Academic Integrity Maturity Model, AIMM)<sup>137</sup> za Bosnu i Hercegovinu</li> <li>• Broj domaćih inicijativa za potporu akademskog integriteta i transparentnosti</li> </ul>

<sup>137</sup> Model zrelosti akademskog integriteta (AIMM) izračunava profil zrelosti zemlje na temelju devet mjerila izračunatih iz anketnih podataka. Vidjeti Platformu Vijeća Europe o etici, transparentnosti i integritetu u obrazovanju (ETINED) Tom 5: *Projekt u Jugoistočnoj Europi o politikama akademskog integriteta*, siječanj 2018., str. 61, dostupno na <http://rm.coe.int/prems-016918-gbr-2512-etined-vol-5-couv-texte-recadre-8482-bat-16x24-w/168078499c>.

	<ul style="list-style-type: none"><li>• Postotak obučenih nastavnika, rukovoditelja škola i drugog školskog osoblja koje pokazuje unaprijeđene kapacitete za provedbu ciljeva iz <i>Preporuka za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja</i></li><li>• Broj pilot-škola koje koriste demokratsku školsku kulturu da osnaže učešće učenika u životu škole</li><li>• Broj pojedinaca iz šire javnosti do kojih su doprle kampanje povećanja svijesti o kvalitetnom obrazovanju kao javnom dobru i temeljnom ljudskom pravu</li></ul>
--	--

## DODATAK II: REGISTAR RIZIKA

Opis rizika	Aktivnosti za ublažavanje
<p style="text-align: center;"><b>Rizici vezani za politiku</b></p> <p>Scenarij u najboljem slučaju – povećana potpora i spremnost za rad na neophodnim reformama rezultiraju povećanim obimom i tempom reformi</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Konsenzus o reformama postignut je u širokom političkom spektru</li> <li>• Reforme se učinkovito provode i uživaju potporu građana</li> </ul>	<p>Diskusije koje će se održati o mogućem proširenju obima aktivnosti rezultiraju:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• povećanjem svijesti ciljanih grupa (uključujući građane) o uključenosti Vijeća Europe u procese reformi</li> <li>• proširenim aktivnostima izgradnje kapaciteta, posebno za partnere koji promoviraju standarde Vijeća Europe</li> <li>• snažnijom potporom institucijama Bosne i Hercegovine i drugim partnerima</li> </ul>
<p>Temeljni scenarij – trajna politička stabilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Početak i/ili djelomična provedba reformi i odsustvo protivljenja njihovoj provedbi u određenim društvenim grupama</li> <li>• Djelomična potpora političkih snaga za reforme u tijeku</li> <li>• Društveni pritisak za brzo provođenje reformi</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Potpora domaćim vlastima kako bi se osigurala usuglašenost zakonodavnih i regulatornih okvira sa standardima Vijeća Europe</li> <li>• Daljnja izgradnja kapaciteta institucija za provedbu ovih standarda uz osiguranje domaćeg vlasništva nad procesom, povećanje svijesti stanovništva o ovim standardima</li> <li>• Omogućavanje kontakata i suradnje među podržavateljima reformi iz različitih grana vlasti i iz civilnog društva</li> <li>• Potpora vladinim naporima za povećanje svijesti stanovništva o dinamici reformi</li> </ul>
<p>Scenarij u najgorem slučaju – povećanje političke nestabilnosti / izostanak reformi</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Povećanje polarizacije društva</li> <li>• Reformski proces se usporava ili zaustavlja</li> <li>• Nedostatak političke volje za provedbu reformi</li> <li>• Nedostatak konsenzusa među entitetima i političkim strankama na vlasti</li> <li>• Demokratsko nazadovanje koje dovodi do slabljenja institucija i pogoršanja situacije za određene društvene grupe</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Povećati svijest ciljanih grupa o važnosti primjene standarda Vijeća Europe</li> <li>• Pozivati se na relevantnost preporuka tijela Vijeća Europe za monitoring</li> <li>• Omogućavanje kontakata i suradnje među podržavateljima reformi iz različitih grana vlasti i iz civilnog društva i promoviranje dijaloga između vlasti i civilnog društva o primjeni standarda</li> <li>• Osloniti se na ovlasti izvršnih tijela Vijeća Europe da donose odluke i na kapacitete za kontakte i široku komunikaciju Ureda Vijeća Europe u Sarajevu za potrebe potpore dijalogu</li> <li>• Povećati usmjerenost na zaštitu prava ranjivih grupa</li> <li>• Povećati usmjerenost na aktivnosti izgradnje kapaciteta za koje je manje vjerojatno da će biti pogođene stranačkim opredjeljenijima<sup>138</sup></li> <li>• Razmotriti zajedničke strategije ublažavanja s međunarodnim partnerima (naročito Europskom unijom)</li> </ul>

<sup>138</sup> The London School of Economics and Political Science, *Progress Review and Final Evaluation of the Council of Europe Action Plan for Bosnia and Herzegovina 2018-2021* [Pregled napretka i konačna evaluacija Akcijskog plana Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu 2018. – 2021.], konačno izvješće, travanj 2021., str. 9, dostupno na <https://rm.coe.int/final-ap-bih-evaluationreport-2021-04-27-pdf/1680a2cbb3>.



<b>Rizici vezani za realizaciju projekta / programa</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nedostatak finansijskih sredstava za provedbu Akcijskog plana</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Povećati redovne napore za mobilizaciju resursa na koordiniran način u najranijoj mogućoj fazi unutar zemlje i iz središnjeg ureda</li> <li>• Financiranje dodijeliti programima sa snažnim potencijalom za međusobnu sinergiju, pri čemu se resursi raspodjeljuju na najučinkovitiji način</li> <li>• Povećati i unaprijediti komunikaciju rezultata ranijih i aktualnih aktivnosti u zemlji</li> <li>• Nastaviti uzimati u obzir povratne informacije od partnera i donatora kako bi se unaprijedio dizajn projekata, provedba, praćenje na temelju rezultata i praksa izvješćivanja, u svrhu privlačenja i održavanja interesa donatora</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Poremećaji procesa provedbe uslijed visoke stope fluktuacije zaposlenika u partnerskim institucijama</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Provesti procedure za potporu dugoročnom institucionalnom pamćenju u partnerskim institucijama</li> <li>• Osigurati održivost akumulacije znanja u partnerskim institucijama</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nedostatak učinkovitih mehanizama koordinacije s domaćim i međunarodnim partnerima kako bi se izbjegla preklapanja i osigurale sinergije između programa</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Povećati broj zajedničkih aktivnosti s međunarodnim partnerima s kojima je već ostvarena koordinacija planova kako bi se ojačala zajednička poruka, ostvarila ekonomičnost i povećala prihvaćenost reformi</li> <li>• Pri osmišljavanju intervencija uzimati u obzir potrebe i prioritete zemlje i usmjeriti se na jasne ciljeve</li> <li>• Nastaviti učestće na koordinacijskim platformama međunarodne zajednice i dijeliti naučene lekcije</li> <li>• Nastaviti uključivanje širokog spektra aktera na sastancima upravnih odbora projekata</li> <li>• Nastaviti osiguravati redovnu komunikaciju projektnog osoblja iz središnjeg ureda s lokalnim osobljem</li> <li>• Održati komunikaciju s donatorskom zajednicom</li> <li>• Održati komunikaciju s Ministarstvom vanjskih poslova Bosne i Hercegovina kao ulaznom točkom</li> <li>• Osloniti se na kapacitete za kontakte i širu komunikaciju Ureda Vijeća Europe u Sarajevu</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nedostatak predvidljivosti i održivosti rezultata zbog složenosti i sukobljenih ciljeva reformskog procesa</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Interaktivno praćenje programa za potrebe mjerenja unapređenja pravnih okvira, institucionalnih okruženja i politika; osiguranje relevantnih statističkih podataka</li> <li>• Osigurati redovito preispitivanje potreba i sukladno tome prilagođavati intervencije promjenama u okruženju i novim prioritetima</li> <li>• Ocijeniti razinu javne svijesti i po potrebi ostaviti vremena za prilagođavanje provedbe</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Usvojiti multidisciplinarni pristup s više aktera, naročito uključivanjem lokalnih institucija i civilnog društva</li> <li>• Podržati umrežavanje programa, domaćih i međunarodnih partnera, uz postepeni i realni pristup podržavanju nastajućih pozitivnih promjena</li> <li>• Dodatne konzultacije s domaćim akterima i transparentan i podroban proces odabira OCD partnera</li> <li>• Detaljno i redovito praćenje aktivnosti koje provode OCD-ovi kako bi se omogućilo brzo ispravljanje i odgovaranje na izazove uz pomoć izgradnje kapaciteta i povećanja svijesti</li> <li>• Nastaviti dodjeljivati nepovratna sredstva za dodatno osnaživanje OCD-ova</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Dugotrajan i složen domaći proces nabava koji prouzrokuje kašnjenje u provedbi projekata</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Unaprijed procijeniti domaće kapacitete kako bi se osiguralo da se postupci nabava provedu unutar usuglašenih rokova</li> <li>• Uspostaviti zaštitne mjere u slučaju da domaći proces nabave probije rokove</li> <li>• Ispitati mogućnost dodjele nepovratnih sredstava korisnicima za provođenje nabava</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rodni stereotipi negativno utječu na provedbu projekta</li> <li>• Nedostatak znanja i vještina za uvođenje rodnog aspekta (<i>gender mainstreaming</i>) među domaćim partnerima, uključujući i za provođenje rodne analize</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rodno osjetljiva komunikacija i procjena materijala projekata kako bi se predložile odgovarajuće formulacije</li> <li>• Provesti kampanje povećanja svijesti</li> <li>• Podržati izgradnju kapaciteta domaćih partnera za prikupljanje, analizu i korištenje relevantnih informacija, poduzimanje mjera za povećanje svijesti o rodnoj neravnopravnosti i uvođenju rodnog aspekta (<i>gender mainstreaming</i>) među akterima, suradnja s OCD-ovima koji rade na rodnoj ravnopravnosti i ženskim pravima, osnaživanje kapaciteta branitelja ljudskih prava, naročito žena</li> </ul>

<b>Rizici vezani za komunikaciju</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nedostatak znanja i svijesti među glavnim međunarodnim i domaćim partnerima, ciljanim grupama i u široj javnosti o doprinosu Vijeća Europe reformama u zemlji</li> <li>• Nedostatak razumijevanja među ciljanim grupama o koristima reformi u relevantnim oblastima za kvalitetu života građana</li> <li>• Nedostatak prikupljanja podataka o brojevima korisnika ili odbijanje štampanih medija i televizijskih kanala da ustupe te podatke, čime se onemogućuje evaluacija utjecaja vidljivosti aktivnosti</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Izraditi komunikacijsku strategiju za programe kako bi se gajio interes za proces reformi i aktivnosti Vijeća Europe u tom pogledu među glavnim akterima, a za dobrobit građana</li> <li>• Povećati svijest šire i stručne javnosti o doprinosu Vijeća Europe reformama</li> <li>• Povećati brzinu razmjene informacija, posebno uz pomoć platformi društvenih medija</li> <li>• Povećati komunikaciju na lokalnom jeziku kako bi se osigurao što širi obuhvat javnih komunikacija</li> <li>• Usvojiti pristup komunikaciji usmjeren na rezultate i lokalnu razinu, kako bi se doprilo do različitih ciljanih grupa s jasnom porukom o doprinosu Vijeća Europe promjenama u svakodnevnom životu građana</li> <li>• Koristiti raznolike kanale komunikacije za dopiranje do šire publike i omogućavanje pristupa informacijama o doprinosu Vijeća Europe reformama i o konkretnim promjenama u svakodnevnom životu građana; društveni mediji koriste se kao izravan i mjerljiv kanal komunikacije sa širom javnosti</li> </ul>
<b>Rizici vezani za zdravstvenu situaciju</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nemogućnost organizacije događaja zbog pravila socijalnog distanciranja i ograničenja okupljanja</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Osloniti se na prethodno iskustvo i provedene mjere (npr. za vrijeme pandemije COVID-19)</li> <li>• Osloniti se na alternativne metode organizacije sastanaka i obuka (videokonferencije, webinar) i</li> <li>• Detaljno pratiti zdravstvenu situaciju kako bi se događaji koji se zbog osjetljivosti teme ne mogu održati online održali uz fizičko prisustvo sudionika čim to bude moguće (uz potpuno poštovanje mjera socijalnog distanciranja)</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Promjene u prioritetima domaćih partnera zbog nepredviđenih okolnosti</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Održati blisku komunikaciju s domaćim vlastima i odgovarati na promjene kako bi se na najbolji način odgovorilo na potrebe korisnika, uz održavanje usmjerenosti na suštinske vrijednosti Vijeća Europe</li> <li>• Prevesti i podijeliti standarde i specifične preporuke Vijeća Europe, kako bi se osiguralo da zaštita ljudskih prava, vladavina zakona i demokracija ostanu među prioritetima na agendi vlasti</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Nemogućnost provođenja aktivnosti na terenu zbog ograničenja međunarodnih i lokalnih putovanja</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Osloniti se na prethodno iskustvo i provedene mjere (npr. za vrijeme pandemije COVID-19)</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"><li>- Usmjeriti se na aktivnosti koje se mogu realizirati daljinski do prestanka ograničenja, kao što su istraživanje i uredski poslovi u kratkom roku</li><li>- Redovito revidirati planove rada (uz moguću preraspodjelu sredstava) kako bi bili usuglašeni s primjenjivim ograničenjima</li><li>- Ispitati alternativne metode rada: videokonferencije, online obuke i ankete, itd.</li></ul>
--	--



## DODATAK III: FINANCIJSKA TABLICA

<b>Sektori</b>	<b>Ukupni proračun (iznosi u eurima)</b>
<b>Ljudska prava</b>	<b>5.462.157</b>
1. Djelotvorna primjena ECHR-a	4.125.356
2. Jednakost i ljudsko dostojanstvo	936.801
3. Socijalna prava	400.000
<b>Vladavina zakona</b>	<b>7.493.231</b>
1. Institucije koje se temelje na vladavini zakona	1.837.805
2. Borba protiv kriminala, sigurnost i zaštita građana	5.655.426
<b>Demokracija</b>	<b>5.643.256</b>
1. Demokratsko upravljanje	3.320.000
2. Demokratsko učešće	2.323.256
<b>Koordinacija, upravljanje i rezerve</b>	<b>539.003</b>
<b>UKUPNO</b>	<b>19.137.647</b>

## DODATAK IV: IZVORI / RELEVANTNI DOKUMENTI

### Dokumenti Vijeća Europe

#### **1. Tehnička suradnja s Bosnom i Hercegovinom**

- Akcijski plan Vijeća Europe za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2018. – 2021.
- Eksterna evaluacija Akcijskog plana za razdoblje 2018. – 2021.
- Izvješće o pregledu napretka po Akcijskom planu za razdoblje 2018. – 2021.

#### **2. Generalni tajnik Vijeća Europe**

- Multilateralizam 2020., Godišnje izvješće Generalnog tajnika
- Sigurnost novinara, Informativni dokumenti, SG/Inf(2021)2, 4. 2. 2021.
- Stanje demokracije, ljudskih prava i vladavine zakona: Demokratska obnova Europe, Izvješće Generalnog tajnika Vijeća Europe, 2021.

#### **3. Europski sud za ljudska prava (ECtHR)**

- Odjel za izvršenje presuda Europskog suda – informativni list o Bosni i Hercegovini
- Praksa Europskog suda u odnosu na Bosnu i Hercegovinu

#### **4. Komesar za ljudska prava Vijeća Europe (Komesar)**

- Zaključci Radionice o provedbi i utjecaju domaćih akcijskih planova za ljudska prava koju je organizirao Nils Muižnieks, (bivši) komesar – 2. 6. 2017.
- Izjave Komesara Vijeća Europe – odjeljak za Bosnu i Hercegovinu
- Pismo Komesara Predsjedavajućem Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Ministru sigurnosti Bosne i Hercegovine – 7. 12. 2020.
- izvješće Nilsa Muižnieksa, (bivšeg) komesara, nakon posjete Bosni i Hercegovini od 12. do 16. 6. 2017.

#### **5. Komitet ministara Vijeća Europe (CM)**

- 13. godišnje izvješće Komiteta ministara o nadzoru nad izvršenjem presuda i odluka Europskog suda za 2019.
- Preporuka CM/Rec(2010)5 Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na temelju seksualne orijentacije ili rodnog identiteta
- Preporuka CM/Rec(2016)4 Komiteta ministara državama članicama o rodnoj ravnopravnosti i medijima
- Preporuka CM/Rec(2018) 1 [1] Komiteta ministara državama članicama o medijskom pluralizmu i transparentnosti vlasništva nad medijima
- Preporuka CM/Rec(2019)5 Komiteta ministara o sustavu Europske konvencije o ljudskim pravima u sveučilišnom obrazovanju i stručnom usavršavanju
- Preporuka CM/RecChL(2016)4 Komiteta ministara o primjeni Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (ECRML) u Bosni i Hercegovini
- Izvješće o Bosni i Hercegovini, Usuglašenost s obvezama i opredjeljenjima, 19. izvješće (svibanj 2016. – svibanj 2018.)
- Rezolucija CM/ResCMN(2019)8 o primjeni Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (FCNM) u Bosni i Hercegovini (četvrti ciklus)

#### **6. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe (Kongres)**

- Izvješće o doprinosu Kongresa ponovnom održavanju lokalnih izbora u Mostaru s obzirom na opće izbore u Bosni i Hercegovini u listopadu 2020. (CPL38(2020)02prov – 19. 2. 2020.)

- Komitet o poštovanju obveza i opredjeljenja država članica Europske povelje o lokalnoj samoupravi (Komitet za monitoring), Informativno izvješće o lokalnim izborima održanim u Bosni i Hercegovini (15. 11. 2020.) i u Mostaru (20. 12. 2020.), 9. 2. 2021., CG-MON(2021)18-09

- Preporuka 442 (2019) o lokalnoj i regionalnoj demokraciji u Bosni i Hercegovini (442 (2019))

## 7. Parlamentarna skupština Vijeća Europe (PACE)

- Rezolucija 2201 (2018) Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o poštovanju obveza i opredjeljenja Bosne i Hercegovine

## 8. Tijela za monitoring i stručna savjetodavna tijela Vijeća Europe

- Savjetodavni komitet o Okvirnoj konvenciji za zaštitu nacionalnih manjina (ACFC) – Četvrto mišljenje o Bosni i Hercegovini – 9. 11. 2017.

- Komitet stručnjaka za procjenu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma (MONEYVAL) – Treće redovno naknadno izvješće o Bosni i Hercegovini – Zahtjev se uklanja iz redovnog naknadnog procesa – Napomena Tajništva – 7. 9. 2020.

- Komitet članica Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima, Preporuka CP (2017)27 o primjeni Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini – 13. 10. 2017.

- COP Konvencija 198 – Izvješće o monitoringu (čl. 11 i čl. 25, st. 2–3) – 2019.

- Izvješće o Bosni i Hercegovini Europskog povjerenstva protiv rasizma i netolerancije (ECRI) – peti krug monitoringa – 2017.

- Zaključci ECRI-ja o primjeni preporuka koje se tiču Bosne i Hercegovine i podliježu privremenom monitoringu – objavljeni 19. 3. 2020.

- Europsko povjerenstvo za demokraciju putem prava (Venecijansko povjerenstvo): Mišljenje o Nacrtu zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine – Venecija, 23. – 24. 10. 2015. (CDL-AD(2015)034-e)

- Venecijansko povjerenstvo: Izvješće prijatelja suda (*amicus curiae*) za Ustavni sud Bosne i Hercegovine o načinu izbora delegata u Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine – Venecija, 14. – 15. 10. 2016. (CDL-AD (2016)024)

- Venecijansko povjerenstvo, Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), Zajedničko mišljenje<sup>139</sup> o pravnom okviru kojim se uređuje sloboda mirnog okupljanja u Bosni i Hercegovini, u njena dva entiteta i u Brčko distriktu – Venecija, 6. – 7. 12. 2019. (CDL-AD (2019)026)

- Venecijansko povjerenstvo, Mišljenje o Nacrtu zakona o izmjenama Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine – online plenarna sjednica, 19. – 20. 3. 2021.

- Venecijansko povjerenstvo, Mišljenje o Nacrtu zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine – Venecija, 21. – 22. 3. 2014.

- Venecijansko povjerenstvo, Mišljenje o Nacrtu zakona o sprečavanju sukoba interesa u institucijama Bosne i Hercegovine – 1. – 2. 7. 2021.

- Grupa stručnjaka za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA), Drugi krug evaluacije – Izvješće o primjeni Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini – 17. 7. 2017.

- Grupa država protiv korupcije (GRECO) četvrti krug evaluacije – Sprečavanje korupcije među članovima parlamenta, sucima i tužiteljima – Izvješće o evaluaciji za Bosnu i Hercegovinu 2016.

- GRECO četvrti krug evaluacije – Sprečavanje korupcije među članovima parlamenta, sucima i tužiteljima – Izvješće o usuglašenosti Bosne i Hercegovine 2018.

- GRECO četvrti krug evaluacije – Sprečavanje korupcije među članovima parlamenta, sucima i tužiteljima – Drugo izvješće o usuglašenosti Bosne i Hercegovine 2020.

<sup>139</sup> Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE) / Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).

- Platforma za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara, Godišnje izvješće za 2021. partnerskih organizacija Platforme Vijeća Europe za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara „Traži se! Stvarna akcija za slobodu medija u Europi“

- Izvješća Europskog komiteta za socijalna prava (ECSR)

- Izvješće Vladi Bosne i Hercegovine o posjeti Bosni i Hercegovini Europskog komiteta za sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) od 29. 9. do 9. 10. 2015. godine, 2016.

### **9. Specijalni predstavnik Generalnog tajnika Vijeća Europe za migracije i izbjeglice**

- Izvješće veleposlanika Drahoslava Štefáneka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini 24. – 30. 1. 2021. (28. 6. 2021.)

- Izvješće veleposlanika Tomáša Bočka o stanju na terenu nakon posjete Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj 24. – 27. 7. i 26. – 30. 11. 2018. (23. 4. 2019.)

### **10. Grupa Vijeća Europe za suradnju u borbi protiv zlouporabe opojnih droga i nezakonite trgovine opojnim drogama (Pompidou grupa)**

- Studija „Sustavi liječenja od ovisnosti o opojnim drogama u Istočnoj i Jugoistočnoj Europi“ – 2017.

### **11. Direkcija na unutarnji nadzor**

- Evaluacija rada Vijeća Europe pod programskom linijom „zatvori i policija“ 2016. – 2019. (siječanj 2021.)

### **12. Smjernice / Strategije**

- *Komplet alata Vijeća Europe za uvođenje rodnog aspekta u projekte suradnje*
- *Priručnik Vijeća Europe za zatvorske i probacijske službe o radikalizaciji i nasilnom ekstremizmu*
- *Akcijski plan Vijeća Europe „Jačanje sudbene nezavisnosti i nepristranosti“*
- *Metodologija Vijeća Europe za upravljanje projektima*
- *Metodologija Vijeća Europe za politiku upravljanja rizicima*
- *Smjernice Vijeća Europe za upravljanje rizicima*
- *Strategija za rodnu ravnopravnost 2018. – 2023.*
- *Smjernice za učešće građana u političkom donošenju odluka*
- *Smjernice o učešću organizacija civilnog društva u aktivnostima suradnje Vijeća Europe*
- *Praktični vodič pristupa utemeljenog na ljudskim pravima za projekte suradnje*
- *Strategija za prava djeteta 2022. – 2027.*

### **13. Dokumenti koje su dostavile vlasti Bosne i Hercegovine**

- Izvješće Bosne i Hercegovine prema članku 68 stavak 1 Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Temeljno izvješće) podneseno Grupi stručnjaka za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) 6. 2. 2020. GREVIO/Inf (2020)12

- Izvješće vlasti BiH o mjerama poduzetim za usuglašavanje s Preporukom CP(2017)27 Komiteta članica o primjeni Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima, Drugi krug evaluacije, podneseno 8. 10. 2018.

- Odgovor Bosne i Hercegovine na Upitnik za evaluaciju primjene Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima u članicama – 7. 9. 2020.

### **14. Ostalo (radni dokumenti)**

- Ocjena kapaciteta Bosne i Hercegovine za prikupljanje, obradu i prenos pravosudnih statističkih podataka – Izvješće Europskog povjerenstva za učinkovitost pravosuđa (CEPEJ) u okviru akcije Horizontalnog instrumenta „Ka boljoj evaluaciji rezultata napora za reformu pravosuđa na Zapadnom Balkanu – Kontrolna ploča za Zapadni Balkan“

- Horizontalni instrument II – Eksterna srednjoročna evaluacija

- Zajednički program Europske unije / Vijeća Europe o cyber-kriminalu: Konačno izvješće Projekta identificiranja imovine proistekle iz krivičnih djela na internetu u Jugoistočnoj Europi i Turskoj



- Regionalna komparativna studija o osnaživanju tijela za ravnopravnost na Zapadnom Balkanu u oblasti govora mržnje, provedena u sklopu projekta „Promocija različitosti i jednakosti na Zapadnom Balkanu“ u okviru Horizontalnog instrumenta za Zapadni Balkan i Tursku

- SPACE I – 2020 – Godišnja zatvorska statistika Vijeća Europe: Zatvorske populacije, Strasbourg, 2021.

### **Domaći dokumenti politike Bosne i Hercegovine (usvojeni ili u proceduri za usvajanje)**

- Akcijski plan za unapređenje stanja ljudskih prava i temeljnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2021. – 2023.

- Strategija Bosne i Hercegovine za migracije i azil (2021. – 2026.)

- Zajednička jezgra nastavnih planova i programa Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO)

- Gender akcijski plan Bosne i Hercegovine 2018. – 2022.

- Strategija reforme pravosuđa (2021. – 2027.)

- Operativna strategija Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za razdoblje 2016. – 2021.

- Preporuke za politike djelovanja s Mapom puta za unapređenje inkluzivnog obrazovanja

- Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2016. – 2026.

- Akcijski plan Republike Srpske za borbu protiv dječje pornografije 2020. – 2022.

- Akcijski plan Republike Srpske za borbu protiv cyber-kriminala 2020. – 2022.

- Akcijski plan Republike Srpske za digitalnu forenziku 2020. – 2022.

- Strategija Republika Srpske za borbu protiv cyber-kriminala za razdoblje 2020. – 2024.

- Dokument strateške politike, Plan za postupanje s nasilnim zatvorenicima i za međuagencijsku suradnju (2020. – 2025.)

- Strategija za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini 2020. – 2023.

**www.coe.int**

**Vijeće Europe**  
**Ured Generalne direkcije za programe**

Avenue de l'Europe  
F-67075 Strasbourg Cedex  
E-mail: [odgp@coe.int](mailto:odgp@coe.int)  
[www.coe.int/programmes](http://www.coe.int/programmes)

**Vijeće Europe**  
**Ured u Sarajevu**

Zmaja od Bosne 11  
71000 Sarajevo  
Bosnia and Herzegovina  
E-mail: [coe.sarajevo@coe.int](mailto:coe.sarajevo@coe.int)  
[www.coe.int/sarajevo](http://www.coe.int/sarajevo)

Vijeće Europe je vodeća organizacija ljudskih prava na evropskom kontinentu. Čini je 47 država članica, uključujući i sve države članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Europe pristupile su Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, koja je osmišljena da štiti ljudska prava, demokraciju i vladavinu zakona. Europski sud za ljudska prava nadzire provođenje Konvencije u državama članicama.